

Het Tekort

Hans Vervoort

Het tekort

Hans Vervoort

Het tekort

Roman

Copyright © 1988 Hans Vervoort
www.hansvervoort.nl
ISBN: 9789402194487

Marina was een vrouw om oud mee te worden, maar ik was niet van plan oud te worden.

Maakte ons dat ongeschikt voor elkaar?

Terwijl ik de afslag Amsterdam nam, bleef de vraag in mijn hoofd hangen. Een veeg teken.

Als kind, op de lagere school, merkte ik dat ik de uitkomst van een moeilijke som vaak al in mijn hoofd had terwijl ik er op papier nog aan rekende. Het fascineerde me dat een deel van mijn hersens vanzelf aan het werk sloeg zodra er een vraag in gestopt werd.

Op school had ik er weinig aan, want je moest ook de berekening kunnen opschrijven.

Later leerde ik te steunen op dat onbereikbare stukje brein dat rechtstreeks vanuit vragen antwoorden opleverde die er heel bruikbaar uitzagen en die ik daarna met mijn andere hersens meestal ook nog van argumenten kon voorzien.

Maar als het probleem onoplosbaar was bleef de vraag hangen en merkte ik dat er een kregelig gevoel in mijn lichaam ontstond, een afstotingsreactie: weg ermee. Het was soms griezelig om zo afhankelijk te zijn van een onbereikbaar denkmechanisme, maar minder erg dan het mannetje in mijn hoofd dat alles zag wat ik beleefde, en er eeuwig zijn hoofd over schudde.

Vermoedelijk zat iedereen zo in elkaar, al merkte je dat van de ander niet.

Om Marina uit mijn hoofd te wissen zette ik de autoradio aan voor wat afleidend gepraat. Het werd het Tros-programma *De duvel is oud* van mr. J. Landré, omroep pionier in ruste. ‘Beste mense, we hebben vanochtend de oogarts J. den Daas op bezoek en dat is natuurlijk een hele eer. Hij zal ons vertellen over de oogziekte staar waar velen van ons ouderen mee te maken krijgen, en ik weet zeker dat u daar heel benieuwd naar bent, net als ik trouwens. Meneer De Raas, pardon Den Daas, neemt u mij niet kwalijk, u zult het misschien vreemd vinden, maar als ik hoor over staar, dan denk ik aan het goed-Nederlandse woord staren. Voor je uit kijken, staren dus. Klopt dat? Heeft dat er iets mee te maken? Daar ben ik heel nieuwsgierig naar en dat is eigenlijk mijn eerste vraag aan u. Maar voordat we daarover gaan praten, eerst een plaatje en dat heet heel toepasselijk Blue Eyes.’ Het gekeutel van de bejaarde zwamneus deed mijn humeur goed, maar het plaatje duurde te lang en ik zakte weer weg in mijn gepieker. Afslag Laren, daar hadden we jaren geleden een keer een zomerhuisje gehuurd, de kinderen waren klein. De vakantiefilms die we later nog wel eens afdraaiden, lieten twee bolle kleuters zien die elkaar tikken toedienden en omgooiden, en een altijd lachende Marina die ze opraapte.

De weinige keren dat ik in beeld kwam ('Zal ik jou nu eens filmen?') 'Ach waarom' 'Toch leuk voor later?' vanwege het onuitgesproken idee van de plotselinge dood en geen beelden ter herinnering) toonde het scherm een jonge en wat te dikke man met het lange haar van de jaren zeventig en een zware baard en snor.

Als hij lachte deed zijn gezicht pijn. Gelukkig was dat vet nu weg en die sierbehaaringsmerendeels ook, maar echt geholpen had het niet.

Drie maanden geleden waren we op een dag zo maar uit elkaar gegaan.

'Zullen we maar apart gaan wonen?' vroeg Marina na een van die kleine korzelige schermutselingen die we de laatste tijd steeds vaker hadden.

'Suit yourself,' antwoordde ik.

Een half uur later hoorde ik de buitendeur dichtslaan en wist dat de duivel in mij had bereikt wat ik het meest vreesde. Ik was weer alleen.

'Maar, dames en heren, staar is te genezen. Of misschien kan ik beter zeggen te verhelpen. Of is dat verkeerd uitgedrukt, dokter Daas?'

'Den Daas. Nee, u heeft het bij het rechte eind.

Wat wij in het algemeen doen is zorgen dat...'

'Mag ik u even onderbreken, want we moeten nu even een muziekje draaien. Het is namelijk zo, dat mag ik nog wel even uitleggen, dat te lang praten niet goed is, dat trekt de aandacht weg. Dus weer even een toepasselijk plaatje. Smoke gets in your eye.'

Zestig jaar omroepervaring in a nutshell: lang praten trekt de aandacht weg. Zouden ze dat ook in hun omroepvergaderingen toepassen? Heren, we hebben al drie minuten gepraat, nu eerst een plaatje.

Afslag Amsterdam-Sloten, en een paar minuten later stond ik op de parkeerplaats die jaren geleden zo belangrijk was toen Marcom een nieuw kantoor zocht. 'We moeten bereikbaar zijn.'

'Maar er is hier geen enkel fatsoenlijk café!'

'Maken we toch een eigen bar.' 'Klanten houden er niet van als hun autoradio gestolen wordt.' 'Ik ben nu een half uur bezig om de stad uit te komen als ik naar een afspraak moet, reken het maar uit op jaarbasis.'

MARCOM meldde een neonbord in de verte.

Daar zou ik me met hand en tand tegen verzet hebben, neonreclame.

Maar tijden veranderen. Het gebouw leek kleiner dan ik me herinnerde, de bomen op het parkeerterrein waren in die jaren natuurlijk gegroeid.

Terug van weggeweest, een onbestemd gevoel.

De receptioniste was nieuw en mijn naam zei haar niets.

Ze ging bellen. 'Ik heb hier een meneer Van Wort voor de directie. Ja, hij heeft een afspraak met Robin, maar die is er toch niet? Naar Max, OK.'

En tegen mij: ‘Meneer Van Leiden is helaas afwezig, maar meneer Van Zanten kan u over een paar minuten ontvangen. Wilt u hier even wachten? En wilt u misschien iets drinken?’

Ze wees op een zitje dat ik nog herkende. In de oertijd van het bureau hadden Robin en ik het uitgezocht voor besprekingen met klanten, maar het had het nadeel dat ze er te diep in wegzakten en eindeloos bleven plakken.

Nu sleet het zijn laatste jaren als wachtkamerameublement.

Ik zakte in een fauteuil weg en kon met moeite nog reiken naar de Volkskrant die een voorganger op het tafeltje had achtergelaten.

Op de pagina van de overlijdensberichten bleek iedereen toch weer minstens de zestig gepasseerd te zijn. Nog twaalf jaar te vullen voordat ik zover was.

Mijn oog viel op een groeps-rouwadvertentie: *‘Bert van Zomeren, 1924-1987. Hij was er.’*

Ondertekend door vele dankbare voornamen. Ik kon het me uitstekend voorstellen, je zit bij elkaar en drinkt een treurig pilsje op de verscheiden kameraad en dan ontstaat het plan om uitdrukking te geven aan het gevoel van gemis. Je laat Bert toch niet ongemerkt naar het niets verhuizen?

En dan komt Jan-Hermen met de oplossing. Een simpele, krachtige mededeling aan de wereld: Bert, je was er.

Nu ze het in de krant lazen zouden ze wel merken dat het verdacht veel leek op: Bert, je bent er geweest.

Ik zat nog wat na te grijnzen, toen er een telefoontje van boven kwam. 'De heer Van Zanten kan u nu ontvangen. Hij zegt dat u de weg wel kent.'

Naar Max dus.

De terugkeer was een paar maanden eerder opgekomen, en had ik aan mezelf te danken. Toen Marina en ik ruim drie jaar geleden emigreerden naar Tilburg waar zij docent kon worden aan de universiteit, kwam ik als marktonderzoeker terecht bij Bunninck's Vleesconserven.

Met enige gêne droeg mijn voorganger een smaakpanel van drieduizend huishoudens aan mij over. Het testpanel voor Bunninck's produkten. Drieduizend huishoudens!

‘Waar is dat in godsnaam voor nodig?’ vroeg ik hem.

‘De oude heer Bunninck gelooft niet in kleine steekproeven.’

‘Maar dit kost toch goudgeld?’

‘Vertel dat de oude baas maar.’

Ik vertelde het de oude baas vele malen, maar hij kon zich niet voorstellen dat een paar honderd huishoudens al voldoende waren voor een representatief beeld van de Nederlandse bevolking.

‘Ik wil tante Mien én freule Jacqueline.’

Wel vond hij het best als ik externe klanten zocht voor het panel, want het geld groeide hem niet op de rug.

‘Maar geen concurrenten, we gaan geen apen klimmen leren!’

En zo kregen tante Mien en freule Jacqueline niet alleen geregeld Bunnincks nieuwe produkten thuisgestuurd om te proberen, maar ook wasmiddelen, koffie, zoutjes, pepermunt, instantsauzen en alles wat ik verder maar kon opduiken aan bedrijven die hun produkten wilde laten testen door consumenten. Na een paar jaar maakten we winst op het panel, maar kostte het beheer zoveel tijd dat ik nergens anders meer aan toe kwam.

‘Dan verkopen we het toch?’ zei Bunninck toen ik hem uitlegde dat het project zwaar uit de hand was gelopen.

‘Geef me de cijfers en wat namen van goede bureaus, dan zorg ik voor de rest. Handel is mijn vak.’

Het zat me niet lekker, maar ik had de oude vos een paar maal bezig gezien en moest toegeven dat hij heel wat beter kon onderhandelen dan ik. Binnen een week had hij het panel verkocht voor een prijs die ik niet voor mogelijk gehouden had.

‘Aan je oude firma,’ zei hij, ‘die Robin van Leiden is toch je oude partner? De man die ‘s ochtends op de tv schijnt te zijn?’

‘Hij doet een ontbijtshow, met enquête-uitkomsten.’

‘Ik ontbijt nooit, ben ook niet meer van plan daaraan te beginnen. Op mijn leeftijd is het gevaarlijk van gewoontes te veranderen. Maar die Robin is geen handelaar, dat moet je hem bij gelegenheid toch eens vertellen. Wat een ongeduldig type, hij pakte meteen mijn vraagprijs. Morgen komt een jongeman het materiaal ophalen en hier is een lijstje van wat er nog moet gebeuren. De klanten moeten bericht krijgen, dat is het meest dringend.’

‘Ja baas. Goed baas.’

‘Is dat nou ironie, wat ik hoor? Moet ik onthouden.’

Hij was een oude man van het type dat steeds magerder werd in steeds ruimer vallende onverslijtbare pakken.

Zijn kunstgebit klapperde en zijn secretaresse had een te grote bril voor hem gekocht, die voortdurend van zijn neus zakte. Hij mopperde altijd over zijn slechte geheugen en afnemende scherpte in zaken, en ik beklaagde degenen die twintig jaar geleden met hem te maken hadden gehad.

‘O ja,’ zei hij toen ik opstapte, ‘ik heb je voor drie maanden uitgeleend aan dat bureau, dat wilde die Robin graag. Part of the deal. Zodra je klaar bent met de lopende projecten kan je weg, over een maand of twee dus. Kan je weer eens een tijdje met je oude maatjes optrekken. Zit je niet elke avond op je hotelkamer te kniezen over je huwelijk. Wie weet helpt het.’

Oude zakenmensen ontwikkelen soft spots en ik was er één van. Of hij wilde me gewoon kwijt. De directieruimte van Marcom lag een verdieping hoger dan vroeger, het bureau floreerde en elke vrijkomende ruimte in het kantoorpand werd erbij gehuurd. Directeur Max van Zanten had het uiterlijk van een jonge pad, klein en breed, ook in rust ruim ademend, gereed voor elke actie. Hij kon moeiteloos switchen van bullebak naar charmeur en combineerde een fabelachtig geheugen met een snelle, eeuwig zoekende intelligentie. Vanaf de eerste keer dat ik hem zag was ik onder de indruk en in het jaar dat ik hem nog had meegemaakt bij Marcom, voordat ik de vleeswaren indook, trok hij al snel zijn spoor.

Achter een groot en bijna leeg bureau zat hij fronsend een rapportje te lezen en even deed hij alsof hij me niet hoorde binnenkomen. De Man is druk bezig en maakt met moeite Tijd voor je, was de subliminale boodschap.

Maar na een paar seconden keek hij op. Even ging de charme aan, een joviale handshake over het bureau heen en ‘trek er een stoel bij’. Ik was benieuwd wat hij daarmee wilde, een stoel bijschuiven aan de overkant van het bureau maakte de gast automatisch tot iemand die op het matje geroepen werd.

Voorals als de stoel wat aan de lage kant was, zoals hier.

Van Max had zich intussen een bezorgde ernst meester gemaakt, en hij keek me aan met een blik van man tot man.

‘Goed dat je er bent, Hans. Robin is kennelijk verlaat en daarom neem ik de honneurs waar. Zullen we maar meteen ter zake komen?’

Ik knikte.

‘Ik heb nog eens gekeken naar de resultaten van dat panel dat jullie ons willen overdoen.’ Hij greep naar een kennelijk klaar liggend mapje in de bovenste bureaula.

‘Eens even zien, hier heb ik het.’

‘Een panel dat jullie graag van ons wilden kopen, Max.’

‘Whatever. Ik zeg het je maar eerlijk, het valt ons tegen. Weinig klanten voor te vinden en de respons is belabberd: we krijgen nog geen 50 procent retour van de vragenlijsten. Hadden jullie het niet over 70 procent als minimum?’

‘Jazeker, en 80 procent als gemiddelde.’

Hij keek me ongelovig aan, wenkbrauwen half opgetrokken.

‘Hoe kan het dan dat wij maar zo weinig respons krijgen?’

‘Tja,’ zei ik en haalde mijn schouders op.

‘Kijk hier maar eens.’

Hij overhandigde me een pagina cijfers en terwijl ik ze bestudeerde voelde ik zijn blik op me gericht.

‘Dat ziet er niet zo best uit,’ antwoordde ik ten slotte.

‘Kat in de zak!’ Hij had een verontwaardigd snuiven ontwikkeld als onderdeel van zijn imponeergedrag. ‘We twijfelen eraan of we de deal willen afronden. In het contract met Bunninck zat een clausule dat er heronderhandeld kon worden als het panel niet functioneerde zoals beschreven.’

‘Ja, daar heb je gelijk in.’

‘Het spijt me voor jou en Bunninck, maar ik denk dat er een paar tonnetjes van de aankoop-som af moeten.’

‘En we kregen maar een miljoentje!’ zei ik benauwd.

Max concludeerde dat hij gescoord had en verzachtte zijn trekken. Iets van jovialiteit en mededogen brak door.

‘Hans, we willen niet het onderste uit de kan halen. We moeten het panel extra gaan verversen, want met deze respons kunnen we natuurlijk niet voor de dag komen. Je weet wat zo iets kost.

Komt daarbij nog de omzet die we missen omdat we het panel voorlopig niet optimaal kunnen gebruiken. Laten we zeggen dat we de aankoopsom twee ton omlaag halen en jullie omzetgarantie met een jaar verlengen. Kan je dat intern verkopen bij de oude Bunninck?’

‘O jee, dat zal hij niet leuk vinden.’

‘Tja, dat is jouw probleem,’ zei hij, zachtzinnig nu en gereed om zich met dat nieuwe probleem te bemoeien, ‘maar als het helpt wil ik best mee-reizen naar de oude baas.’

Bunninck zou gehakt van hem maken, maar dat kon ik zelf ook.

‘Max, ik zit met vijf adressen in dat panel en ik weet precies wat jullie doen. De omzet is prima want de vragenlijsten die jullie die arme mensen sturen zijn veel langer dan de grens die ik aanhield. Het cadeautje dat ze krijgen hebben jullie in waarde gehalveerd. En een reminder sturen jullie ook al niet. Dus geen wonder dat de respons belabberd is. In het contract stond ook dat wij binnen een half jaar het panel konden terugnemen en ik ben allesbehalve tevreden over wat jullie ervan bakken. Het tast ook de waarde aan van de onderzoeken die er voor Bunninck in zitten.’

Even was hij teruggeslagen.

De boze Max kreeg ik nu en het leek alsof hij zich vergrootte, totdat ik zag dat hij zijn beide handen stevig op het bureau had geplaatst en zichzelf wat opdrukte.

‘Zo! Dat kan je toch niet menen! Begrijp ik goed dat jij vijf keer meedoet in het panel? Fake-adressen in het bestand dus. Hebben we ook nog foute uitkomsten opgeleverd aan de klanten. Mooi is dat!’

‘Welnee Max. Ik sta alleen op de verzendlijst. Als ik wat in zou sturen pakt de computer het niet eens.’

‘Hm. Ik zal het nog eens nakijken.’

Een verlies toegeven zat niet in zijn karakter, maar hij wist het wel te dragen en veranderde van toon.

Gezelligheid troef was vanaf dat moment het parool.

Er kwam thee en we gingen aan de conferentietafel zitten en wisselden anekdotes uit. Zijn foutloze geheugen hielp hem aan de namen van Marina en onze twee zoons, en de behoedzaamheid waarmee hij informeerde naar de status van ons huwelijk liet zien dat hij ook subtiel kon zijn.

Mijn vijf controleadresjes zou hij ongetwijfeld bij de eerstvolgende gelegenheid uit het computerbestand laten knikkeren, maar van z’n levensdagen vond hij niet de drie adresjes die echt meededen aan het panel.

Ik was toch blij dat ik me herinnerd had hoe hij altijd probeerde het onderste uit de kan te halen. Bunninck zou aan hem heel wat meer genoeg beleefd hebben dan aan Robin.

‘Waarom probeerde je die stunt nu bij mij?’ vroeg ik nieuwsgierig toen het gesprek even stilviel, ‘had je de indruk dat ik seniel geworden was?’

Hij babbelde er snel overheen. ‘Ik heb dat mini-flatje voor je gehuurd, voorlopig voor drie maanden. Waarom wou je daar eigenlijk zitten? Het is tamelijk primitief.’

‘Jan Arends heeft daar zelfmoord gepleegd.’

‘O.’ Hij zweeg en ik vroeg me af of hij nog zou informeren wie Jan Arends was geweest, de literatuur was niet zijn sterke kant. Maar de vraag bleef uit, hij gunde me vermoedelijk niet dat ik hem zou betrappen op een leemte in zijn encyclopedische kennis.

‘Je moet er wel zijn vóór zes uur, om de sleutels op te halen, anders kom je er niet in. De directrice heet mevrouw Van Bracht.’

‘Weet ik.’

We handelden de details af van mijn tijdelijk dienstverband, en de positie die ik zou bekleden.

‘Gezien je vroegere rol willen we je graag de persoonlijke titel van directeur geven,’ zei Max.

De persoonlijke titel van directeur, dat was een mooie vondst voor het visitekaartje en in zijn soort een hoogtepunt van kantoorcreativiteit.

Hoge status en niets te vertellen.

Maar tegenover een tijdelijk teruggekeerde oud-collega was het een aardig gebaar.

Na een half uur loos gepraat begon Max onrustig te worden en verlangend naar zijn bureau te kijken. 'Waar blijft Robin nou? Hij zal wel weer met die verdomde tv bezig zijn.'

Ik beschouwde het als een signaal om op te stappen, tot zijn grote opluchting.

Autorijden paste niet bij Amsterdam en ik haalde mijn koffertje uit de achterbak en pakte de tram richting Roelof Hartplein.

De stad veranderde nog steeds en met snellere hartklop zag ik de nieuwe winkeltjes en restaurants die de import-Amsterdammers hadden ingebracht, de Marokkaanse slager, het Surinaams-Chinese afhaalcentrum, het Thaisfood-restaurant, Kentucky Fried Chicken. Achter mij zei een luidde, bekakte stem: 'Een jaar geleden was ik een paar maanden in India en daar hadden ze naalden, die maakten een gat, daar kon je bijna inkruipen. Je kon daar geen gewone naalden krijgen, dus iedereen gebruikte van die dingen waar ze ook paarden mee inspoten. Te gek hoor. Persoonlijk vind ik morfine overigens fijner dan cocaïne, het werkt langer door.'

'Nou...' zei een andere stem bedenkelijk.

Bij de volgende halte stopte het gesprek en stapten twee goedgeklede jonge mannen uit. Opscheppers.

Ik begon te peinzen over de nieuwe kennismaking met Marcom en als altijd kwam de kwaadheid vertraagd naar boven.

Eigenlijk was het een stijlloze ontvangst. Je oude partner Robin laat niets van zich horen en de nieuwe dragonder probeert je een poot uit te draaien. Die Max, hij moest me toch wel erg onderschat hebben om me op zo'n lompe manier onderuit te willen halen. Het afdingen zou wel zijn idee zijn van goed Hollands koopmanschap, maar hij had kunnen weten dat ik ermee opgegroeid was.

Aan mijn jeugd in Indië dacht ik niet vaak meer. Het heimwee had het afgelegd tegen de wetenschap dat ik een kolonialen-jongetje was geweest, dat daar eigenlijk helemaal niet had mogen zijn.

Tawarren was de nationale plaag, elke prijs was een vraagprijs en moest in onderhandeling bijgesteld worden.

Je begon dan met een tegenbod van een derde en eindigde halverwege tussen die bedragen. Dat stond bij voorbaat al vast. De tijdrovende zinloosheid van dat ritueel kon alleen gerechtvaardigd worden door de grote hoeveelheid tijd die iedereen beschikbaar had, en wie er het meest geduld voor had hield er soms een dubbeltje extra aan over.

Maar het was mogelijk te ver te gaan, en ik herinnerde me nog altijd met schaamte een dag in Wendit, een klein vakantieplaatsje bij Malang, waar roeibootjes te huur waren voor een tochtje op de stille modderbruine rivier.

Het was een rustige dag, veel roeiboten en weinig klanten.

300 rupiah vroeg de luidste van de tien verhuurders voor een uur roeiboot, en in een bui van landerig zelfvertrouwen bood het blanke kolonialisten-jongetje 50 rupiah.

De verhuurder acteerde verontwaardiging en noemde 250 als bodemprijs, en pesterig ging ik omhoog tot 60.

Na een kwartier was hij gezakt tot 150 en ik gestegen tot 100. En toen greep het vriendje in dat met mij zou gaan roeien.

‘Joh, die mensen moeten ervan leven.’

Het was een donderslag bij heldere hemel. Zo had ik het nooit bekeken, het was de eerste keer dat ik de andere partij als mens zag voor wie die paar centen iets betekenden.

Beschaamd betaalde ik de 150 rupiahs en peinzend roeiden we de rivier op. Van de weeromstuit begon ik erop te letten dat we geen schade aanrichtten aan de kangkung-aanplant aan de zij-kanten van het water en zwaaide geruststellend naar de vrouwen die tot hun middel in het water stonden om de natte plantages te verzorgen. Ik was twaalf toen ik een beetje mens werd. Jammer dat Max nooit zo'n ervaring had gehad.

3

Op het Roelof Hartplein vond ik zonder moeite het gebouw waar ik moest zijn, een in Amsterdamse stijl opgetrokken hotel-achtig geheel. Linksonder was de openbare bibliotheek gevestigd en daarboven verdiepingen met veel ramen. Een houten draaideur gaf toegang tot een grote maar sobere hal met veel sansevieria's in grote potten, en in de verte een brede marmeren trap. Mevrouw Van Bracht had ik een keer aan de telefoon gehad vanuit Tilburg en ze riep door het apparaat alsof ze de afstand zonder bedrading wilde overbruggen. Ze bleek klein en gezet, maar formidabel. Ze reikte me haar linkerhand, de rechterarm hing doelloos naast haar lichaam, een afgedankt onding.

We gingen door de formaliteiten van het lidmaatschap van de coöperatie en statiegeld voor de sleutel en ik wachtte op een goed moment om te vragen: 'Is dit niet het pand waar Jan Arends is overleden?'

'Ach, meneer Van Wort, die arme man. Hij was schrijver, wist u dat?'

'Jazeker.'

'Er is zo'n hoop onzin over geschreven. Wat me het meest ergert is dat men zegt dat hij zelfmoord gepleegd heeft. Wat een idioterie.'

'Ach.'

'En dat hij zo'n onaangenaam mens zou zijn, dwaasheid.

Hij was een heel aardige en attente huurder.

Iedereen heeft hier zijn eigen leven en wat ze ermee doen moeten ze zelf maar weten. De een zie je nooit, de ander komt nog wel eens een praatje maken. En meneer Arends kwam geregeld buurten in het kantoor, hij had weinig om handen.

Vaak zei hij "mevrouw Van Bracht, ik weet dat ik vliegen kan". En dan zei ik "meneer Arends, ik zou het toch maar niet proberen als ik u was".

En dan lachte hij wat. Maar uiteindelijk heeft hij het toch een keer geprobeerd. En hij woonde op de vierde verdieping!'

Ik was geheel verrast. 'Volgens u wilde hij alleen maar vliegen?'

Mevrouw Van Bracht was niet het type voor twijfels.

‘Ik weet het zeker. Hij had ook een stellage gebouwd in zijn raam, een soort landingsplatform. Maar ja, dat liep dus mis.’

Ze kreeg kennelijk plotseling het gevoel dat het een wat ongeloofwaardig verhaal was en zweeg abrupt.

‘Een landingsplatform?’ probeerde ik nog.

‘Ja, een soort stellage. Hij had geen balkon, namelijk. U ook niet, trouwens, dat wist u toch, hoop ik?’

Ik knikte en kreeg de sleutel mee. Peinzend liep ik de trap op. Jan Arends, met zo’n naam zou je de neiging kunnen krijgen om te gaan vliegen.

En dat platform kon ze niet verzonnen hebben.

Een korte maidenvlucht met fataal resultaat, een onervaren arend die de plank mist en met al uitgestrekte poten naar beneden stort. Het had wel iets.

Mijn flatje was op de eerste verdieping en vele andere deuren kwamen op de gang uit. Er hing een geur van Hollands voedsel in de gang, vet en zwaar, de klapdeuren lieten weinig luchtverversing toe. Honger zou ik hier niet zo gauw krijgen, een snufje ganglucht was al bijna een volledige maaltijd.

De kleine ruimte van het flatje was nog verdeeld in twee kamertjes, zo leefde men tachtig jaar geleden, toen dit tehuis voor alleenstaanden gebouwd werd. Maar er stond een eenpersoonsbed in het slaapkamertje en een luie stoel voor de tv in het huiskamertje en Marcom had een bloemstuk laten bezorgen. Op het kaartje had Max geschreven: 'Ijskastje te koop bij mevrouw van flat 76, zie mededelingenbord. Kon haar niet bereiken.'

Toch aardig van hem om zich persoonlijk te oriënteren, al had hij het ongetwijfeld gedaan om te kijken of het voor Marcom de moeite zou lonen zo'n flatje te huren voor internationale gasten of klanten die Behandeling A hadden gehad (diner de luxe met Oude Wijn) en niet meer safe naar huis konden rijden. Maar daar was dit verblijf toch wat te sober voor.

Ik ging naar de aangegeven flat en zag in de gang al een piepklein ijskastje staan. Ik stelde me voor hoe ik hier in een klein bedje zou slapen en eten van een klein bordje en kleine flesjes bier in een mini-ijskastje zou koelen. Bestonden er kwart litertertjes melk? Kleine blokjes roomboter in elk geval wel. Een kleine grijze mevrouw deed open. Een blik in het flatje achter haar liet me zien dat beknopt wonen hier op elke verdieping plaatsvond.

'Goedemiddag, ik ben hier net komen wonen en ik ben geïnteresseerd in het ijskastje.'

‘Tja,’ begon ze nerveus, ‘ik heb nu een wat grotere flat gekregen en eindelijk een fatsoenlijke ijskast kunnen plaatsen. Niet dat deze niet goed is hoor, ik heb hem al vijftien jaar.’

Hij leek prima voor mijn doel, vier halve liters pils was toch mijn taks, en ik besloot maar meteen tot aankoop over te gaan.

‘Wat is de prijs?’ vroeg ik.

Het tempo lag iets te hoog voor haar. ‘Wilt u niet wat meer weten?’

‘Tja.’ Daar had ze me. Wat zou je van een ijskastje moeten willen weten? Hadden ijskasten eigenaardigheden?

Gewetensvol opende ik het deurtje, en keek naar het witte binnenkamertje, en sloot het deurtje weer. Meer kon ik niet bedenken.

‘Hij doet het goed,’ verzekerde ze me, ‘alleen moet u wel geregeld ontdooien natuurlijk.’

‘Het lijkt me een prachtig apparaat. Had u al een prijs in gedachten?’

‘Nou, daar heb ik eigenlijk niet zo bij stil staan. Ik ben net aan het verhuizen, mijn kleinzoon helpt me.’

Hulpeloos keek ze naar achteren, waar een lange jongeman rondscharrelde.

‘Is honderd gulden genoeg?’

‘O nee, het is een oud ding, hoor. Ik dacht meer aan vijftig, eigenlijk.’

‘Zullen we het dan op vijfenzeventig houden?’

Dat was nog eens het betere afdingen.

Even later droeg ik het kastje mijn kleine domein binnen en las de gebruiksaanwijzing die ze erbij geleverd had. Vreemd dat je aan een handleiding wel kan zien dat een apparaat oud is. Er is een stijlbreuk in de uitvoerige teksten en afbeeldingen van de jaren zeventig en de korte onbegrijpelijke internationale beeldtaal van de jaren tachtig, die via zoekgeraakte satellieten nog tot in de verre toekomst de volkeren op andere planeten zal bezighouden.

Een paar uur later zat ik voor het tv-toestelletje na te tafelen. Boterhammen met kaas en een gebakken eitje van het ook nog inderhaast gekochte kookplaatje. Koffie helaas vergeten te kopen, maar wat lette mij om straks in het grote café aan de overkant een kopje koffie te gaan drinken?

De algehele depressie toch eigenlijk wel.

Alleen zijn na zesentwintig jaar huwelijk viel me niet mee en ik was teruggevallen in het kluizenaarsbestaan van mijn vrijgezellentijd.

Maar gelukkig hadden we het contact niet helemaal verbroken en ik had zelfs moeten beloven dat ik geregeld zou schrijven.

Het schrijfcomputertje had ik al meteen klaargezet en in plaats van koffie was er een halfkoud pilsje van het zwoegende ijskastje.

‘Lieve Marina, Ik zit hier in mijn nieuwe kleine domein, dat al bijna gezellig is met de foto van jou en de kinderen op de eettafel annex bureau.’

Waar had ik die foto eigenlijk? Had ik hem wel bij me, het zou toch wel een tumultueuze afgang zijn als ik die vergeten had.

Een nerveuze zoektocht in de reiskoffer leverde resultaat op en het hielp inderdaad toen ik het jaren geleden gemaakte portret op de eettafel had, gestut door de plastic pot Jozo-zout.

Een breed lachende Marina, geflankeerd door de onwennig grinnikende hoofden van Johnny en Rob, die sindsdien zo'n twintig centimeter boven haar uit gestegen waren en intussen ook het huis uit gegroeid.

Hun puberteit was wel meegevallen, de slag om het huiselijk overwicht hadden we al vroeg verloren, want het duo was heel wat slimmer en sneller dan wij ooit geweest waren.

Een jaar geleden waren ze bijna gelijktijdig vertrokken, van kind ineens student geworden.

'Wat een rust,' zeiden we troostend tegen elkaar, 'eindelijk weer eens met z'n tweeën.' Maar we wisten er geen raad mee.

De laatste jaren was ik steeds opvliegender geworden.

Alle ergernis van de dag nam ik mee naar huis, de emmer vol, en elk wissewasje dat niet deugde bracht me tot een stroom van verwijten en een pesterigheid die ik van mezelf niet kende.

Mokken omdat op zondag het brood op was, haar beste vriendin sarcastisch onder de loep nemen, een uitje verzieken door al bij voorbaat te roepen dat het niet leuk zou zijn en dat ik er alleen voor haar een vrije avond aan offerde. En als ze het dan afgezegd had, stampeï maken omdat ik me net helemaal geprepareerd had op het opzitten en pootjes geven en erop stáán dat we toch gingen. Uit goedmoedigheid accepteerde ze veel onredelijks en ik was ook niet te beroerd om haar voortdurend onder de neus te wrijven dat ik voor háár een baan in Tilburg had gezocht.

‘s Avonds, als ik nog wat had zitten werken en naar bed ging terwijl zij al lag te slapen, keek ik ontroerd naar haar schuldeloos profiel op het kussen. Zwart haar met een toefje zorgelijk grijs erin, rimpelloos voorhoofd, haar grote en wat luie mond waarmee zij zo breed kon lachen (en ik kon haar nog steeds laten lachen), de nu gesloten ogen die zij rond en stralend kon maken. En onder de deken het meisjeslijf dat in al die jaren geen pond zwaarder was geworden, met de bescheiden borsten die ze ‘de dames’ noemde, en het kokette kontje dat zich spande (soms zag ik het in de spiegel) als ze op haar tenen stond om mij te zoenen.

Als ik naar haar keek terwijl ik mijn pyjama aantrok vielen de jaren weg en wist ik weer hoeveel ik van haar hield. Eén keer maakte ik haar wakker om het haar te vertellen, maar ze ontwaakte met een schok uit een diepe droom, bang en ont-hutst en ik wist niet hoe snel ik haar met sussen-de woorden weer in slaap moest zien te krijgen. En de volgende dag was ik het gevoel weer kwijt en begonnen de schermutselingen opnieuw.

Dat je elkaar op de zenuwen kon werken in een huwelijk had ik vaak genoeg gehoord en na alle echtscheidingen in onze kennissenkring hadden we er ons geregeld over verbaasd dat we het zo lang met elkaar volhielden.

Waren we eigenlijk wel normaal?

Dat de ergernis, toen die eenmaal kwam, zo infantiel zou zijn, gevoed door een niet te onder-drukken kwaadaardigheid waar je je voortdurend over schaamde, dat had niemand ooit verteld en het was het laatste wat ik verwachtte.

Op een avond zat Marina een appel te eten en ik merkte dat het geluid van het kauwen me hinderde.

Moest dat nou met zoveel lawaai, elke kaakbe-weging hoorbaar? Kon ze dat appeltje niet ergens anders gaan zitten eten?

Ik opende mijn mond al om er een opmerking over te maken, toen de belachelijkheid ervan tot me doordrong.

Uiteindelijk was het toch Marina die er een eind aan maakte, na een zoveelste zinloze ruzie.

‘Zullen we maar apart gaan wonen?’ vroeg ze.

‘Suit yourself,’ antwoordde ik en bleef hardnekkig tv kijken.

Ik hoorde haar de trap opgaan naar de slaapkamer en een half uur later weer naar beneden komen. De deur sloeg, ze was weg.

Een ongekende opwinding overviel me, boosheid, schuldgevoel, bevrijding, verlies. Wat gebeurde was een ramp, maar er gebeurde tenminste iets.

De volgende dag vond ik haar moeiteloos terug via haar instituut, ze had de nacht doorgebracht in een hotel en ja, natuurlijk wilde ze praten.

Heel redelijke mensen waren we alle twee in ons gewone doen, en die avond deden we ons uiterste best om elkaar het volle pond te geven.

Ik gaf toe dat ik geteisterd werd door onberekenbare ergernissen, Marina had er wat lectuur op nageslagen en samen kwamen we als verstandige mensen tot de conclusie dat we een tijd vakantie van elkaar moesten nemen.

‘Zal ik dan je hotelkamer nemen?’ bood ik aan.

Het huis was toch haar domein, dat kon ik niet van haar afpakken.

Het wonen in een hotel gaf het arrangement iets tijdelijks, en ik miste haar al hevig.

‘Je bent lief,’ zei ze, ‘ja, ik wil graag het huis. Maar het hotel is duur, hoor, misschien kunnen we beter iets anders voor je huren.’

Een veeg teken, en ik hield vast aan het hotel. Toen ik een koffer had ingepakt en afscheid nam keerde ze haar wang naar mij toe voor een kus en sloot de deur snel achter me.

In de maanden daarna bleef ze vriendelijk maar op afstand, bij onze eetafspraken in steeds goedkopere restaurants.

En toen ik een keer bij het thuisbrengen wat langer over het afscheid deed en haar op de mond zoende, had ze het dodelijke woord: ‘Hans, sorry, het doet me niets.’

‘O, ik ben weer te onhandig? Te plotseling?’

‘Ja, nogal. Het spijt me.’

Vloekend reed ik naar het hotel. Waarom kon die trut nou niet gewoon aangeven hoe ze het wilde hebben, altijd maar weer moest ik ernaar raden, blindemannetje spelen en op de tast werken. Ze wist toch dat ik Casanova niet was?

Daarna wachtte ik af en werd treuriger en treuriger omdat het alleen zijn haar goed beviel en mij niet.

Pas toen ik haar vertelde dat ik voor een paar maanden terugging naar Amsterdam, brak ze even uit haar rol.

‘Kan je weer contact opnemen met je vriendinnetje,’ zei ze.

‘Zit dat je nou nog steeds dwars?’ vroeg ik verbijsterd, ‘maar dat is toch al lang over en uit? Dat was het vier jaar geleden al. Waarom geloof je me niet?’

Ze zweeg en ik zag tranen aan haar wimpers, die ze haastig wegveegde.

Die avond vrijden we als vanouds, ongeduldig en met veel lawaai. Maar de volgende dag liet ze me koeltjes gaan.

‘Herinner je je Max nog?’ schreef ik haar nu.

‘Hij is wat dikker geworden en heeft zich ontwikkeld tot de major domo van Marcom. Robin heb ik nog niet gezien, ik moest het vandaag doen met Max, die zich voorgenomen had me te pletten.’

Ik schreef door tot de vier flesjes bier op waren, ondekte dat ik vergeten had tandpasta te kopen en peinzend over de verloedering van de alleenstaande man viel ik in slaap.

Slaperig zette ik de tv aan, het was iets over achten. Robin huppelde al aimabel over het scherm tussen het menselijk decor en legde de stelling van de dag uit. Vandaag ging het over kalende mannen, Hebben Zij Iets Om Zich Over Te Generen? Nee, vond 64 procent van het Nederlandse publiek, Ja zei 19 procent en dat waren vooral mannen, 17 procent verschoot zich achter Geen mening.

Robin begon zelf wat dun haar te krijgen, zag de camera en dat was ook het eerste wat hij meldde. Het publiek bevatte veel kale mannen, maar ook extreem langharigen, en daartussen de ondersteunende vrouwen.

Kale mannen zijn sexy, legde een dikke platina-blonde uit terwijl de camera het naakte hoofd van haar echtgenoot opzocht.

Hij keek trots en bedremmeld tegelijk, kon hij het waarmaken?

Kom ervoor uit dus, opperde Robin en kreeg instemmend gevoel, waarna hij sympathiserend in gesprek raakte met een toupetdrager en een geïmplanteerde, en met iemand die het weinige haar dat hij nog aan de linkerkant bezat zo lang had laten groeien dat hij er zijn hele schedel dun mee kon bedekken.

Het was wel lastig als er een harde wind stond, gaf hij toe, dan klapte het luik open.

Alles is goed, doe maar wat je moet doen, was zoals gebruikelijk de teneur van de ontbijtdiscussie. Toen ik klaar was met douchen en scheren en het smerige tandenpoetsen zonder de smaak van frisse tandpasta, zag ik hem nog geroutineerd afscheid nemen van het publiek.

Tot over twee dagen, dan gaat het over Transvestieten, Doen Zij Vreemd of Zijn Zij Vreemd.

Peinzend nam ik de tram naar kantoor en voorbereedte me onderweg op de aandacht die ik zou krijgen bij mijn herintree in Marcom.

Jarenlang had ik me afgevraagd waarom ik er zo'n moeite mee had in het middelpunt van de belangstelling te staan. Als drie, vier mensen mij afwachtend aankeken ging het al mis en kon ik maar met de grootste inspanning zeggen wat ik te zeggen had. In groter gezelschap moest ik elke keer door een hel van zenuwen om een opmerking te kunnen plaatsen, ook als ik geheel zeker was van de zinnigheid van mijn tekst.

Was het gewoon verlegenheid? Uit de pubertijd meegenomen minderwaardigheidscomplex?

Dat klopte niet, ik was niet opvallend verlegen en had geen minderwaardigheidsgevoel. In de loop van de jaren zou zo iets trouwens moeten slijten in een succesvolle carrière, maar het werd bij mij niet minder.

Pas onlangs bedacht ik dat het te maken kon hebben met wat ik als kind leerde in het Japanse interneringskamp: niet opvallen, want dat gaf alleen maar narigheid.

Zoveel vliegen per dag vangen, grassprietjes uittrekken, op het appel correct je nummer roepen, en verder onzichtbaar zijn, dat was je taak. Tijdens de appels oefenden de moeders de Japanse telling die na veertig jaar fonetisch nog steeds in mijn geheugen gegrift was: isj-nji-sjang-sji-goro en ze rekenden uit wat het kind naast hen moest roepen als het aan de beurt was.

De Japanners deden kinderen niets, maar je moeder kon een corrigerende klap krijgen en dat was erg genoeg.

Het eindeloos en oplettend wachten in die lange rij zwaar ademende mensen, op tijd buigen, het telwoord onthouden en op het goede moment roepen. Was dat wat me na al die jaren nog zoveel spanning gaf in bijeenkomsten?

Het ritme niet verstoren, vooral geen aandacht trekken, precies op het goede moment je duit in het zakje doen?

Zoals de meeste psychologische verklaringen zou ook dit wel nergens op slaan, maar het boeide me en zo hadden die oorlogsjaren toch nog enig nut. Het gaf me ook een simpele maar doeltreffende strategie: proberen om in een nieuwe omgeving zo snel mogelijk iets te zeggen, want hoe langer je daarmee wachtte hoe meer het opviel als je eindelijk het woord nam en hoe erger het werd om ineens al die hoofden naar je gericht te zien. Dat zou ik vandaag bij Marcom ook in de praktijk moeten brengen, want al kende ik het bedrijf, het was toch grotendeels nieuw na al die jaren. Tot mijn verbazing kwam ik tegelijk met Robin aan.

‘Hans!’ ‘Robin!’

Een stevige handdruk en als eerste indruk dat hij kleiner was dan ik me herinnerde. Dat moest het televisieeffect zijn, dat iedereen groter maakte. Hij had een forse banketbakkersdoos bij zich. We stapten de lift in, waar we elkaar snel wat beter opnamen.

Hij zag er minder fit uit dan op de televisie, al had hij nog steeds de charme en het gemak van bewegen van de succesvolle tennisspeler die hij ooit was geweest. Blond, blauwe ogen, sympathie-lijnen naast mond en ogen.

‘Je ziet er al een beetje afgepeigerd uit,’ zei hij, ‘heeft Max je gisteren meteen aan het werk gezet?’

‘Nee,’ zei ik licht geërgerd (hoezo afgepeigerd?), ‘het zal de jet-lag wel zijn. Van het rustige Tilburg naar het turbulente Amsterdam, dat is toch een overgang. Maar hoe kom jij nou hier? Een half uur geleden zag ik je nog op de televisie kwekken over kaalheid.’

‘En? Hoe vond je het?’

‘O, prima,’ zei ik, ‘je bent ervoor geschapen. Voor zo’n programma bedoel ik. Maar...’

‘Dat wordt meestal de avond tevoren opgenomen. Live is te riskant, je kan nooit precies uitkienen hoe lang zo’n uitzending duurt. Er zit altijd wel een gek tussen die je niet kan afkappen zonder echt onbeleefd te worden. Die kan ik nu laten uitrazen en dan knippen we het er achteraf uit.’

De liftdeur ging open. Een zee van namaak-kale latex-koppen, met of zonder zware wenkbrauwen keek ons even zwijgend aan en barstte dan uit in gezang: for he is a jolly good fellow.

Een fractie van een dwaze seconde dacht ik dat het voor mij bestemd was, en zette mijn spieren in werking voor een dankbare grijns (hoe afschuwelijk, welke klootzak had dit bedacht?).

Maar Max opende de doos en begon saucijzebroodjes uit te delen. In de kantine ontstond een recht hartelijke sfeer, de geur van saucijzebroodjes vermengd met die van verse koffie en sigaretrook.

En passant, toen er even stilte viel, kondigde Max nog even mijn terugkeer voor drie maanden aan, en sprak de hoop uit dat het langer zou duren.

‘In elk geval zal het voor hem langer lijken,’ eindigde hij en in het gelach en het korte applaus dat volgde maakte ik een vluchtgebaar en creëerde mijn eigen lach.

Nu was ik door de fobie heen, en schudde de handen van het kleine dozijn oude getrouwen dat ik nog van vroeger kende en probeerde enkele van de veertig nieuwe gezichten en namen in mijn geheugen te prenten.

In een hoek van de kantine stond Max een kist te beheren, waarin alle kale schedels terecht moesten komen.

Maar hij miste er kennelijk een paar, want ik zag hem systematisch de ruimte af kijken. Godverdegodver, was op zijn gezicht te lezen, dat tuig kan je niet eens vertrouwen met een feestmaskertje, alles verdwijnt.

Ik zag Fred Louhenapessy, de altijd vrolijke postbeheerder, naar Max toe lopen en met water-vlug goochelaarsgebaar een kale schedel uit diens binnenzak halen.

Max lachte met kiespijn, maar borg het ding haastig op en sloot de doos. Wie het kleine niet eert.

Het verjaarsfeestje duurde een kwartier, toen was iedereen bij toverslag vertrokken, het werk riep.

In de directiekamer was Robin bezig stukken in zijn aktentas te proppen. Er hing ineens een sfeer van grote haast om hem heen en hij transpireerde zichtbaar. Ik verwachtte elk moment een secretaresse die aan kwam snellen met een ingevuld dagprogramma, terwijl hij intussen een ander overhemd zou aantrekken en geschminkt werd. ‘Sorry, ik moet meteen weg,’ zei hij tegen mij, terwijl inderdaad een secretaresse binnen kwam met een afsprakenboek.

‘O, ik vind mijn weg wel.’

‘Nee, doe me een lol en rij met me mee. Kunnen we even bijpraten. Je zit toch nog nergens aan vast.’

Een vrije dag leek mij geen goed begin van een nieuwe baan, maar wat Robin wilde gebeurde meestal.

Ik reed hem naar Utrecht, waar hij in het Jaarbeursgebouw een kwartier vol moest praten over de behoeften van de doorsnee-Nederlander aan gemak in de keuken, en de kansen van de magnetron-oven.

Onderweg nam hij de cijfers door van een bliksemonderzoekje dat de avond tevoren telefonisch was gehouden en maakte wat aantekeningen.

‘Heb jij een magnetron-oven?’ vroeg hij.

‘Nee,’ zei ik.

‘Maar jij houdt toch van modern koken?’

‘Tja. Ik denk dat ik het toch wat te griezelig vind. Het idee dat als je je hand erin steekt en het ding is per ongeluk nog aan, dat dan het vlees gekookt van je botten valt als je je hand er weer uit trekt.’
‘Aha! Wel handig bij vliegcrampen in de bergen. Bevroren lijken, niets te eten.’

‘Werken die dingen dan op batterijen?’

‘Zo’n vliegtuig heeft toch wel ergens een accu? Hoe kan het anders starten?’

We zwegen, en ik piekerde over de vraag hoe ik, verongelukt in het hooggebergte, de accu van het vliegtuig zou kunnen vinden.

Het deed me denken aan het eerste autootje dat Marina en ik hadden, een tweedehands Dafje.

We hadden er al een jaar kleine stukjes mee gere-den, toen we een keer bij een zelfbedienings-pomp wilden tanken, en tot de ontdekking kwamen dat we geen van beiden wisten waar de dop van de benzinetank zat.

Uit gêne durfden we het niet te gaan vragen aan de pomphouder en reden onverrichter zake op een sukkeldrafje naar huis, om daar na intensief speuren te ontdekken dat de fabrikant het wegge-werkt had onder het opklapbare nummerbord.

De wilde avonturen van de kleine man.

In het Jaarbeursgebouw luisterde een kleine menigte detailhandelaren naar wat de van de televisie bekende onderzoeker Robin van Leiden te vertellen had over de toekomst van hun branche: toenemende behoefte van de huisvrouw aan een zespitsgasfornuis, de mislukking van het elektrisch koken ('een huisvrouw formuleerde het treffend: je hebt er een goede kachel aan, maar de hitte komt te laat en blijft te lang') en de angst voor de magnetron-oven. 'Dat de straling onzichtbaar is geeft angstgevoelens. Zoals één van de ondervraagden het beschreef: als je je hand erin steekt weet je nooit of je hem er niet gekookt weer uit haalt.'

Maak de straling zichtbaar, voegde hij er gedurfd aan toe en naast mij hoorde ik een luisteraar kreunen.

Maar het applaus was meer dan plichtmatig en in het forum zei Robin wat van een intelligent mens verwacht mocht worden, weinig.

'Niet gek,' complimenteerde ik hem na afloop, 'wat nu?'

Een uur later zaten we in Rotterdam bij het reclamebureau JRM te praten met Dries van Maurik, een traktatie want je komt niet vaak een opdrachtgever tegen die de perikelen van het onderzoekvak kent en geen illusies koestert.

Na het bespreken van drie nieuwe onderzoeken, schonk hij een klein glaasje sherry dat ik veiligheidshalve liet staan en hij aarzelde zichtbaar.

‘Ik heb nog iets, en dat vind ik een beetje vervelend. Kijk, ik verwacht niet het volmaakte, maar laatst kreeg ik een onderzoeksrapportje over vleeswaren en daar werd stelselmatig Unox aangeduid met Unix.’

‘U niks?’ vroeg Robin, ‘zoals in: ik niks u ook niks?’ en hij barstte onverhoeds in geschater uit. Verschrikt keken Van Maurik en ik hem aan; het gaf toch geen pas om zo te lachen over iets serieus.

Robin maakte verontschuldigende gebaren, maar was in de greep van een meeslepende slappe lach en na wat aarzelend gegrinnik gaven Van Maurik en ik eraan toe en even later lagen we kraaiend achterover in onze stoelen.

‘Bij pikniks u niks,’ riep Van Maurik en dat gaf een nieuwe lachgolf.

‘Maar het kan natuurlijk niet,’ zei Robin toen we weer onszelf waren, ‘zat die fout ook in de vragenlijst, of alleen in de tabellen?’

‘Weet ik niet, ik kreeg alleen tabellen en wacht nu al een week op de steekproefverantwoording en de vragenlijst.’

Robin noteerde het onderzoeksnummer en zei: ‘0, dat is een onderzoek in het panel van Hans geweest,’ en gaf mij het notitievelletje.

‘Ik bel je van de week op,’ beloofde ik de goede Dries en we namen hartelijk afscheid.

Buiten woei een frisse wind en Robin nam even de tijd om diep adem te halen, voordat hij naast me in de auto plaats nam.

‘Zo, dat moet me toch niet op de televisie overkomen, de slappe lach, dan ben ik meteen foetisie,’ zei hij.

‘Tenzij je de hele zaal meekrijgt. Dan wordt het gewoon een nieuw programma: de herrijzenis van Albert Mol.’

Ik moest er zelf van grijnzen, maar Robin deed niet mee.

Het was intussen zes uur, te laat om nog naar kantoor terug te gaan.

‘Ik ben jarig,’ zei hij, ‘zesenveertig alweer. Laten we een pilsje pakken.’

‘Prima, maar dan in Amsterdam, dan hoef ik niet meer te rijden.’

In het buurtcafé vlak bij zijn huis werd hij wel herkend, maar niet lastig gevallen. De amicale armzwaaien van ome Piet en ome Joop pareerde hij geroutineerd en we vonden een klein tafeltje achterin, waar we tegenover elkaar zaten in behaaglijk halfduister.

We hadden vergeten te lunchen, het biertje viel koud op de sponzen vloer van mijn maag en ik voelde onmiddellijk de alcohol door de aderen vloeien, op naar de hersens en de vraag ‘mag het een beetje méér zijn?’.

Waarom niet, we waren nu toch thuis.

‘Vreemd om na drie jaar weer samen op te trekken,’ zei Robin, ‘maar je bent eigenlijk niet veranderd. Nog altijd iemand om op te leunen.’ Als ik iets haatte was het dit soort sentimentaliteit, maar ik kon nooit goed onder woorden brengen wat me er zo in hinderde.

In elk geval wilde ik niemands steunpilaar zijn, ik had mijn handen al vol aan mijn eigen sores en zenuwen.

Nu we tegenover elkaar zaten viel me opnieuw op dat hij er onder de charmante bonhomie eigenlijk belabberd uitzag.

‘Je ziet er niet zo fit uit,’ zei ik.

‘Wat heet. Ik ben zo moe dat het vlees van mijn botten valt, als ik even mijn concentratie verlies.’

‘Waarom breng ik je dan niet even thuis? Kun je nog lekker van je verjaardag genieten.’

Hij zuchtte. ‘Ik ben bang dat me thuis geen hartelijk welkom wacht, want ik ben vannacht in Hilversum gebleven. En vergeten Marjolein te bellen.’

Ik begreep hem verkeerd. ‘Maar vanochtend zei je dat de programma’s tevoren opgenomen werden? Ik dacht dat je van huis kwam.’

Hij schoof wat heen en weer op zijn stoel en wenkte de ober voor een nieuw rondje.

‘Jawel, maar ik raakte in een verwikkeling. Twee pils graag. Of nee, doe mij maar een whisky.’

Verwikkelingen, die term kende ik nog van vroeger, als hij af en toe onvindbaar was en na een paar uur zéér opgeruimd, maar op de een of andere manier toch wat verfomfaaid terugkeerde.

Een nieuwe dame in zijn leven.

‘Ik dacht dat je dat na je trouwen niet meer deed?’

Hij grijnsde en heel even zag ik het verwende zondagskind.

In één gulp sloeg hij het glas whisky naar binnen en stond op. ‘Je hebt gelijk, laten we naar mijn huis gaan. Marjolein zal het leuk vinden je weer te zien.’

Ik liet mijn bierglas met enige spijt halfvol achter.

Fungeren als bliksemafleider was niet mijn favoriete rol, maar ik kon het hem niet weigeren op zijn verjaardag.

Misschien had hij toch wel gelijk dat er op mij te bouwen viel.

Marjolein was zeer kwaad.

Ze ontweek zijn zoen en als ze kon blazen van woede had ze het gedaan.

‘Zo, daar ben je dan,’ zei ze, ‘leuk dat je nog even langs komt.’

Op dat zinnetje had ze geoefend.

‘Ik heb Hans meegebracht voor de verjaarsborrel,’ duwde hij als weermiddel naar voren, ‘we hebben de hele dag rondgereisd. Is er misschien nog wat te eten? Of zullen we iets gaan halen? Wacht, ik moet even zitten.’

Hij zeeg op de bank neer en sloot zijn ogen. Even later hoorde ik hem zwaar ademen.

‘Verrek, het lijkt wel alsof hij slaapt!’ zei ik.

‘Ja, dat is het eerste wat hij doet als hij thuiskomt. Laatst hadden we bezoek, een oude vriend van Robin met z’n vrouw. Zoals gebruikelijk komt hij veel te laat, en ik kende die mensen niet, dus ik was al lang uitgepraat over het weer.

Komt ie binnen, praat vijf minuten met ze, en die man begint een betoog, en na een minuut valt Robin opzij en begint te snurken. Dat was wel het einde van een mooie vriendschap.’

Ik moest erom lachen en ze deed mee met haar hoge aanstekelijke lach.

Robin gaf een schrik-snurk af. We dempten ons geluid en Marjolein was nog zorgzaam genoeg om een kussentje onder zijn wegzakkend hoofd te leggen.

Ik mocht haar graag, ze was intelligent en energiek en had het hart op de tong. Dat ze ook een lust voor het oog was, met haar roodblonde krullen en grote blauwe ogen, witte tanden en levendige lijf, dat zag ik met nieuwe blik.

‘Ik heb uit pure kwaadheid helemaal niets gekookt,’ zei ze, ‘maar ik kan je een prima boterham met kaas doen. Twee zelfs. Misschien wel drie.’

Uiteindelijk bakten we eendrachtig een omelet en aten die aan de ronde eettafel op, onder het oudbakken licht van een art-decolamp.

Zij was de eerste die vroeg naar mijn privé-omstandigheden.

Met gedempte stem legde ik haar mijn nieuwe situatie uit, en vroeg snel hoe het ging met haar studie filosofie, want een discussie over het huwelijk trok me niet aan. ‘Geen technische details, alsjeblieft, maar heeft de filosofie al beslist of we bestaan of ben ik alleen een veronderstelling van jou? Of is dat al een domme vraag?’

‘Jezus, Hans, dat is de standaard domme vraag die ik altijd moet beantwoorden. Ik had je hoger geschat.’

‘Sorry, hoeveel tentamens moet je nog?’

‘Dat is beter.’

Na een half uur werd Robin wakker, alsof hij aangezet was. En hij had maar een seconde nodig om de situatie te overzien.

‘Zo,’ zei hij en kwam handenwrijvend bij ons zitten, ‘omelet, yam yam. Zo werd het toch nog gezellig. Ik heb echt honger, weet je dat?’

‘Jammer dat het net op is. Maar als je goed zoekt in de keuken vind je misschien nog wel een eitje.’

Ik wist niet hoe snel ik het strijdveld moest verlaten en het was nog vroeg in de avond toen ik op mijn flatje zat.

Weer vergeten koffie te kopen, maar er was veel water in de kraan. Het vrijgezellenbestaan is kamperen, zei ik bij mezelf, en kroop achter de schrijfcomputer.

‘Vandaag, lieve Marina, opnieuw niet echt gewerkt, maar chauffeur geweest voor Robin. Hij leeft nog steeds op zijn flair en improvisatievermogen, net zoals vroeger.

Maar het lijkt erop alsof dat nu zijn zwakte is, terwijl het vroeger zijn sterke punt was. Zonde en jammer toch eigenlijk, want...’

De volgende dag vond ik de afdeling waar het panel beheerd werd. Drie vrouwen die tabellen bewerkten en een jonge man die de krant las. Een slecht voorteken, je bent met z'n allen bezig, of je leest met z'n allen de krant, een middenweg is er eigenlijk niet als je het werk eerlijk verdeelt. Ik herkende hem als de projectleider die een paar maanden geleden al het materiaal opgehaald had in Tilburg.

Hij bleef zitten toen we elkaar de hand schudden en maakte geen aanstalten om zijn medewerkers aan mij voor te stellen. Jaap van Minden was dit en misschien viel hij in de praktijk mee. 'Ach, de nieuwe baas,' zei hij, 'ik dacht dat je gisteren al zou komen.'

'Heeft Max dan niet doorgegeven dat ik met Robin op pad was?'

Dat zou kunnen. Misschien ligt er een notitie.'

Hij bladerde wat in de papierstapel op zijn bureau, maar een van de vrouwen zei over haar schouder: 'Er is over gebeld, ik heb het je doorgegeven, Jaap.'

Loyaliteit wekte hij kennelijk niet op.

Hij keek even naar haar rug en haalde zijn schouders op. 'Maybe.'

'Maar goed, nu ben ik er en ik ben benieuwd hoe het gaat. Heb je tijd om mij een beetje in te werken?'

Eindelijk stond hij op en stelde me met tegenzin voor aan zijn assistenten. Hij leek me ongeveer dertig, was klein, al licht kalend maar met lef-snorretje en hij vertelde me al meteen dat hij een weinig hoge pet op had van de oppervlakkige vraagstellingen die de vaste klanten van het panel gebruikten.

'Tja, dat zal mijn invloed zijn,' erkende ik grif, 'ik hou niet van dat hocus-pocusgedoe. De Si-gaar Als Fallisch Symbool. Stel nu dat Heineken een meneer was, hoe stelt u zich die heer dan voor? Als Calvé en Duyvis vechten om een been, welk merk loopt er dan volgens u mee heen?'

Daar gaf hij terecht geen antwoord op, en in de met kasten en bureaus volgepropte ruimte zochten we een lege tafel en twee stoelen.

'Je moet het me maar niet kwalijk nemen, Jaap,' zei ik twee uur later, 'maar ik heb het gevoel dat jullie het nog niet echt allemaal onder controle hebben.'

Marcom deed niet aan aparte kamers en ik zei het zo zacht mogelijk, maar kon zien dat de drie vrouwen intensief meeluisterden.

‘Misschien was het al niet zo’n goed panel toen we het kregen,’ zei hij, ‘nou ja, krégen. Er is door Robin nogal wat voor betaald, begreep ik in het OR-overleg.’

‘OR?’

‘Ondernemingsraad. Die hebben we sinds jouw vertrek en ik ben er voorzitter van. Dat kost nogal wat tijd.’

Dat ‘sinds jouw vertrek’ beviel me niet, want ik had jarenlang gepleit voor medezeggenschap.

Dat het ook dit type eigenwijze luiards zou kunnen aantrekken, had ik nooit bedacht, maar leek achteraf bekeken wel logisch.

‘Maar hebben jullie dan geen vervangingsregeling? Zo’n panel vergt voortdurende aandacht en als jij zelf geen tijd hebt, moet iemand anders er tijd voor maken. Er liggen nu al zes projecten te wachten op rapportering, dat kan toch niet?’

Hij haalde zijn schouders op, het gebaar dat ik het meest haatte.

‘Sturen jullie nog wel verjaarskaarten naar de panelleden?’

‘Verjaarskaarten? Annegien, sturen wij verjaarskaarten?’

In de verte zag ik de doos staan, nog net zo ingepakt als ik hem twee maanden geleden afgegeven had, en ik ergerde me aan de hilariteit die onder het viertal ontstond bij het openen.

In een panel van drieduizend huishoudens waren per dag zo'n vijftientig personen jarig, en de dag tevoren zonden we een felicitatiekaart, met een handgeplakte postzegel en een handgeschreven gelukwens. Het kostte tien minuten per dag en het werd zeer op prijs gesteld.

Ik lachte zo goed mogelijk mee met het kwartet, maar het zat me niet lekker. Alle bezigheden zijn dwaas, maar als ze een functie hebben in de algehele onzin, zijn ze toch weer nuttig.

'En doen jullie wel eens iets met de notities van Stapel?'

Ditmaal raakte ik een snaar.

'Stapel,' zei Jaap, 'dat is die man die elke week een lijstje stuurde met kritiek op de vragenlijsten, en suggesties voor de verwerking. Stapel werden we van die man.'

Hij lachte uitnodigend na die voor de hand liggende grap.

'Hebben jullie nooit mijn overdrachtsnotitie gehad? Dat is een gepensioneerde marktonderzoeker, die bij toeval in het panel terechtkwam. Hij vind het leuk om gratis wat adviezen te geven. Heb je ooit gelezen wat hij schreef?'

'Nou nee.'

'Jammer. Want het is vaak heel zinnig.'

'Hij is uit het panel gezet,' bood Annegien als informatie aan.

‘Ja, God,’ zei Jaap, ‘wist ik veel.’ Voor het eerst maakte hij de indruk zich wat schuldig te voelen over zijn onverschilligheid.

Als zuchten tot hyperventilatie leidde, zou deze man in zijn carrière een hoop slachtoffers maken. De moed ontbrak me bijna om het nog aan de orde te stellen, maar er was toch wel enige haast bij.

‘Nog één ding,’ zei ik, ‘gisteren waren Robin en ik bij Van Maurik en die had een klacht over een onderzoekje. Het ging over vleeswaren en daar kwam steeds het merk Unix in voor.’

‘Joeniks,’ zei Jaap corrigerend.

Bij de herinnering aan de lachaanval van Robin, de vorige dag, begon er weer wat hilariteit in mij los te borrelen.

Joeniks? Bij pikniks joe niks? Wat was dit toch voor een krankzinnig gedoe?

‘Hoezo joeniks? Is dat een nieuw merk, of zo?’

‘Nou, dat zou ik niet weten. Je schrijft het unix, maar je spreekt het uit joeniks.’

Uit het vrouwengroepje op de achtergrond steeg enig verstikt geproest op, en Jaap keek wat wantrouwig achterom.

‘Er klopt iets niet, Jaap. Volgens Van Maurik ging het om Unox, dat is een bekend merk vleeswaren.’

‘Vleeswaren, daar houd ik me als vegetariër niet zo mee bezig.’

‘Maar als je er je boterham mee verdient moet je toch wel de merken kennen.’

Het zweet brak me uit, zou de lul nu echt het onderzoek over een niet bestaand merk hebben gehouden? De cijfers over de merkbekendheid en gebruikspenetratie hadden er normaal uitgezien in het rapportje dat Van Maurik ons had voorgelegd. Na een kwartier zoeken bleek gelukkig dat in de vragenlijst het merk goed vermeld was, maar dat iemand de computer de instructie had gegeven om overal in de tabellen Unox te vervangen door Unix.

Een van de dames? Of de lul zelf, in een aanval van verstrooidheid?

‘Een zetfoutje,’ zei Jaap van Minden, ‘corrigeren we meteen.’

‘Nou, als ik jou was zou ik het maar snel in orde maken en even met Van Maurik bellen.’

Ik nam de helft mee van de tabellenrapporten waar een tekst bij moest en ging op zoek naar een eigen werkplek.

Max was als altijd aanwezig in de directieruimte en hij bleek daar ook een bureau voor mij te hebben laten plaatsen.

‘Ik heb net kennis gemaakt met Jaap van Minden,’ zei ik, nog puffend van kwaadheid, ‘en het is dat ik hier tijdelijk ben, maar anders zou ik onmiddellijk gaan zoeken naar een manier om van hem af te komen. Hebben jullie je slechtste man op dat panel gezet, of is het allemáál van dat brandhout?’

Max aarzelde zichtbaar of hij me iets zou vertellen, maar volstond met: ‘Ach, hij heeft ook zijn sterke kanten’, en ging haastig op pad voor een dringende boodschap.

‘O ja,’ zei hij nog voor hij de deur uit ging, ‘je weet toch dat we vanavond het vijftienjarig jubileum vieren?’

Never a dull moment. Nou ja, elke afleiding was welkom in het vrijgezellenbestaan.

‘En weet je hoe ik het doe?’ vroeg Alma, ‘ik doe het met mijn ogen.’

Ze sloeg ze even helemaal open en lachte proef naar mij, zeeblauwe irissen en zwarte krullekop en een rij bijtgrage witte tanden.

Ze wandelde haar pocket-venus-lijf naar een groepje morose mannen en was binnen een minuut het middelpunt.

Uit de verte hoorde ik haar hoge lach.

Wonderlijk hoe lang dat nog pijn bleef doen, ook al voelde ik geen enkel verlangen meer naar haar en had ik de vorige dagen zelfs vergeten te informeren waar ze was. Pas op de jubileumborrel zag ik haar, vers teruggekeerd van een vakantie naar Mexico, enthousiast en vol verhalen. Ze wilde eigenlijk meteen emigreren, Alma wilde altijd emigreren naar haar laatst genoten vakantieland.

In haar verhalen kwam nu een metgezel André voor, dat moest de tweede of derde na mij zijn.

Het was nu ruim vier jaar geleden dat ze op zo’n avond haar blik op mij richtte. We hadden een paar weken samengewerkt aan een groot onderzoek, lange dagen gemaakt en veel gelachen, en op de borrelavond zakten we door en keken we ineens met andere ogen naar elkaar.

Dat was ik niet gewend.

Ik werkte altijd liever met vrouwen samen dan met mannen, omdat zij betere kameraden zijn en niet zozeer uit op eigen succes.

Maar de gedachte aan méér kwam nooit bij me op, al zag ik om me heen wel eens een verhouding ontstaan en meestal na een paar maanden in verkillen eindigen.

Soms vroeg ik me af of er iets met me aan de hand was, want ik was niet principieel monogaam. Maar ik kwam altijd tot de conclusie dat ik in werktijd eigenlijk alleen aan werken dacht, en collega's ook alleen met werk associeerde.

Alma brak daar moeiteloos doorheen, en kennelijk was ik er na al die jaren klaar voor, want ik aarzelde geen moment.

Aangeschoten en aangenaam in de war fietste ik haar na de borrel naar huis, terwijl ze vanaf de bagagedrager aanwijzingen riep en me stevig om mijn middel vasthield.

Het regende licht, ze had haar handen in mijn jaszakken gestoken en inspecteerde onderweg de inhoud.

‘Mag ik een dropje?’

‘Wat?’

‘Je hebt drop in je zak, mag ik er een?’

Natuurlijk!’

We reden net slingerend in een smalle dwarsstraat en toen ik remde voor een aankomende auto gleed onverhoeds de fiets uit en belandden we onelegant op de weg.

Dronkenschap geeft veerkracht en we stonden zonder pijn of moeite weer op.

‘Stappen jullie altijd zo af?’ riep een geïnteresseerde stem vanuit de auto en lacherig maar voorzichtiger reden we verder, terwijl Alma doorging met het inspecteren van mijn jaszakken. ‘Mag dit kapotte elastiekje weg? Heb je al die sleutels nog wel nodig?’

‘Ja, ik moet straks echt nog naar huis.’

In haar flat merkten we pas hoe moe en dronken we eigenlijk waren. Besmukt geuwend kleedden we ons uit en vrijden wat we nog aan vrijen konden opbrengen.

Halfslapend schrok Alma ineens wakker: ‘Maar Hans, als ik nou van je ga houden. Dat kan toch helemaal niet?’

‘Dat zien we dan wel weer, lieverdje.’

‘Kom nog even tegen me aan liggen, dat vind ik zo lekker.’

Toen ze diep sliep stond ik op, kleepte me aan, liet een minnaarsbriefje achter in de hals van een van haar laarsjes, en fietste naar huis. Ik was getrouwd, Marina zou gek worden van ongerustheid als ze ‘s ochtends wakker werd en ik niet thuisgekomen bleek te zijn.

Maar de ban was gebroken en na een week tasten en verkennen wisten we dat het uit de hand gelopen was, en dat we verliefd op elkaar geraakt waren.

Het overrompelde me en ik voelde allerlei doodgewaande emoties weer tot leven komen. Het vermogen om helemaal in een ander op te gaan, het intense geluk van bij elkaar zijn en te genieten van elk gebaar, elk woord. Een zoektocht zonder nieten was het.

Een onbekend warm lijf te verkennen, de geur van haar haar, de lieve pronte borstjes, haar zacht ademende buik, haar stevige billen, het hulpeloze maar gretige spleetje in haar krullig voorondertje, ik kon er niet genoeg van krijgen. En na het vrijen elkaar vertellen over de tijd toen je de ander nog niet kende, en voorzichtige confidenties doen over zwakheden en idealen.

De jaren vielen van me af.

Achter haar muurtje van zelfstandigheid was Alma heel lief en kwetsbaar, en als ik 's avonds na werktijd (op kantoor gedroegen we ons netjes als collega's) bij haar aanbelde en de houten trap naar haar flat beklom, dan stond ze bovenaan met een brede lach te wachten en ik liep regelrecht in haar armen en voelde de warmte die ze in golven over me uitstortte.

Maar geluk is gerantsoeneerd en volwassen mensen weten dat verliefdheid een meeslepend maar eindig gevoel is.

Al bijna meteen kreeg Alma er spijt van dat ze het met een getrouwde man had aangelegd, het schrikbeeld van elke vrije vrouw. Want ik was echt getrouwd en niet in staat een gezin te offeren aan verliefdheid.

‘Ik weet niet hoeveel ik van ze hou,’ zei ik, ‘maar een huwelijk is voor mij toch een verbond, door dik en dun. Verliefdheid is oneerlijke concurrentie, daar ga je helemaal in op en dat duurt zolang het duurt. Maar Marina en ik trekken al twintig jaar op, we zijn partners en we hebben een klus af te maken, de kinderen grootbrengen bij voorbeeld. Ik zou maar een half mens zijn als ik dat in de steek liet.’

We zaten op Alma’s grote bed na het vrijen in ons blootje de ernstige zaken van het leven te bespreken.

Kon een mens zichzelf maar klonen, kon ik maar een Hans 1 verder laten gaan met het oude leven en een Hans 2 creëren die met haar een ander leven begon.

Dat was het aloude dilemma en ik had heel wat vrienden en kennissen zien kiezen voor het nieuwe leven, achtervolgd door het leven dat ze achterlieten, een in de steek gelaten partner, kinderen in onzekerheid.

Meestal ging het dan om huwelijken die al op de klippen gelopen waren voordat een van beide partners verliefd op een ander raakte. Maar dat gold voor mij niet en hoe meer ik van Alma begon te houden, hoe meer ik voelde dat ik óók veel van Marina en de kinderen hield, en ze niet in de steek kon laten.

‘Maar wat wil je dan van mij? Wat verwacht je van ons?’ vroeg Alma.

Ze pakte mijn hand en begon met haar wijsvinger mijn pink te strelen, zoals altijd als ze diep in gedachten was.

‘Ik weet het niet. Kunnen we niet proberen er een idylle van te maken? Een paar maanden geluk met elkaar. En dan moeten we elkaar weer los laten en proberen goede vrienden te worden.’

Het klonk niet. Over die dingen kan je eigenlijk niet praten. Schrijven wel en in de vele lieve briefjes die we elkaar schreven was de kortstondigheid van onze verhouding al vaak aangesneden en waren we met passie en smart de grenzen van wat kon aan het afbakenen.

‘En wat betekent dat dan in de praktijk?’ vroeg Alma, ‘word ik je maitresse en ga ik hier zitten wachten tot je een keer buiten mag spelen?’

Ze begon mijn pink op en neer te bewegen en één verkeerd woord of ik kon naar de eerste hulp bij ongelukken.

Pink gebroken meneer? Iets verkeerd gezegd zeker?

‘Jezus, Alma,’ zei ik, ‘je weet best hoe ik achter je aan hol en naar je verlang.’

Het was lang stil naast me en ik luisterde naar haar nerveuze, soms stokkende ademhaling en legde mijn arm om haar heen. Buiten toeterde een auto, het schemerde en de wanhoop kroop in de gordijnen. Waarom was geluk zo moeilijk? Alma kantelde haar kleine atletische lijf op mij en keek me diep aan.

‘Knettergek ben ik,’ zei ze, ‘maar jij ook. Drie maanden kan je krijgen en ik wil twee avonden per week. Mafkikker.’ Ze kustte me, warm en inhalig.

Het daarop volgende weekend besloot ik dat het uit moest zijn met het gelieg en gedraai over uitgelopen vergaderingen en uit de hand gelopen cafébezoek. Ik beschermde er Marina wel mee tegen pijn, maar kon het dubbelleven niet meer aan.

Het was zaterdagochtend. Marina en ik werden samen wakker en kwamen langzaam tot leven bij het ontbijt dat ik beneden had opgehaald.

Een sprong in het diepe en ik schrok toen ik het mezelf hoorde zeggen: ‘Marina, ik moet je iets vertellen. Ik ben verliefd geraakt, ik heb een vriendin. Maar dat betekent niet dat ik wegga, daarvoor hou ik veel te veel van jou en de kinderen.’

Mijn god, wat bracht ik teweeg en wat zouden de gevolgen zijn? Ik keek opzij en zag dat ze haar ogen dicht had en dat een traan langzaam over haar linkerwang gleed.

O jesus, waarom moest ik haar dit aandoen.

‘Het spijt me heel erg,’ zei ik, ‘maar het is niet anders.

Kennelijk heb ik het nodig.’

De traan biggelde verder en ik keek naar haar schrandere profiel en naar haar zwarte haar met de enkele grijze haren die er langzamerhand doorheen kwamen, en besepte hoe zielsveel ik eigenlijk van haar hield.

Ik kuste de traan weg en trok het nachthempje over haar hoofd en maakte één lijf van ons tweeën, zoals we dat in de afgelopen twintig jaar geleerd hadden. Er was niets mis tussen ons, als ze dat maar zou kunnen begrijpen.

Het was alleen op dit moment niet genoeg voor mij.

‘Ik heb altijd geweten dat zo iets zou kunnen gebeuren,’ zei Marina toen we vreemd voldaan naast elkaar lagen, mijn arm onder haar hoofd, gelukkig en ongelukkig tegelijk. ‘Mijn vader was ook altijd verliefd.’

Ik zag haar Italiaanse vader voor me, een haan van een man, altijd bezig zijn haar te kammen en zijn snor te poetsen, en de bron van eeuwigduurende crisissen in haar ouderlijk huis.

‘Ik ben je vader niet, het is de eerste keer in al die jaren.’

‘Maar hoe kan je van mij houden en van haar tegelijk?’

Dat was de hamvraag en ik had me er ook steeds over verbaasd dat mijn verliefdheid niets afdeed aan mijn gevoel voor Marina. Integendeel, hoe belangrijker Alma voor mij werd hoe meer ik besefte dat ik minstens evenveel van Marina hield. Het kon best, net zoals je van twee kinderen veel kan houden, of als kind evenveel van beide ouders.

Het was vooral een praktisch probleem, want houden van eist nabijheid en ik kon maar op één plaats tegelijk zijn.

Alma's grens voor het accepteren van die beperking was drie maanden. Het werd een half jaar, het had ook een mensenleven kunnen duren, want na de eerste verliefdheid bleken we ook van elkaar te kunnen houden.

We hadden afgesproken dat Alma het tijdstip van afscheid zou bepalen, en toen ze het deed op een moment dat zij er sterk genoeg voor was, bleek ik het niet te kunnen verdragen.

Ze had al vaker een verhouding beëindigd en de enige oplossing scheen te zijn dat je het contact rigoureus afbrak.

Dat paste niet bij mijn romantische instelling; hoe was het mogelijk om van het ene moment op het andere weer vreemden voor elkaar te worden en niets meer over te hebben van wat er geweest was?

En dat terwijl we elkaar beloofd hadden dat we in elk geval vrienden zouden blijven.

Ruzies, korzeligheid, vijandigheid, het hoorde kennelijk bij het uit elkaar gaan, maar ik had er geen ervaring mee en was ziek en moe van de situatie, toen Marina een baan aangeboden kreeg en ik dankbaar mee-emigreerde naar Tilburg.

En nu, na drie jaar, was er niets meer dan de herinnering, en een vaag heimwee naar wat voorbij was. Op het dansvloertje zag ik haar bedrijvig bezig haar lichaamsdelen ritmisch alle kanten op te werpen. Automatisch herkende ik aan haar lach dat ze nu iets te veel op had en binnen een half uur een taxi naar huis zou nemen. Dat deed ze ook prompt en we zwaaiden nog even naar elkaar toen ze vertrok.

Een afgesloten hoofdstuk, ook voor mij. Maar ik kende de inhoud nog, zou dat ook voor haar gelden?

Ik wist genoeg van modern leven om te beseffen dat ik dat nooit meer kon vragen. Niet achterom kijken hoorde bij haar levensstijl.

Ik voelde me oud.

De vergadering van het managementteam werd door Max geleid en hij nam ons in rap tempo door de planning en het lijstje met bottlenecks. Dit was zijn element, hij had alle onderzoeken en hun organisatorische problemen in zijn hoofd en verraste de teamleiders geregeld met feitjes die zij zelf niet kenden.

Denk erom Dirk, dat volgende week Olga op cursus is.

En Willem, de rekening van Ropam staat nog open, zou je Van Nimwegen nog eens willen belen, voorzichtig?’

Om vijf uur ging de ijskast open en kwamen de blikjes bier op tafel, en raakten de tongen los.

‘Heb je al gehoord dat het Telegraaf-onderzoek niet doorgaat?’ vroeg Dirk met een blik op mij, ‘dat zal je plezier doen.’

Vroeger was hij mijn vaste opponent, lang, dun en gretig. Onze discussies duurden vaak net zo lang tot we elkaar overtuigd hadden en dus toch weer tegenovergestelde standpunten innamen. De anderen werden er kiereviet van. We waren nu allebei duidelijk wat kalmer geworden, maar Dirk vertelde nog eens met smaak hoe we tien jaar geleden in discussie waren geweest over een offerte aan De Telegraaf. Voor het eerst was een ideologische discussie ontstaan, waar we ook niet weinig trots op waren. In een aanval van linkse bevlogenheid vond ik toen dat we niet mee mochten doen aan het helpen vergroten van de lezerskring van dit misse blad. Dirk vond dat je geen opdrachten mocht weigeren op grond van persoonlijke antipathie. Er was toch persvrijheid, het blad viel binnen de grenzen van de wet en als marktonderzoeksbureau was je in zekere zin een publieke gelegenheid.

De volgende dag was hij om en ik door hem overtuigd.

We vonden een compromis: we zouden wel de offerte uitbrengen, maar er 50 procent bovenop leggen, zodat we het onderzoek in elk geval niet zouden krijgen.

‘En wat was het resultaat?’ vroeg Max, die het verhaal intussen toch meermalen gehoord moest hebben.

‘We kregen het inderdaad niet, het onderzoek ging naar het NIPO.’ Dirk was aan de pointe toe en serveerde die met verve. ‘Maar toen ik voorzichtig informeerde wat de reden was, bleek dat we ons niet uit de markt geprijsd hadden. Integendeel, we waren veel te goedkoop. Dat wekte geen vertrouwen in de kwaliteit!’

De anekdote verwekte nog steeds hilariteit, en ik herinnerde me dat we ons destijds hadden afgevraagd of misschien ook andere bureaus er een schepje bovenop gedaan hadden en dat ons schepje misschien het kleinst was geweest.

Dat zal ons tegenwoordig niet meer overkomen,’ zei Max, ‘onze prijzen zijn eerder te hoog dan te laag. We moeten daar toch maar eens een aparte vergadering aan wijden, met Robin erbij.’

‘Waar is Robin eigenlijk?’ vroeg Dirk.

‘O, die is bezig met een uitzending over euthanasie bij ouderdomskwalen. Het schijnt dat 63 procent van de Nederlanders daar vóór is, mits het anderen betreft. De rest kiest voor het scherper afstellen van de voetgangersstoplichten.’

‘Ha, ha.’

‘Ik vind dat Robin zich te weinig met het bedrijf bemoeit,’ zei Dirk in de stilte die viel, ‘we zien hem bijna niet meer. In de praktijk doet Max het management, en dat is prima, maar waarom maken we dat dan niet officieel?’

Er viel een diplomatieke stilte. Niemand reageerde, er werden sigaretten opgestoken en nieuwe blikjes bier geopend.

‘Hij zorgt voor een hoop publiciteit voor jullie, voor ons,’ zei ik, ‘dat is toch ook een hoop waard?’

Ik kon me voorstellen dat ze jaloers waren op de bekendheid die Robin langzamerhand had en die drie keer per week versterkt werd door de ontbijt-tv. Ooit had ik Max zien optreden als vervanger van Robin bij een quiz-schnabbel en ik zou nooit de blik in zijn ogen vergeten toen de presentator hem vroeg of hij het leuk vond, het werken bij het bureau van Robin van Leiden.

‘Daar gaat het eigenlijk niet om,’ zei Dirk, ‘hij zorgt nog wel voor contacten en dat levert werk op, maar hij trekt de kar niet meer, en doet allerlei beloften die nergens vast liggen. Neem nou dat Intercom-project...’

‘Ik vind dat we daar Hans niet in moeten mengen,’ zei Max en de waarschuwende klank kon niemand ontgaan, ‘het lijkt me een onderwerp om te bespreken als Robin erbij is. Ik zal zorgen dat hij er de volgende keer is.’

Dat eindigde de bijeenkomst en na wat shoptalk was het drietal senior-projectleiders snel vertrokken.

We zaten in de grote directieruimte die Max en Robin vroeger met mij deelden en toen ik bleef zitten accepteerde hij de onvermijdelijkheid van een verder gesprek.

‘Wat een vreemd slot van het borreltje,’ begon ik voorzichtig, ‘er broeit kennelijk iets.’

‘Tja,’ zei hij.

De boekhouder kwam binnen met het boekwerk van te tekenen cheques en Max kroop haastig achter de bescherming van zijn als altijd smetteloos lege jumbobureau.

Ik keek toe hoe hij het afhandelde, een paar kleine maar scherpe kanttekeningen plaatste, en hij zag dat ik keek en kreeg meteen iets Napoleonisch. Vermoedelijk ergerde ons dat allebei.

‘Kom, laten we een pilsje gaan drinken,’ zei ik, ‘als je het aandurft.’

Zo’n uitdaging kon iemand van zijn type niet laten lopen, ook al wist hij bij voorbaat dat hij het tegen mij zou afleggen. Even later zaten we in een stil hoekje van het buurtcafé.

In het drankgebruik was Max meer een sprinter dan een marathonloper. Gulzig sloeg hij de inhoud van het glas naar binnen en zat dan ongeduldig te wachten tot ik klaar was voor een refill, want hij wist dat hij moest zorgen niet meer te drinken dan ik. Maar zijn natuurlijke hoge tempo, in het zakendoen een pré, was zijn zwakte in het café en na twee uur wissewasjes begon zijn tong wat te dubbelen.

Het leek me tijd om de cruciale vraag te stellen: 'Waarom wil je niet dat er in mijn bijzijn over Robin gepraat wordt? Wat is er eigenlijk aan de hand?'

'Geen goeie zaak,' zei hij, 'praten alsseman er niet bij is. Robin heeft z'n inzinkingen. Salgemeen bekend. Nies besonders.'

'Maar waarom heeft hij nu een inzinking? Ik heb laatst een dag met hem opgetrokken en hij was nog behoorlijk tierig.'

'Speed,' zei Max.

'Nee, ik reed, hij moest zijn lezing voorbereiden.'

Hij keek me aan en lachte. 'Speed! Pilletjes, coke.'

'O.' Ik was geïmponeerd, in Tilburg had je dat niet. Zo zo, was dat Robins nieuwe kick. Het kon erger.

'Dat is toch niet zo'n probleem?'

'Wie zegt dat het een probleem is?'

Hij trok zich even op uit zijn aankomende dronkenschap.

'Het is alleen soms lastig,' zei hij, 'kijk maar hoe jij weer binnengekomen bent. Niemand wist er-gens van, had Robin even geregeld. Ja, Hans heeft huwelijksproblemen, hij moet een paar maanden weg daar. En voor we het weten hebben we een panel waar we dik geld aan kwijt zijn.' Ik voelde me op mijn pik getrapt.

‘Maar het geeft toch omzet? En als je mij even mijn gang laat gaan levert het ook winst op.’

‘Dat is het punt niet. Werk genoeg, maar we hadden het geld nodig voor andere investeringen.

Telefonisch onderzoek, internationale samenwerking. Geeft Robin ineens alle contanten uit aan dat panel! Zonder enig overleg.’

‘God, sorry, dat heb ik me niet gerealiseerd.

Maar had je het dan niet tegen kunnen houden?’

‘En tussen jou en Robin komen? Weet je wel hoe sentimenteel hij over je doet? In de afgelopen jaren ging er geen maand voorbij of hij haalde herinneringen op aan vroeger, toen jullie nog samen optrokken. Ober, een dubbele whisky voor mij.’

Ik was nogal verrast.

‘We hadden met z’n drieën een goed team kunnen maken, maar op de een of andere manier ben ik er net te laat bij gekomen. Jij schreef de mooie rapporten, Robin sleepte de klanten aan, en ik hoorde er eigenlijk niet bij. En nu run ik het hele zaakje en op de een of andere manier hoor ik er nog steeds niet bij.’

Zo had ik het nooit gezien, het minderwaardigheidscomplex zit in een klein hoekje.

Max had intussen al een tweede dubbele whisky naar binnen gewerkt. Drank maakte hem menselijk en zwak, maar zijn ego zorgde ervoor dat het maar kort duurde. Ik had nog nooit iemand zo snel over de grens van oeverloze dronkenschap zien gaan.

‘Mij nog een wubbele whisky,’ hoorde ik hem zeggen, en toen ik verbaasd naar hem keek blikte een wezenloos grijnzend hoofd terug.

‘Wa hoeft nie wa niet wil? Hah?’ Hij keek me vol betekenis aan. Ergens in dat vindingrijke brein brandde nog een klein lampje en als zijn voorhoofd een lichtkrant was had er nog best een mededeling kunnen verschijnen.

Maar voor het gebruik van de stembanden was de batterij te zwak geworden.

‘De taxi staat voor, meneer Van Zanten,’ kwam de barman melden, en gehoorzaam stond Max op, gaf me een halve armzwaai als groet en bewoog zich met grote concentratie stap voor stap naar de buitendeur.

‘Standaardprocedure,’ zei de barman op mijn verbaasde blik, ‘bij de derde whisky bestel ik een taxi, dat heeft hij zo afgesproken. Ik wou dat ik meer klanten had die zo verstandig waren.’

Verstandig was het wel, maar treurig ook. Het zakenleven vreet levens, die graag gegeven worden in ruil voor wat macht om te beslissen, een plaatsje in de vip-box, een flitsend zakenreisje.

Max gaf alles wat hij had, maar de kans leek me klein dat Robin hem ooit naast zich zou velen. Ik herinnerde me hoe graag Robin drie jaar geleden mijn aandelen in het bedrijf overnam voor een vriendenprijsje, en de euforie waarin hij belandde toen ik mijn handtekening gezet had: ‘Wat een raar gevoel, Hans, nu is het bedrijf helemaal van mij. Helemaal van mij, godverju.’ Het gaf me een vreemd gevoel hem zo blij te zien.

Voor mij was het bedrijf nooit bezit geweest, want het bestond uit mensen en die bezit je niet. Maar Robin had altijd al die neiging gehad om mensen te zien als hulpstukken voor wat hij wilde bereiken. Hij kon heel sentimenteel over ze worden, zoals men sentimenteel kan zijn over trouw personeel. Maar verder ging het niet. Bij een laatste pilsje dacht ik aan wat Max gezegd had over Robin en mij. Iedereen nam maar voetstoots aan dat wij bevriend waren, maar het begrip vriendschap was mij in de loop van de jaren ontglipt. Op school had je vrienden, daar trok je de hele dag mee op en discussieerde je mee over het Leven.

En later, in het werk, waren er soms collega's waar je het goed mee kon vinden. Zo was ook mijn contact met Robin geweest. Samen vonden we het marktonderzoek uit en toen het bureau waar we werkten failliet ging begonnen we samen een eigen bureau en leerden elkaar al discussiërend de handgrepen van het zakendoen. Ik zag hem nog voor me zoals hij toen was, een dunne blonde jongeman, vol energie en praat, en een goed talent om de klanten te laten uitleggen wat hun probleem was. En ik zat erbij en zorgde voor een bijpassende vragenlijst en schreef bij de onderzoekcijfers het rapport dat Robin vervolgens met flair als de leidraad voor het Marktgebeuren tot diep in de eenentwintigste eeuw presenteerde.

Maar vriendschap? In de jaren in Tilburg had ik eigenlijk nooit meer aan hem gedacht. En hij had mij vermoedelijk alleen gemist als partner in het werk, en de kans gegrepen om me via Bunninck weer in te huren.

'Hans heeft huwelijksproblemen.' Hij had er geen enkele keer naar gevraagd.

Na vier weken had ik schoon genoeg van Jaap van Minden.

‘Dat nou verdomme niemand de moeite heeft genomen om het rapport van die jongen even door te nemen,’ zei ik kwaad tegen Max, ‘ik heb nog speciaal een notitie bij je neergelegd toen ik gisteren weg moest.’

‘Heb ik toch echt voor gezorgd. Robin zou het doorlezen, maar was ineens gevlogen. En toen ik er eind van de middag naar vroeg, had Jaap het al verstuurd.’

‘Van Maurik belde er over op, hij kan het zo niet doorsturen naar zijn klant. En hij heeft gelijk ook, het is kleuterproza. Dat is verdomme de tweede keer dat Dries een kloterapport krijgt.’ Ziedend ging ik op pad, en alsof hij het erom deed zat Van Minden weer achter een krant.

‘Zullen we even je Maccam-rapport bespreken?’ Verbaasd legde hij de krant neer. ‘Dat rapport is al weg hoor.’

‘En heb je er al iets van gehoord?’

‘Nee.’

‘Nou, ik wel. Kom je even mee?’

Ik ging hem voor naar een kleine spreekkamer die ik had ontdekt.

‘Laten we het kort houden. Van Maurik belde vanochtend dat hij het rapport niet door kon sturen aan zijn klant, en ik geef hem groot gelijk.’

‘Dat noem ik nog eens steun.’ Lef had hij wel.

‘Het deugt gewoon van geen kant, het spijt me.’

‘Wáár dan?’

Ik legde hem het rapport voor, met de kritische kruisjes die ik braaf op de eerste pagina’s gezet had, voordat het me te veel werd.

‘Jaap, je moet beginnen met de probleemanalyse en niet alleen vermelden dat er een onderzoek gedaan is bij vijfhonderd vrouwen. En dan hoor je per probleempunt aan te geven welke antwoorden het onderzoek heeft opgeleverd. En dan maak je ter afronding een samenvatting en trek je conclusies. Wat jij gedaan hebt is gewoon onder elke tabel zetten wat er in die tabel staat; 36 procent zegt dit, 24 procent vindt dat. Daar schiet toch niemand iets mee op? Bovendien noem je nog foute percentages ook.’

Dat raakte de nitwit. ‘Hoezo foute percentages?’

Ik wees ze aan en hij boog zich met tegenzin voorover om ze te kunnen zien. ‘Een paar typefouten,’ concludeerde hij.

‘Die had je toch moeten zien, je had toch verder geen project onder handen?’

‘Hoho, ik had vergadering van de ondernemingsraad.’

‘OK, daar wil ik niet op afdingen,’ zei ik voorzichtig, ‘maar het feit ligt er dat het geen goed rapport is. Van Maurik klaagt echt niet gauw, en nu al twee keer in een paar weken.’

‘Wel behoorlijk achterbaks om achter mijn rug zijn beklag te doen.’

Jaap was een meester in het retourneren van verwijten, begon ik te ontdekken.

‘Dat is toch zijn goed recht! Hij hoeft onze personeelsproblemen toch niet op te knappen?’

‘Aha, ik ben nu een personeelsprobleem!’

‘Daar komt het wat mij betreft langzamerhand wel op neer, Jaap. Ik heb vanochtend geprobeerd je tekst te herschrijven, maar er was eigenlijk geen beginnen aan. Dus heb ik een nieuwe inleiding en een samenvatting geschreven en naar jouw rapport verwezen als gedetailleerde beschrijving van de uitkomsten.’

Ik legde hem mijn getikte velletjes voor.

‘En wordt van mij verwacht dat ik dit ter plekke even doorneem?’

‘Ach, als OR-lid moet je dat toch kunnen. Ik kom zo terug.’

Ik liet hem alleen en ging stoom afblazen in de directiekamer.

Max grinnikte toen hij me zuchtend zag naderen:

‘Moeilijke bevalling?’

‘Waar hebben jullie dat stuk eigenwijs opgedoken? En waarom is hij er nog niet uitgedonderd?’

‘Dat is wat moeilijk, hij zit in de OR en dan moet het via de kantonrechter. Als je dan geen overduidelijk bewijs hebt van disfunctioneren krijg je er een hoop gelazer mee.’

Na een kwartier stond ik op het punt om weer naar de spreekkamer te gaan, maar Jaap was me voor. Hij kwam binnen, legde mijn tekst op het bureau en zei: ‘Het loopt wat beter, maar er staat niets meer in dan in mijn tekst.’

‘Dat is je finale oordeel?’ vroeg ik sarcastisch, ‘daar moet ik het mee doen?’

‘Hoor eens hier, we worden er allemaal doodziek van,’ zei hij. Hij leunde over het bureau en bracht zijn gezicht wat dichterbij. Er zaten rode vlekken op zijn wangen en vaag rook ik een parfumluchtje. ‘Iedereen weet dat jij heel snel een rapportje kan schrijven met enerzijds en anderzijds en veel oeverloos gelul. Daar is al voldoende over gebeld, en je bent vast en zeker een grote vis in dit vijvertje. Maar voor mij is het bullshit, hete lucht. De tijden veranderen, en er is geen behoefte meer aan geouwehoer. En als je me ontslaan wilt, doe je best.’

Met stevige tred verliet hij de ruimte.

Max barstte in gelach uit.

‘Wat moet je nou met zo’n type?’ vroeg ik verbijsterd.

Langzaam voelde ik de woede in me opkomen; universitaire snotneus, wat dacht hij wel.

Of zou hij gelijk hebben? Onmogelijk, Van Maurik had toch niet voor niets geprotesteerd. Alhoewel, Van Maurik was ook al een veertiger.

‘Ik weet dat hij aan het solliciteren is,’ zei Max, ‘en Robin is ook bezig om hem een baantje bij WVC te bezorgen. Met wat geluk zijn we hem over een paar maanden kwijt.’

‘Intussen zit ik ermee.’

Hij knikte. Ik had niet de indruk dat het hem dwars zat.

De jonge monnik droeg een zwart ringbaardje en had droevige bruine ogen en een zachte stem. Hij keek me vragend aan.

‘Ik kom voor Johnny van Wort, ik ben zijn vader.’

‘Ach.’ Zijn blik dwaalde af naar Alma en ik vroeg me ineens af wat ik hier met haar deed. Op de weg terug van een presentatie kwamen we in de buurt van het klooster, en het leek wel handig om even bij Johnny langs te gaan.

‘Mijn collega, Alma Silvester.’

‘Ach.’ Het was een tamelijk zwijgzame orde.

‘Hoe gaat het met mijn zoon?’ vroeg ik.

Hij glimlachte en liet een rij witte tanden zien.

Mijn goddeloze gebit werd met het jaar bruiner en morsiger en ik kreeg een hevig gevoel van jaloezie ten opzichte van de zonen van God, dat alleen maar groter werd toen hij ons door de stille gangen leidde naar de grote kloostertuin, waar een milde zon scheen over een paradijs van bloemen en nuttig ooft. Wat heerlijk om hier je leven te kunnen doorbrengen. Of ten minste een maand. Een week zou ook mooi zijn, het was tenslotte wel wat erg stil. Alhoewel, in de verte hoorde ik het weeë geluid van gregoriaanse zang. Een uurtje, dan moest ik hier toch wel weg wezen.

Alma raakte meteen aan de praat, en ik hoorde de jonge monnik uitleggen dat het klooster in de achttiende eeuw gesticht was en beschouwd kon worden als de bakermat van de macrobiotiek. Ze keek naar hem met de blik die ik kende: Mijn!! Nachten vol verboden dromen ging hij tegemoet, de arme kerel.

In de verte zag ik de lange figuur van Johnny, en ik maakte me van het duo los. Hij liep een boek te lezen, stopte, sloeg een bladzij om en liep weer verder. Zijn zwarte kuif stond recht overeind. Hij had nog altijd de slentergang die bij zijn temperament hoorde, alles op z'n gemak en altijd overal te laat.

‘Huh? Is het al zo laat? Waarom heb je me niet gewaarschuwd?’

‘Ik heb je al drie keer geroepen!’

‘O. Ja, ik was bezig.’

Hij was ook altijd bezig. Met zijn beesten, zijn tekeningen van geharnaste gedachten die elkaar bevochten, met het kweken van magere spierballen op zijn mager lijf. Hoeveel duizenden keren hadden we die teksten niet met elkaar gewisseld. En dan deed hij op mijn dringende verzoek een horloge aan en droeg het als een handboei en na een week was hij het kwijt. ‘Horloge? Ja, dat heb ik al een tijd niet meer gezien.’

In deze tijdloze omgeving was hij misschien nog het best op zijn plaats.

Terwijl ik hem naderde was hij gaan zitten op een bankje en uit de verte zag ik al zijn weerbarstig profiel.

Mijn wraak op het vrouwendom, had ik vroeger wel eens tevreden gedacht als ik hem gadesloeg. Hij had de lichte bruine teint van Marina en bewoog zich soepel. Een hoog voorhoofd, zwarte kuif, grote zwarte ogen en een gevoelige mond. Daartussen de forse neus die hij van mij geërfd had en van zichzelf een onverwacht brede kaaklijn. Een interessant hoofd, dat met de tijd alleen maar mooier zou worden. En geheel geconcentreerd op waar hij mee bezig was.

‘Johnny,’ zei ik.

Hij keek op en lachte. De twee jaren die hij rondgelopen had met een beugel, waren niet voor niets geweest, dacht ik jaloers.

‘Hans!’ Hij legde het boek opzij en stond op.

We keken elkaar even aarzelend aan. Voor een omhelzing was hij eigenlijk te lang geworden en ik stak mijn hand uit en pakte hem met de andere bij de schouder.

Hij zag er goed uit voor iemand die zich een paar maanden geleden bijna doodgehongerd had.

‘Hoe kom je zo ineens hier?’ vroeg hij, ‘midden op een werkdag.’ Geheel tijdloos was hij goddank niet geworden.

Ik legde het hem uit en wees op Alma, die in de verte de jonge monnik betoverde, te midden van een slabed.

Een wolkje argwaan gleed over zijn gezicht. 'Is dat eh, je vriendin?'

'Welnee, een collega. Ik heb trouwens geen vriendin.'

'O.' Hij ontspande zichtbaar. 'Maar die weet wel waarom ik hier zit?'

'Nou, heel globaal.'

Hij zweeg en liep de tuin in, verder van haar weg.

Ik voelde me schuldig. Hij had recht op zijn privacy en ik had er geen seconde over nagedacht dat het vervelend zou zijn voor hem als ik een vreemde iets over hem vertelde.

Ouders vertellen anderen altijd over hun kinderen en ik was vergeten dat hij al lang geen kind meer was, achttien jaar intussen en al lang een vreemde voor mij.

'Komt je broer wel eens hier?' vroeg ik.

'Elke wéék,' zei hij en lachte, plotseling opgetogen, 'weet je dat hij zich helemaal in de voedselchemie gestort heeft? In zijn vrije tijd natuurlijk, want de studie gaat voor. Hij komt per racefiets ook!'

Op een racefiets. Ik had moeite me Rob, de bleke computerfreak, voor te stellen als sportman, en dat moest hij toch wel zijn als hij op een dag tweehonderd kilometer per racefiets aflegde.

‘Hij heeft uitgerekend hoeveel het hem minder kost dan per trein en taxi heen en terug. Wat je aan te vervangen calorieën kwijt bent is iets van 1 gulden 97, plus afschrijving fiets een rijksdaalder. Die kosten delen we samen, en elke maand knip ik zijn haar. En hij had bedacht dat hij toch iets aan zijn conditie moest doen. Al fietsend bedenkt hij in zijn hoofd nieuwe formules voor kunstvoedsel. Kijk.’ Hij haalde een papiertje uit zijn zak, volgeschreven met scheikundige verbindingen en in Robs spijkerschrift: substantie 8, smaak B.

‘Hij is niet veranderd,’ concludeerde ik tevreden. Ik zag het nu voor me, de gebrilde jonge geleerde met zijn lange slordige lijf op de fiets, zeer tevreden met het vervullen van drie nuttige functies tegelijk.

‘Als hij het ideale kunstvoedsel heeft, gaan jullie er zeker een fabriekje van beginnen?’

Hij keek me van opzij aan, enigszins verrast.

‘Hoe weet je dat?’

‘Ik ken jullie zakelijke schema’s langzamerhand wel. Als je mij er maar buiten laat, want als ik wat uitreken is het nooit haalbaar.’

Ik bukte me om een grasspriet uit te trekken; kauwen op een sappige stengel leek me passend in dit arcadische tafereel. Maar ik merkte dat hij ineens verstrakte en liet de spriet vallen.

‘Durf je nou weer wat te eten?’ vroeg ik, ‘je ziet er wel goed uit.’

Toen Johnny op zijn tiende besloot vegetariër te worden omdat hij het doden van dieren niet kon verdragen, beijverde ik me jarenlang te zoeken naar goede vleesvervangers die ook op vlees leken, want eigenlijk was hij er gek op en als we rookworst aten of ander geurig vlees viel hij zowat flauw van de reuk en de smaakherinnering. Pas toen hij het huis uit was en zelf moest gaan koken liep het mis. Het medelijden met gedode dieren begon zich ook uit te strekken over levende groenten en fruit.

De sla gilde tussen zijn tanden, appels smeekten om gespaard te worden, de doodskreten van andijvie in kokend water kon hij niet aanhoren. En daarna begonnen de zaden te spreken. Aardappels wilden uitlopen en kinderen maken, rijst graag hoog opschieten en in de wind ruisen, tarwemeel was doodgemalen vermenigvuldigingsdrang.

Drie maanden geleden belde een meisje naar Marina.

Ze wilde haar naam niet zeggen, maar had een dringende boodschap: 'Uw zoon lijdt aan anorexia.'

We vonden hem in bed, al bijna een geraamte en levend op water en melk, de enige geluidloze voedingsmiddelen.

Maar hij begon al te hallucineren dat hij ook de bacteriën hoorde.

Hoe Marina aan dit klooster was gekomen wist ik niet, ze had dagen aan de telefoon doorgebracht op zoek naar een goed herstellingsoord, en de Spartaanse leefwijze sprak Johnny wel aan. Rob was eraan te pas gekomen om in lange discourses met zijn broer het theoretische kader voor een nieuwe leefwijze te ontwerpen. En ik had me er op dringend verzoek buiten gehouden, te grofstoffelijk van aard en te veel geneigd huiselijke discussies op stemvolume te winnen. ‘Ach, het gaat wel,’ zei hij, ‘zaden, noten. Brood dus ook. Melk, dat is tenslotte bedoeld als voeding. Bonen. Rozijnen. Verstandelijk heb ik er geen probleem mee, het is alleen het gevoel dat ik iets doodmaak dat nog wil leven. En die geluiden, hè, de appel roept weer anders au dan de peer. Ik moet leren te doden om te overleven.’ ‘Je had er toch nooit moeite mee om je cavia’s en konijnen te voeren.’ ‘Maar dat was ook niet makkelijk, hoor. Ik dacht er zo min mogelijk bij na, die beesten moesten voer hebben om in leven te blijven en dan was de keus duidelijk. Maar die keus voor mezelf maken, dat was heel wat moeilijker. Welk recht heb je op dat egoïsme? Er zijn mensen genoeg op de wereld en erg nuttig zag ik mezelf niet zijn.’ We raakten aan iets dieps, waar ik al heel wat jaren niet meer over nagedacht had. De zin van het bestaan, daar weigerden mijn hersens over na te denken, een onbeantwoordbare vraag.

‘Mafkickers allebei,’ zei ik hoofdschuddend, ‘jij en je broer. Hoe komen jullie toch zo knettergek?’

Hij trok zijn clownshoofd. ‘We kregen de kans, denk ik. Trouwens, mijn vroegste herinnering is dat jij als pinguïn de trap af wilde wandelen en je stuitje brak.’

‘Dat is toch niets bijzonders?’ Ik had inderdaad de neiging om af en toe mank te gaan lopen, of met de voeten naar buiten gekeerd, een gezonde behoefte aan afwisseling.

‘En die eeuwige verstrooidheid van jullie? Marina die een paar aanbellende buurtkinderen de auto laat wassen, het resultaat controleert, betaalt en later merkt dat ze de auto van de burens heeft aangewezen?’

‘Ja hoor eens, zo is je moeder nu eenmaal.’

‘En de keer dat jij bij Albert Heijn lege bierflessen ging inleveren, kordaat naar binnen stapte en bij het flessenloket pas merkte dat ze nog vol waren?’

Ja, dat was stom, te meer omdat ik na lang piekeren geen andere mogelijkheid zag dan die flessen bij de kassa opnieuw af te rekenen.

‘Dat is de ouderdom, John.’

‘Maar denk eens aan de invloed die dat heeft op het opgroeiende kind. De keer dat we na veel gevloek en getier van jou net op tijd op het vliegveld waren om de chartervlucht naar Kreta te halen voor de vakantie. Maar er ging geen vliegtuig naar Kreta. En toen bleek dat we een dag te vroeg waren!’

We grijnsden allebei.

‘Maar wat wil je daar nu mee?’ vroeg ik, want ik kende zijn omzwervende betoogtrant langzamerhand wel.

‘Bij zulke ouders moet het kind zelf gaan nadenken, want hij kan nergens op rekenen. En tja, dat kan tot rare uitwassen leiden.’

Hij wreef even in zijn handen, puntje gescoord.

‘Ja, het is goed hoor, uiteindelijk is alles onze schuld.’

‘Trek het je niet aan,’ zei hij, ‘ik heb toch veel van je geleerd.’ En hij begon met een been te slepen, terwijl hij lachend achterom keek.

Een seconde geluk is al veel en dat gevoel had ik even toen ik hem bezig zag. Hij was gek genoeg om de moeite van het grootbrengen waar te maken.

We liepen terug en vonden Alma en de jonge monnik in diep gesprek over stokslabonen. Ze vertoonde lichte vermoeidheidsverschijnselen, de monnik was geheel opgeleefd en swingde voor zijn doen de pan uit.

‘Wat is in godsnaam stoksla?’ vroeg ik toen de poortdeur met een zware slag achter ons dichtgegaan was.

‘Jij bent toch wel een achterlijke consument, Van Wort. Nooit gehoord van stamsla en stoksla? Stamsla is een stuk dikker.’

‘O,’ zei ik dom.

‘Wat een mooie jongen trouwens,’ vervolgde ze.

‘Een beetje een zacht ei. Wie gaat er nu nog in een klooster?’

‘Nee, ik bedoel je zoon. Knappe jongen. Hij lijkt helemaal niet op jou.’ Ze gaf me een stomp in de zij om te laten merken dat het als grapje bedoeld was.

‘Hij heeft mijn neus.’

‘Zo heeft iedereen z’n handicap. Maar verder mag hij er best zijn.’

Na de oprijlaan en een paar kilometer landweg merkte ik ineens dat ik niet meer verder kon en zette de auto aan de kant.

‘Even bijkomen,’ zei ik tegen haar en ging aan de berm zitten.

Veel lijn had mijn leven niet meer, wel veel losse eindjes, en soms viel ik onverhoeds in een diep gat. Treurnis, treurnis, zei ik bij mezelf, maar maak je niet ongerust, het is snel genoeg voorbij. Elk moment kan het gebeuren, de hersenbloeding, de hartexplosie, de longkanker.

Verlang je er naar? Nou nee. Zie je wel. Het leven is zo slecht nog niet.

‘Wat was dat nou?’ vroeg Alma enigszins gebelgd toen ik na een paar minuten weer achter het stuur kroop, ‘je kan toch wel tegen een grapje?’

‘Wat? 0, natuurlijk. Nee, ik had even mijn maandelijkse depressie.’

‘Zo? En dat is nu over?’

‘Ja hoor. Beter een halve vogel in de hand, dan vijf in de lucht, dat is mijn motto. En desnoods liever een kwart vogel in de hand dan twee in de lucht.’

Ze dacht er een minuut over na. ‘Twee-en-een-halve vogel in de lucht bedoel je.’

‘Welnee, heb je ooit een halve vogel zien vliegen?’

Ze lachte. Vrede daalde op aarde neer en in alle mensen een welbehagen. We reden door vlakten Brinta en legden aan bij een ouderwetse uitspanning.

‘Ik wil graag een strik in mijn haar en een glaasje ranja,’ zei Alma, ‘kan je dat even regelen terwijl ik ga plassen?’

Bij het broodje kaas en pilsje dat ik voor haar besteld had las ze even later het foldertje voor dat de monnik haar in de handen gedrukt had.

‘Zegenrijke rust in een landelijke omgeving voor wie wil bijkomen van de vermoeienissen van het moderne leven. Hm. Cursus macrobiotische tuinbouw onder leiding van smakelijke jonge monnik. Vegetarisch buffet, met stamsla naar behoefte. Zoveel als je wilt, dus. Klinkt heel aantrekkelijk.’

Het blaadje woei uit haar hand en ze sprintte erachteraan.

Even had ik een herinnering aan onze intieme tijd.

Hoe ze uit bed sprong en naar de grammofoon holde om een nieuwe plaat op te zetten, ferme roze billen boven haar atletische benen.

Ze deed het niet met haar ogen, maar met haar billen, dat moest ik haar toch nog eens vertellen.

‘Wat zit je nou gemeen te grijnzen,’ zei ze argwanend toen ze terugkeerde.

‘O niets. Eet je broodje nou op, we moeten weg.’

‘Lieve Marina,’ schreef ik die avond. ‘Vandaag Johnny bezocht die er goed uitzag. En ik moest denken aan alle beestjes die ik in de loop van de jaren voor hem in de tuin begroef, omdat hij het zelf niet aankon.’

Het best herinnerde ik me Snuitje, het Krim-marmotje dat ineens niet meer at, een dikke kop kreeg en steeds naar links omviel. Het gebeurde in Emmen, waar we op vakantie waren, op een zondag natuurlijk, want die dingen gebeuren op een zondag.

We vonden een dierenarts maar moesten lang wachten, want hij was weggeroepen voor de bevalling van een koe, of liever kalf. Hij bleek een boom van een jongeman, met levensgrote handen die zichtbaar moeite hadden met kleinschalig werken.

Met een grote spuit spoot hij water in het oor van arme Snuitje en begon het gezwel uit te knijpen. Er bleef een heel dun, nat marmotje over, dat nog een enorme antibioticaspuit kreeg op de plek waar een bil had kunnen zitten.

‘Elke vier uur voeden met een pipetje,’ zei hij twijfelend en gaf een flesje mini-krachtvoer mee. Dag en nacht druppelden we bij toerbeurt wat voeding in het onwillige bekje, dat slikte om niet te stikken.

En terug in Amsterdam ging Johnny elke ochtend braaf naar onze eigen dierenarts om Snuitje een nieuwe injectie te laten geven. Het leek goed te gaan, Snuitje kwam tot leven en begon rond te scharrelen, al viel ze nog wel eens om.

Toen werd het weer zondag en om half tien werden we gewekt door het balkende verdriet van Johnny.

De dienstdoende dame-arts had geconcludeerd dat het toch een niet te genezen tumor was en het beestje resoluut het finale spuitje gegeven. Snuitje had nog een paar pasjes naar Johnny gedaan, voordat ze verhuisde naar een andere wereld. Jezus nog aan toe, wat een ellende.

Wat Johnny nog het meest dwars zat was dat hij, altijd te laat, op een holletje naar de dierenarts was gerend, Snuitje in een schoenendoos. Het beestje had zo'n pijn dat het maar beter dood kon zijn, had de dame gezegd.

En juist die ochtend had hij zo hard moeten hollen dat Snuitjes laatste tocht, hotsebotsend in de schoenendoos, een extra marteling geweest moest zijn. Ontroostbaar was hij, en vol schuldgevoel.

En natuurlijk hadden we vergeten het beestje te fotograferen toen het nog gezond was, en herinnerde Johnny zich dat. Moest hij Snuitje ook nog verliezen zonder tastbare herinnering!

Teken Snuitje dan, zei ik therapeutisch en braaf begon hij het marmotje na te tekenen, zoals het in de schoenendoos lag op een paar velletjes tissue. De tranen rolden over zijn wangen, hij was twaalf en het verdriet was tomeloos en zou nooit eindigen.

Ik zie me nog bezig Snuitjes dode lijf te plaatsen in een zo levendig mogelijke houding, knip knip met het fototoestel, en dan een gat in de tuin maken waar zij in eeuwigheid kon rusten, in afwachting van de Wederopstanding.

Nooit geweten dat ik zo zou griezelen van het manipuleren van een stijf en klam dierelijkje.

Nog wekenlang tekende Johnny het beestje, hij kon het uiteindelijk in één lange haal, vanuit de linkervoorpoot ontstond zonder oponthoud telkens weer het portret van Snuitje, het zorgelijke kleine lijfje, met de wrede bek van de soort, en nooit oogjes want oogjes open of dicht waren het verschil tussen leven of dood. Wat mij achteraf het meest hindert is dat ik toen zo weinig medeleven kon tonen. Het was maar een Krim-marmotje tenslotte.

De zondag naar de knoppen, dat was eigenlijk alles wat me bezighield.

Mijn agenda wees aan dat ik pas anderhalve maand bij Marcom terug was, maar ik had het gevoel voor tijd verloren in de tunnel van werk en het leek alsof ik nooit weg geweest was. Max schoof alle projecten naar me toe die Robin binnenbracht en vervolgens liet liggen, en de schermutselingen met Jaap van Minden vulden de rest van de tijd op.

De eenzame avonden schrikten me af en ik werkte graag en laat door. Als de dagploeg vertrokken was kwam 's avonds een nieuwe ploeg telefoon-enquêtrices om nietsvermoedende Nederlanders van hun televisiescherm te halen voor het beantwoorden van vragen over hun consumentengedrag.

Zo lang ik in het vak zat be kroop me geregeld de behoefte om eens de volstrekt argeloze vragenlijst te maken.

Eet u wel eens? Zo ja, wat eet u dan zoal? Zijn er ook andere gezinsleden die wel eens iets eten?

Eet u altijd evenveel of varieert dat?

Eet u altijd hetzelfde of eet u ook wel eens iets anders?

Indien ook wel eens iets anders: waar hangt dat van af?

Indien ‘tijdstip van de dag’ genoemd wordt: als we nu de dag verdelen in drie delen, ochtend, middag en avond, kunt u dan omschrijven wat de verschillen zijn in wat u op die delen van de dag eet?

En dan maar dooremmeren: eet u wel eens iets warm? Bij welke temperatuur vindt u dat voedsel het aangenaamst? Kunt u dat wat preciezer aangeven, is het boven of beneden uw lichaamstemperatuur? Indien boven: hoeveel maal uw lichaamstemperatuur? Welke temperatuur heeft uw lichaam?

En zo maar door, tot de getergde consument eindelijk de moed zou hebben om de hoorn op de haak te leggen of de enquêteur het huis uit te gooien.

De behoefte aan het maken van zo’n allesverziende enquête was ik langzamerhand gaan herkennen als een teken om eens een avond vrijaf te nemen.

Nu dus. Ik scharrelde mijn boeltje bij elkaar, nam toch maar een pakje tabellen mee voor het geval ik me in mijn flatje zou vervelen.

Op weg naar de lift zag ik in de enquêteursruimte Marjolein staan, gefascineerd kijkend naar de vijftientig vrouwen en vijf mannen die het Nederlandse volk aan de telefoon handden en de antwoorden op het beeldscherm intikten.

‘Dag Marjolein,’ zei ik en ze maakte een halve pirouette.

‘Hé Hans!’

We deden de drie verplichte zoenen op de wang en ik rook vaag de wrange geur van rode wijn.

‘Wat doe jij hier?’

‘Nou eh... Wat ik altijd hier doe. Ik ben op zoek naar mijn echtgenoot die weer eens geheel foet-sie is. Kom, hoe heet hij ook al weer.’

‘Heb je al in zijn kamer gekeken?’ Onzinnige vraag, want ik wist dat Robin de hele dag onvindbaar was geweest.

Ze giechelde. ‘Tot in de laatjes van zijn bureau. Hij kan zich héél erg klein maken als het moet. Jezus, wat ben ik kwaad eigenlijk. Het is onze trouwdag en ik zou hem om zes uur oppikken in het café en daarna zouden we gaan eten in Le Soleil. Drie uur heb ik zitten wachten en al wie er komt, géén Robin. Ik heb de Nos-studio gebeld en daar was hij al om drie uur vertrokken, met de hele ploeg. Hij kan me wat.’

Kwaadheid gaf haar een blos en ze kon van blakende energie geen seconde stil staan. In haar witte jeans en bloes was ze het toonbeeld van gezondheid en ongerichte kordaatheid, zal ik dit, zal ik dat, en haar huwelijk met Robin was altijd al een strijd geweest om het initiatief.

Ik mocht haar graag, ze zei ronduit wat ze dacht, toonde haar gevoelens zonder nadenken en leek zich nauwelijks bewust te zijn van haar aantrekkelijkheid.

‘Ik ben klaar met mijn werk en mag nu buiten spelen,’ zei ik, ‘zal ik je gezelschap houden tot Robin uit de files geraakt is?’ Files was mis-schien niet zo’n geschikte smoes om negen uur ‘s avonds, maar ik had opvallend weinig behoefte om iets inventievers voor hem te bedenken.

‘Files, ha. Hij zal wel weer tegen een oud dame-tje aan gelopen zijn. Robin loopt altijd tegen oude dametjes aan die hem het hemd van het lijf praten en die hij niet zo één twee drie kan afpoeieren. Dat is een van de nadelen van het tv-vak. Geloof jij het? Ik doe mijn best, maar ik twijfel wel eens aan de leeftijd van de dametjes.’

Ze wilde niet terug naar het café en ook niet eten in Le Soleil, dus loodste ik haar naar een eetcafé daartussenin.

Zij behoorde tot de weinige vrouwen bij wie ik me buiten het werk op mijn gemak voelde, we konden praten en lachen en er was nooit gebrek aan onderwerpen.

Elk uur belde ik het café, Le Soleil en hun huis op, want Marjolein wilde het niet zelf doen en ik had mezelf aangepraat dat ik toch moest proberen Robin uit de problemen te houden.

Om twaalf uur kreeg ik hem eindelijk thuis te pakken en hij klonk verdwaasd en vaag.

‘Ach, is Marjolein bij jou? Ik vroeg me al af...’

‘Man, je bent je trouwdag vergeten, ze zit al de hele avond op je te wachten, want jullie zouden gaan eten.’

‘Trouwdag? Ja verrek, het is de veertiende vandaag. Ach jeezus, ik ben thuisgekomen en in slaap gevallen, ik ben doodaf. Wil je mij excuseren en haar zeggen dat ik thuis ben, beste kerel? En kom even mee een borrel drinken!’

‘Nou, zou je niet even je best doen en toch nog hierheen komen?’

Maar hij had de hoorn al neergelegd. Teruglopend naar het tafeltje waar Marjolein eenzaam een bierviltje vierendeelde peinsde ik over het bekakte geluid van Robin.

Hij had de neiging taalgebruik van anderen over te nemen en ‘beste kerel’ en ‘doodaf’ kwamen me vreemd voor. Had hij een vriendin in hockey-kringen?

‘Het klinkt alsof hij een slaappil genomen heeft,’ zei Marjolein toen ik de conversatie samenvatte, ‘de mafkikker leeft de laatste tijd op pillen. En waar hij ze vandaan haalt mag de here god weten, want tijd om een dokter te bezoeken kan er niet van af. Als ik een beetje pech heb kan ik er straks niet eens in, want soms draait hij volautomatisch het nachtslot om. Dan zal ik bij jou moeten logeren, heb je een logeerkamer?’

‘Nou, eigenlijk heb ik niet eens een dubbelbed in mijn kabouterflat, maar je bent natuurlijk van harte welkom. Kan je lepeltjes liggen?’

‘Hoezo, lepeltjes liggen.’

‘Toen Marina en ik samen gingen wonen had ik ook een heel kleine kamer met een smal eenpersoonsbed. Zij aan zij konden we er nog net in slapen, zoals lepels in een lepelbakje. Als we om wilden draaien moest dat gezamenlijk. Toch ging het vanzelf, ook als we sliepen.’

‘Wat lief...’ zei Marjolein peinzend en bestelde nog een rondje.

Ik had even een herinnering aan Marina. Als ik ‘s nachts niet kon slapen vanwege de naderende dood of ander onheil werd ze vanzelf half wakker en als ik vroeg ‘Mag ik een been?’ dan nestelde ze zich wat dichtert tegen mij aan en legde een warm en slaperig been over mij heen. Dat warme gewicht trok me mee in haar diepe slaap. Het was een korte herinnering, die meteen weer wegzakte, ook te intiem om te vertellen.

Langzamerhand waren we ondanks de maaltijd wat aangeschoten geraakt en toen de laatste ronde werd afgeroepen waren we bezig elkaar uit te leggen hoe een fietsband het best geplakt kon worden.

Het bleek dat onze vaders daarover dezelfde opvatting hadden gehad en dat we allebei uit ongedurigheid de bandenlichters gebruikten om na de reparatie de band weer op zijn plaats te brengen. Ook al leverde dat het risico van een nieuw lek op.

Het ontdekken van die gedurfde afwijking van het ouderlijk gezag bracht ons tot een dronken maar diepe saamhorigheid en even legde ze haar hand op mijn arm.

Toen de barman de stoelen op de tafels begon te plaatsen moesten we echt weg. Terwijl ik afrekende en bij de deur van het café op haar wachtte had ik al het vaag zinkend gevoel dat er iets onherroepelijks te gebeuren stond. Ze kwam het toilet uit met het hoofd wat voorovergebogen, een vrouw met een besluit.

Buiten motregende het, een pesterig nazomerregentje.

Ik zuchtte, wat haatte ik dit land toch eigenlijk. ‘Hans,’ hoorde ik haar zeggen, ‘ik wil niet naar huis.’

Ik keek naar haar. Ze rommelde in haar tas, hoofd voorover. In het vage straatlantaarnlicht zag ze er verloren uit, een mooi treurig meisje. Het oom-gevoel werd in mij wakker.

Ik legde voorzichtig mijn hand op haar schouder. Ze keerde zich om, en ik trok haar naar me toe en we zoenden elkaar.

Dat moest kunnen, we waren toch vrienden. Ik vond haar lief en ze had recht op warmte na zo’n mislukte avond. Die verdomde Robin ook met zijn egoïstisch geheugenverlies.

Maar ik raakte meegesleept en omklemde haar net zoals ze mij vasthield, sloot mijn ogen en ging in haar op. Haar gretige snelle tong tegen mijn bedachtzame, handen strelend over rug en haar, de buitenwereld was even weg, en ik merkte pas weer dat we stonden toen ik bijna mijn evenwicht verloor.

Mijn god, wat overkwam me nu toch. Alarmbellen rinkelden. Toen we elkaar buiten adem even loslieten, zag ik in het lampschijnsel haar dromerige gezicht en nam haar opnieuw in mijn armen. Als we niet buiten in de motregen stonden maar ergens thuis waren, dan zouden we nu snel de kleren afleggen en het logische vervolg vinden. Ik wilde niets liever, maar het kon natuurlijk van geen kant. Een huwelijk aan diggelen, problemen met Robin op kantoor, dat moest toch eigenlijk zwaarder wegen dan een aangeschoten vrijpartij, waar we de volgende dag vermoedelijk spijt van zouden hebben.

Ik haatte het dat bij drank altijd alleen maar mijn lichaam dronken werd, en dat er altijd dat nuchtere brein was dat bleef doordenken. Maar het had gelijk.

‘Kom, je moet naar huis,’ zei ik ten slotte. ‘Ik zou graag willen, maar het kan niet.’

Ze knikte, trok mijn hoofd weer naar zich toe en we raakten opnieuw in elkaar verzonken.

Vreemd besef dat de ander ook aan het nadenken is, aarzelt, conclusies trekt.

Het kan een half uur geduurd hebben, misschien wel uren, maar ten slotte gingen we toch hand in hand op pad naar onze fietsen.

Zwijgend reden we op, vol van wat er bijna gebeurd was.

‘Moet jij niet een andere kant uit?’ vroeg Marjolein na een paar minuten.

‘Uiteindelijk wel,’ zei ik, ‘maar in mijn tijd bracht je een meisje keurig naar huis. En ik wil trouwens graag nog een beetje bij je blijven. Als het mag.’

Ze stak haar hand uit en we fietsten wat riskanter verder, want na alle drank was ons sturen wat labiel geworden.

Als zij hetzelfde gevoel had als ik waren we nog niet klaar met elkaar.

Een straat voor haar huis stopten we en met de fietsen tussen de benen omhelsden we elkaar nog een keer.

Omhulzen was misschien een betere term.

Een late auto passeerde ons, getoeter en gejoel.

‘Gaattie lekker?’

Het was voor het eerst dat ik eraan dacht dat ik misschien wat te oud was voor vrijen op straat. Maar ik had me eigenlijk nooit ouder dan veertien gevoeld.

‘Ga je nog even mee?’ vroeg Marjolein, ‘misschien kan ik er niet in. En Robin ziet je altijd graag.’

Herstel van de betrekkingen, begin van de leugen, een beroep op mijn loyaliteit.

De deur ging gewoon open en toen we de trap op geklommen waren bleek Robin vlijtig bezig te zijn een tekst in te tikken op het beeldscherm. Hij keek achterom naar ons met een aimabele grijns, maar Marjolein stelde de ruzie niet uit.

‘Waar bleef je nou, verdomme,’ riep ze, ‘ik zit uren in het café te wachten voor Jan Doedel.’

‘Het spijt me, kindje. Ik ben blijven napraten met oma De Groot, voor het volgende onderwerp.’

Handig manipuleerde hij mij in het gesprek, door toe te lichten: ‘Oma De Groot is een fantastisch type, Hans. Vijfenzeventigjarig oud wijfje, maar nog zo actief als de pest. Grey power in persoon. Ze is ingehuurd voor nieuwe onderwerpen, want bejaarden kijken het meest tv. Ze had nu iets over eenzame oma’s die na een echtscheiding van de kinderen geen toegang meer hebben tot hun kleinkinderen. Er wordt wat leed geleden hoor. Kan je je voorstellen hoe dat gaat: Jan en Marie gaan uit elkaar, Marie krijgt de kinderen en Jan mag ze per gratie gods één keer in de week zien. Maar de moeder van Jan heeft geen enkel recht om ze te zien. Volgende week doet ze haar verhaal van eenzaamheid, en dan opgenomen in silhouet en onder schuilnaam, want ze wil Marie natuurlijk niet nog meer tegen zich in het harnas jagen. Vraag aan het publiek: hebben grootouders recht op contact met hun kleinkinderen of mogen zij slachtoffer worden van het slechte huwelijk van hun kinderen? Goed onderwerp, hè?’

Ik knikte.

‘Wat ben je toch een zak,’ zei Marjolein. Ze stond te zieden, haar stem schoot omhoog. ‘Ik had vanochtend een dame De Groot aan de lijn en toen ik haar oma noemde begon ze te lachen. Ze heet Tanja de Groot en wordt alleen oma genoemd omdat ze de bejaardenonderwerpen doet. Wat zit je me nou te belazeren.’

Daar had hij even niet van terug, maar hij herstelde zich snel.

‘Sorry, kindje, ik ben een beetje een fantast, dat weet je toch. Voor mij is ze omaatje De Groot, ze leeft zich ook helemaal in die rol in.’

Maar Marjolein was nog niet klaar.

‘En heel toevallig bleken we een gemeenschap-pelijke vriendin te hebben. Die heb ik dus maar eens gebeld. En Tanja de Groot is een heel smakelijke jongedame van pakweg een jaar of vijftwintig. Echt jouw type, zo te horen.’

‘Mwah,’ zei Robin met getuitede lippen, ‘mij nooit zo opgevallen. Maar vind je dit iets om nu uit te vechten, met een gast erbij? Zullen we het tot morgen uitstellen?’

‘Ik ga naar bed,’ zei Marjolein, ‘sorry Hans.

Dank voor een leuke avond.’

Ostentatief zoende ze mij op de wang en negeerde Robin.

‘Oef,’ zei Robin toen ze weg was, ‘doe me een lol en neem nog een pilsje. Ik heb een paar uur geslapen vanavond en voorlopig pit ik niet meer in.’ Zonder mijn antwoord af te wachten ging hij naar de keuken.

Ik stond bij zijn beeldscherm en keek onwillekeurig wat hij erop had staan. ‘Wat moeten we ervan denken,’

las ik, ‘Tata ta. Mooi weer is beter dan slecht weer. Omsk, Irkoetsk.’

Kennelijk had hij maar wat onzin zitten tikken toen hij ons naar boven hoorde komen.
'Ik heb nog maar één blikje bier kunnen vinden,' zei hij toen hij weer binnenkwam, 'Marjolein is niet de beste huishoudster ter wereld.'
Hij verdeelde het blikje eerlijk over twee glazen en we gingen tegenover elkaar zitten. Ik zag dat het intussen al bijna vier uur in de nacht was. Geen wonder dat ik me zo moe voelde. In Robins gezicht zag ik de diepe lijnen die zich ongetwijfeld ook op mijn hoofd aftekenden. We werden te oud voor nachtbraken.
'Soms zou ik het leven wat eenvoudiger wensen,' zei hij.
'Ja, jullie ruziën wat af.'
Dat wimpelde hij weg. 'We hebben altijd met elkaar gevochten. Dat was van meet af aan al zo, het hoort bij ons. Maar vergis je niet, we houden wel degelijk van elkaar.
ik maak het morgen wel weer goed.'
'Mooi,' zei ik en loog.

‘Wat wil je nou eigenlijk van het leven?’ vroeg Marina.

Ik had haar afgehaald van het instituut en ze zag er nog wat doctoraal uit, vol gedachten aan onafgemaakt werk.

‘Ik weet het niet,’ zei ik. Het was wel eens wat briljanter geformuleerd.

Hoe waren we hier nou weer op gekomen? We waren gaan eten bij een nabije Chinees en om mezelf te tergen had ik weer eens saté besteld en de Hollandse aftakeling van dit gerecht gekregen, doodgekookt vlees aan een stokje met een dikke pindasaus eroverheen. Ongetwijfeld konden sommige Chinezen koken, maar waarom zouden die naar het koude Holland trekken?

‘Hiervoor hoef ik in elk geval niet terug naar Tilburg,’ zei ik en vandaar waren we gekomen op mijn toekomst.

‘Waarom zou je niet weer eens wat gaan schrijven?’ vroeg Marina. ‘Je brieven zijn leuk. Toen ik je pas kende, schreef je verhalen.’

‘Waarom zou je verhalen schrijven als je zelf een verhaal kan beleven?’

‘Suit yourself,’ zei ze en begon met smaak te eten van haar babi panggang.

Jarenlang had ik voor haar gekookt en genoten van de overgave waarmee ze at. Lekker is pas echt lekker als het ook veel is, was haar devies, en in al de jaren dat we elkaar kenden was ze nooit een kilo aangekomen, een wonder van de natuur. Af en toe dacht ik er nog wel eens aan hoe we elkaar hadden leren kennen, zoveel jaar geleden al. Eenentwintig was zij en ik tweeëntwintig. Een gemeenschappelijke vriend had ons uitgenodigd voor een lezing, maar liet zelf verstek gaan, zodat we met elkaar opgescheept zaten.

Het was me nog steeds een raadsel hoe zij in mij iets aantrekkelijks had kunnen ontdekken: rare eenzame jongeman, die overdag vol schrik en zenuwen zijn werk deed en pas 's avonds in zijn huurkamertje de wereld aankon, vlijtig verhalen typend op een oude schrijfmachine.

Ze was slank en had een zachte stem, en ze studeerde aan de universiteit. Maar ze had daar niet veel over te vertellen. Na de lezing liepen we door de straten van de binnenstad, lege straten alsof iedereen zich teruggetrokken had om ons alleen te laten. Na lang aarzelen vatte ik de moed op om haar een restaurant in te loodsen.

En daar werd ik verliefd op haar brede en wat luie mond, liefde moet ergens beginnen.

Nog nooit had ik zo voortvarend gekwekt en zo intensief geluisterd en terwijl ik anders bij gesprekken altijd het gevoel had zwoegend een nimmer eindigende heuvel te beklimmen en raar uit mijn ogen te kijken, groeide nu een vanzelfsprekend contact, waarbij het er weinig toe deed wat we zeiden. Vanaf die avond had ik een metgezel, een week later gingen we samenwonen en een jaar later trouwden we.

Ik hield op met verhalen schrijven, de behoefte daaraan was verdwenen.

Dat oude contact was er ook nu nog af en toe, maar de warmte was geleidelijk weggesleten door het zuur van mijn groeiende onvrede met wat het leven verder nog te bieden had.

Marina kon altijd genieten van wat haar overkwam, ik was altijd bezig met wat ik nog meer zou willen en vergat het geluk te consumeren dat ik had.

‘En wat zei Bunninck?’ vroeg ze, nadat ze met smaak ook mijn portie opgegeten had. De oude baas had me opgebeld en me dringend naar Tilburg verordonneerd voor een gesprekje van een kwartier, dat we ook telefonisch hadden kunnen afhandelen. Maar hij hield niet van telefoneren. ‘Hij wil dat ik terugkom en commercieel directeur word.’

‘Zo, dat is een eervol aanbod.’

‘Ja, maar ik vraag me af of ik het kan. Ik kreeg al meteen pijn in mijn nek bij het idee. Al die mensen, al die vergaderingen, al die gezichten die je aankijken.’

Ze begreep het direct.

‘Misschien moet je toch eens in therapie gaan, er is vast wel iets te doen aan die angst voor aandacht. Het is eigenlijk te gek dat je zo belemmerd wordt in je mogelijkheden door dat jappenkamp.’

‘Niet dat rotwoord, dat klinkt zo wraakzuchtig. Japans interneringskamp alsjeblieft. En het is trouwens maar een theorieetje van mij. Vermoedelijk ben ik gewoon schijterig van nature. En het gaat toch ook al een stuk beter? Denk maar eens hoe ik was toen je me leerde kennen. Ik werd al nerveus van krantekoppen die me aankeken!’

Ze lachte.

Bij de koffie had ze óók een mededeling. ‘Ik heb een baan aangeboden gekregen in Groningen. Een project over seksualiteit bij bejaarden. En maak daar nou geen grappen over, want die heb ik al genoeg gehoord in de afgelopen dagen.’

Groningen!

‘Jezus, dat is een eind weg, Marina. Ik weet niet of ik daar een baan kan vinden.’

Ze zweeg en keek me niet aan.

Ik was die dag ook naar Tilburg gekomen om Marjolein uit mijn hoofd kwijt te raken. Als ik Marina zag, zou vanzelf alles weer duidelijk worden, want ik hoorde natuurlijk bij haar.

Maar zo was het niet meer.

‘Heb je al enig idee over ons?’ vroeg ik en nam een stevige slok bier. Dat stilde de zenuwen. Ze haalde even haar schouders op en zweeg. ‘Ik lees altijd dat vrouwen zoveel makkelijker over hun gevoel praten dan mannen,’ zei ik en mijn hart begon sneller te kloppen, ‘maar de paar ervaringen die ik ermee heb zijn toch heel anders. Je laat me nu al maanden aanmodderen en dat heb ik ook wel verdiend. Maar langzamerhand zou je toch wel iets kunnen laten merken.’ Ze plukte aan haar papieren servet en legde de stukjes in de asbak die ik naar haar toe schoof. ‘Ik kan er niet tegen dat jij zo’n ongenoegen met het leven hebt,’ zei ze ten slotte. ‘Je hebt er eigenlijk geen zin meer in. En daar heb ik geen antwoord op, ik weet niet hoe ik dat moet opvangen en ik wil het ook niet meer. De laatste maanden heb ik mijn eigen leven geleid en dat was een bevrijding. Ik hoef niet elke dag op jouw humeur te letten en je van een depressie vandaan te slepen. En ik merk dat ik helemaal opleef.’ Ze zei precies wat ik het meeste vreesde, en ik wist dat ze gelijk had. Met alle macht hield ik de treurnis van me af. ‘Ik kan er weinig tegenin brengen,’ zei ik, ‘het is waar dat ik somber tegen de dingen aankijk. Maar het verlamt me niet.’

‘Nee, dat is heel goed van je en ik heb altijd bewonderd hoe hard je werkt. Maar die kant was vooral op het werk te zien, en thuis de andere kant. Ik kan er niet meer tegen. En ik denk ook niet dat jij nog kan veranderen.’

Ze keek me aan.

‘Nee,’ zei ik mismoedig, ‘dat zit er niet meer in.’ Een half uur later namen we afscheid. Ik drukte haar dicht tegen me aan, maar voelde de zachte weerstand, en volstond met een korte zoen op haar voorhoofd.

We zouden contact houden, o zeker, en niets was nog definitief.

En nee, er was geen sprake van dat ze over die baan in Groningen dacht om wat verder van mij af te zijn. Ze vond het contact dat we nu hadden juist heel prettig en rustig.

Lette ik wel een beetje op mijn gezondheid?

Mooi.

Ik keek haar na toen ze in haar auto stapte en geconcentreerd wegreed, ze vergat bijna terug te wuiven.

Treurig begon ik de rit naar Amsterdam. Het was echt uit, op een bloedeloze en definitieve manier. Geen ruzie, geen hooglopende emoties. Onlangs overleed ons huwelijk. De begrafenis heeft inmiddels in alle stilte plaatsgevonden.

Ik had me misschien wat beter kunnen verdedigen.

Het was waar, ik had moeite om te geloven in de zin van het leven. Nou en? Dat gold toch voor elk verstandig mens? En mag je dan af en toe wat depressief zijn? Zeker in dit rotland met zijn eeuwige overtrekkende wolkenvelden en hier en daar een bui. Ze zouden naar ontwikkelingslanden eens wat films moeten sturen over het Hollandse klimaat. Rillen op het barre strand, fietsen tegen de wind in met slagregen, in de tram met vijftig andere dampende winterjassen, op pad met leuke schoenen door zwarte sneeuw. Dat zou ze nog eens opmonteren, die arme hongerlijders!

Pas vele kilometers verder realiseerde ik me dat Marina natuurlijk baalde van dit soort platvloerse tirades. En gelijk had ze, het was knap vervelend. Misschien kon ik er een wat filosofischer vorm aan geven, er waren toch genoeg boeken en films waarin de intellectuele wanhoop een verstilde uitdrukking vond. Antonioni, Kierkegaard, Schopenhauer, Woody Allen. En Bart Tromp niet te vergeten! Ik moest maar weer eens aan die bron gaan drinken en niet te beroerd zijn wat citaten uit mijn hoofd te leren. Gewoon nergens in geloven is te gemakzuchtig, je moet er geregeld nieuwe redenen voor hebben, anders wordt het een sleur.

‘Volgens mij is die man een ramp voor het bedrijf,’ zei ik, ‘wat zijn ogen zien vernielen zijn handen. Waarom wordt hij eigenlijk gehandhaafd?’

‘s Ochtends had ik de zoveelste aanvaring met Jaap van Minden gehad, er was weer eens een vraag weggevallen uit een onderzoek, en het gemak waarmee hij vanachter zijn kekke snorretje die nonchalance bagatelliseerde bracht me tot de rand van razernij.

In de planningsvergadering, later op de dag, bracht ik het onderwerp maar eens naar voren. En terwijl anders altijd iedereen een mening had over wie er ook rondliep in het bedrijf, volgde nu een verrassende stilte.

‘Hij is inderdaad niet zo’n succes,’ zei lange Dirk ten slotte, ‘ik geef Hans wel gelijk.’

‘Maar waarom wordt er dan niets aan gedaan?’ vroeg ik.

Tot mijn verbazing zag ik alle blikken even op Robin gericht, terwijl toch Max de vergadering voorzat. Maar Robin bladerde in wat paperassen en scheen de aandacht niet op te merken.

‘Ik stel voor dat Robin en ik dat punt met Hans afhandelen,’ zei Max, en de opluchting van de anderen was voelbaar. Binnen een minuut hadden ze hun dossiers gepakt en waren ze vertrokken. En een uur later stonden Robin en ik uit te waaien op de pier van IJmuiden.

‘Dit is een goede plek om tot gedachten te komen,’ zei hij.

Links en rechts graaiden de golven naar onze voeten, en bij deze windkracht waaide elke gedachte onmiddellijk uit mijn hoofd.

Ik vond het een nogal dwaze exercitie. Waarom naar IJmuiden om te horen wat er aan de hand was met Jaap van Minden?

Robin stond de zuurstof in te ademen alsof het een zeldzaam parfum was, en ik kreeg een vaag vermoeden van het soort impulsen waar mensen van zijn type aan verslaafd raakten. Zin in toneel? Een heen-en-weertje naar Londen. Lekker eten? Even op en neer naar Brussel.

Opgebrand? De Bahama’s. Of zo iets, de locaties had ik ongetwijfeld fout.

‘Ik moet toch weer eens naar Londen,’ zei Robin terwijl hij zijn hand door zijn haar haalde, ‘daar is een kapper die wonderen doet met kalende koppen zoals ik heb.’

‘Hoezo?’ vroeg ik, zonder het te willen.

‘Nou, je bent geneigd om het haar dat je nog hebt zo lang mogelijk te laten groeien en over je schedel te kammen. Bij een beetje wind klapt zo’n overkapping dan om en sta je ineens voor gek. Maar hij heeft een techniek waarbij hij dat juist niet doet en precies dat haar laat staan dat visueel het beste werkt. Hij knipt alle Engelse tv-baldies. Archibald heet hij toevallig ook. Snap je? Archibald!’

Ik glimlachte beleefd.

‘Maar dat is niet jouw probleem,’ zei hij met een jaloerse blik op mijn haar.

‘Kan je me nou eindelijk vertellen wat er aan de hand is?’ vroeg ik.

Een windstoot liet ons even wankelen en vanzelf wandelden we weer naar het vasteland.

‘Weet je wat het probleem is?’ hoorde ik hem zeggen.

‘Ik heb een keer een onderzoek gepresenteerd dat niet gehouden is. Stom, stom.’

O shit, o ellende, o sukkel. Mijn hersens begonnen meteen driftig te werken.

‘Wat voor onderzoek was dat, zijn er besluiten op genomen?’

‘Ach welnee, zo’n onderzoek was het helemaal niet. Het ging om een opiniepeilinkje voor de ontbijtshow, hoeveel procent van de Nederlanders was voor invoering van de doodstraf als het ging om roofmoord.’

‘Twintig procent,’ herinnerde ik me.

‘Vierentwintig,’ corrigeerde hij en liep met stevige tred naar een vistent.

Even later zat ik met een plastic bakje dode vis in mijn hand, de garnering bestond uit een plasje ranzige olie.

Even een visje eten in IJmuiden zou ook wel betekenis hebben in jet-setverband.

Robin schranste zich door zijn portie heen en begon meteen daarna aan de mijne. Ik keek naar hem en bewonderde zijn vermogen om te genieten en alles van zich af te zetten. Dat was natuurlijk ook zijn zwakte.

‘Als je even tijd hebt, kun je me dan uitleggen wat er mis gegaan is bij dat onderzoek?’

‘Ja, sorry, dit mag niet koud worden.’

De grijze velletjes vissehuid legde hij eerst opzij, maar at ze daarna toch op, als slotdelicatesse. Het was me nooit eerder opgevallen dat hij een prominente adamsappel had, die bij het slikken steeds even door zijn strakke boord naar beneden verdween.

‘Vies hè,’ zei hij toen hij onze vliesdunne servetjes gebruikt had om zijn vingers en mond mee af te vegen, ‘maar er gaat toch niks boven lekker ordinair eten. Wat zit je nou toch afkeurend te kijken, kerel.’ Hij grijnsde de glimlach waar de ontbijtshow op draaide.

‘Sorry, ik zit te wachten op je uitleg.’

Maar hij kwam er pas toe toen we terugreden naar Amsterdam, twee uur verspild.

‘Ik had de vragen gemaakt. Jaap van Minden zou ze in de avondomnibus opnemen, maar de kluns vergat het. Ik rij de volgende ochtend langs kantoor, geen cijfers. Jaap uit bed gebeld, zegt-ie "o, ik dacht dat het voor morgen was"! Om zeven uur ‘s ochtends, en een uur later begint de uitzending. Wat doe je dan in je wanhoop?’

‘Maar die uitzendingen worden toch ‘s middags opgenomen?’

‘Die dag juist niet, het zou live zijn. Daar was ik ook wat nerveus van en nou ja, de avond tevoren hadden Marjolein en ik ruzie gehad vanwege een flirtpartijtje, nou ja, je kent me. Ik was dus maar weer de hort op gegaan, weinig geslapen, een pilletje voor de pep en bingo, als een gek de fout in.’

Ik dacht na. Het was stom wat hij gedaan had, maar was het ook erg?

‘Heb je de televisie laten betalen voor dat onderzoekje?’

‘Eh, nee, dat doen we nooit voor een paar vraagjes. Die lopen gewoon mee in het onderzoek, en het is goede publiciteit voor ons.’

‘Goddank. Dan heb je in elk geval geen betalende opdrachtgever belazerd.’

‘En weet je wat het mooiste is? Een dag later heb ik de vragen alsnog laten meelopen, en ik zat er maar een paar procent naast!’

Wat was hij toch een bofkont. Het viel allemaal wel mee, al was het nog erg genoeg. Kwaad had Robin niet aangericht met zijn verzonnen cijfers, maar als het ooit uitkwam kon hij wel inpakken. Het vak was gebaseerd op vertrouwen, en ik zag de argwanende gezichten al voor me van toekomstige opdrachtgevers: zijn deze cijfers uit ingevingen ontstaan of hebben jullie echt de enquêtes gehouden?

Ik had een wantrouwige klant wel eens voorgerekend dat het veel duurder was om een onderzoek te verzinnen, dan het maar gewoon te houden, want ook alle uitsplitsingen moesten kloppen en dat vergt veel duur denkwerk.

Wat Robin gedaan had was alleen in dit speciale geval mogelijk geweest, een paar vragen, geen uitsplitsingen, geen klant. Maar leg dat maar eens uit aan je opdrachtgevers.

Marcom zou het niet overleven.

‘Wat vind jij ervan?’ zei Robin en raakte even mijn schouder aan.

‘Knap stom. Onverantwoordelijk. Klunzig. Maar goddank heb je er niemand mee benadeeld. En zolang het geheim blijft is er weinig aan de hand. Wie weet ervan?’

‘Alleen Max. Een paar anderen, Dirk bij voorbeeld, vermoeden wel dat er iets aan de hand is, maar ze weten niet wat.’

Ik was even de draad kwijt.

‘Maar wat is dan het probleem?’

Hij gaf gas om even een rood licht mee te pakken, en remde aan de overkant om een oud vrouwtje galant het zebrapad op te wenken. Pannikerig weigerde ze, het voetgangerslicht was nog niet op groen gesprongen en hoofdschuddend reed hij verder.

‘Het probleem is Jaap van Minden natuurlijk, heeft Max je dat niet verteld?’

‘Nee, Max heeft mij niets verteld.’

‘Wat een keurige kerel is dat toch. Zo worden ze niet meer gemaakt. Wat vind jij van hem?’

‘Kun je me nu eindelijk eens vertellen waar het over gaat, zonder steeds op zijsporen te raken?’

Hij parkeerde de auto, we waren al weer bij Marcom beland en legde zijn hand op mijn schouder. Onwillekeurig trok ik me terug, geen liefhebber van kleffe lichaamstaal.

‘Sorry,’ reageerde hij meteen, ‘dat is de tv-tic. Ik zal het je vertellen. Lul die ik ben, schreef ik Jaap die ochtend een briefje dat hij ontslagen was omdat hij dat onderzoek niet gedaan had. De maat was vol, ik had het wel gehad met die luie donder. En toen ik ‘s middags terugkwam had hij al met Max gesproken. Hij vond het maar raar dat hij ontslagen werd vanwege een onderzoek dat niet gedaan was, maar toch diezelfde dag op de tv was gepresenteerd.’

‘Handgeschreven briefje natuurlijk?’

‘Sorry.’

‘Ach Jezus.’

‘Nou én,’ zei Max, ‘zo is Robin nu eenmaal.’ We hadden een uur zitten delibereren over de vraag hoe we van het probleem-Van Minden af konden komen.

Robin had even meegedaan, maar liet ons onder het mom van een dringende afspraak al na een kwartier in de steek: ‘Jongens, ik weet het niet, ik leg me bij alles neer.’

Mijn binnenbrein zweeg in alle talen en het probleem was dus voor mij onoplosbaar.

Maar ditmaal weigerde ik dat te accepteren. Ook al was ik maar op uitleenbasis bij Marcom, ik had te veel jaren in dit bedrijf zitten om het kapot te laten maken door zo’n flapdrol. Door twee flapdrollen, want Robin viel nu ook wel in .die categorie.

‘Nog een keer,’ zei ik. ‘We ontslaan Jaap en wat kan hij dan doen? Hij kan een kopie van Robins briefje naar de vakbladen sturen, met de krantenberichtjes waarin dat onderzoek beschreven is. En dan bellen ze op en we ontkennen de aantijging. Het briefje was in kwaadheid geschreven, daarna is er toch nog bliksemsnel een enquête gehouden, enzovoort. Zou het dan niet gewoon stoppen?’

‘Misschien. Maar Jaap komt bij een ander bureau terecht en daar begint de onzichtbare roddel. Ik zie het voor me, de opdrachtgevers die monkelend vragen of we dit onderzoek echt denken te doen, of dat we Robin de cijfers laten invullen.’

‘Zijn dat er veel, denk je?’

‘O, ik kan je er zo een paar noemen. Robin is niet overal even geliefd. En dat geldt ook voor de producer van de Ontbijt-tv. Hij kan Robin nu niks doen, maar als hij de kans krijgt, zal hij het niet laten.’

‘Waarom?’ Ik had het antwoord kunnen bedenken.

‘Die producer heeft een vriendin die ideeën levert en de deskundigen aanzoekt. Tanja de Groot, een stuk hoor. Daar gaat Robin nogal intensief mee om, en dat zit die producer niet erg lekker.’ Voor de zoveelste maal die middag hoorde ik mezelf kreunen.

‘Kortom, we zitten in de tang,’ zei ik.

‘Nou ja, zo’n ramp is het ook weer niet. Het betekent alleen dat we Jaap in dienst moeten houden, ook al zouden we hem er liever uitgooien.’ Hij had makkelijk praten, ik moest met het secreteet werken.

‘Voor Robin is het natuurlijk ook geen lolletje,’ opperde ik. ‘Hij zit er kennelijk hevig mee.’

‘Robin? Die zit nergens hevig mee. Hij zou alleen zijn leven een beetje beter moeten organiseren, en niet van alles slikken en snuiven, en een beetje van de vrouwen afblijven. Het zou een zege zijn als hij stopte met die ontbijtshow, want het vreet tijd vanwege al die bewondering.’

‘Waarom vraag je hem niet te stoppen met die tv?’

‘Vraag je een vis om op het droge te komen? Dat heeft toch geen zin?’

Ik keek naar hem, terwijl hij driftig wat paperassen opruimde. Hij verraste me telkens weer door een tolerantie die eigenlijk niet paste bij zijn no-nonsense-houding en zijn ambities.

Robin had niet alleen de toekomst van het bedrijf in gevaar gebracht, maar liet het vervolgens ook nog aan ons over, twee onderknuppels, om de grote baas te redden. Wat zou hij zelf nu aan het doen zijn?

‘Die Van Minden begrijp jij dan misschien ook beter. Hoe kan je leven met de chantage van zo’n schurk?’

‘Dat is nu juist het punt,’ zei Max, ‘hij voelt zich helemaal geen schurk. Hij vindt dat hij vreselijk zijn best doet en goede onderzoeken oplevert. Wat er aan foutjes in zit lijkt hem onbelangrijk, dat is een kwestie van haast en daar moet men niet over zeuren. Hij begrijpt dus totaal niet dat wij hem kwijt willen en hij is niet van plan dat te laten gebeuren. Hij kwam toen met dat briefje van Robin bij mij en was echt verontwaardigd. Hij was alleen vergeten een onderzoekje te doen, vanwege drukke werkzaamheden. Dat kan de beste gebeuren. En dan gaat Robin op de tv zelf-verzonnen cijfers presenteren en vervolgens moet niet Robin weg maar hij! Dat sloeg nergens op, volgens hem. Ik weet niet hoe jouw logica werkt, maar ik kon hem geen ongelijk geven. Verder is hij er eigenlijk nooit op teruggekomen. Het ging hem toen ook alleen om zijn baan. Zolang hij die heeft, zal je hem niet horen.’

Ik kreunde maar weer eens, het leven bleek toch altijd nog moeilijker dan ik al dacht.

Het was een vreemde plek voor een afspraak, maar Marjolein was in nuchtere toestand heel bang gezien te worden met een andere man, en Zorgvlied was ver voor de gemiddelde Amsterdammer.

Ik had er lang over gedaan om de moed op te brengen haar te bellen en had er al weer spijt van nu ik hier een kwartier te vroeg liep te wachten.

Ik liep de Amstel af en keek naar een vier met stuurman, die op tempo gescholden werd door de aan de kant meefietsende coach. Ze hadden het Ajax-shirtje aan van RIC, de Roeiclub Ignatius College. Alweer vijfendertig jaar geleden dat ik in zo'n boot gevaren had, met dat shirt aan en de pest in het lijf.

Kogelstoten was eigenlijk mijn sport. In de tuin van ons Soerabajaanse huis lag een ijzeren bal, ooit het uiteinde van een gewichtenhalter, en op het deksel van de beerput trainde ik elke middag mijn techniek. Het warme ijzer in de nek, een draai om de as en dan de krachtsexplosie van de dertienjarige superatleet. Altijd ook even dansen op één been (voor het evenwicht en om niet over de rand te komen) terwijl rondom het applaus opklaterde van het veelkoppige publiek. De nieuwe Al Oerter!

Olympic Champion! Champion of the World! In het donkere en mistroostige Holland was er de katholieke jongens-hbs, met katholieke algebra en katholieke natuurkunde, zwartgerokte paters en een scherp verbod op contact met meisjes. Meisjes zag je fietsen in de stad, de petticoats deinend, onbereikbaar.

Er was een verplichte keus uit drie katholieke sportverenigingen van de school. Hockey, Voetbal, Roeien.

Geen atletiek.

Roeien dan maar, een technische krachtsport tenslotte.

Maar wat een lullige bezigheid. Je zag nooit waar je heen voer, want daar zat je met de rug naar toe. Paarden met oogkleppen moeten zich ook zo voelen, op commando draven zonder goed zicht. Je stond onder gezag van een mager en klein uitgevallen jongetje uit een lagere klas, want stuurmannen moesten licht zijn. In wedstrijden trok je je het zwart voor de ogen aan de roerriem en hoorde achteraf of je met een tafje gewonnen of verloren had. Met z'n vieren scheurde je je longen aan flarden en wie onderweg nog lucht over had hoorde je hees roepen 'Hoe ver?' naar het stuurmansjochie, dat van de coach de instructie had 'Nog even!' te antwoorden.

Eén keer in die ellendige schooljaren kwamen we voor gymnastiek op een atletiekveld terecht en daar lagen op het grasveld een paar niet-katholieke kogels, klaar om geworpen te worden.

Ik pakte er een op; wat was hij klein en licht in vergelijking met de ijzeren bal die mijn spieren zich herinnerden.

Zonder nadenken legde ik hem in mijn schouder, een knus rond speelkameraadje, en stootte hem vanuit stand luchtig weg.

Verschrikt geroep, méters verder dan ik kon veronderstellen kwam hij neer tussen haastig opzij springende medeleerlingen. Neussie, de gymnastiekleraar kwam woedend op me afstuiven: ‘Wil je wel eens uitkijken, Van Wort?’

‘Ja, meneer. Sorry.’

‘Hm, leg hem maar terug.’

Nooit meer daarna was ik een andere kogel tegen gekomen, en de foto van Al Oerter raakte ook zoek.

Jeugddromen. Ik liep de Amstel af en kwam bij Amstelrust, het mooie buiten waar het vooroorlogse atletiekfenomeen Jan Zeegers zijn oude dag had doorgebracht.

Het was er nog steeds, twee statige en hoge huizen half achter elkaar en een ongerept stuk bos erbij, waar de oude Jan dagelijks zijn trimrondjes liep, zoals ik ooit in de krant had gelezen. Maar Zeegers was niet meer, Korean Embassy woonde er nu.

Bij oostenwind kon je in deze buurt vroeger Blooker's Cacao ruiken, een zware en rijke chocoladegeur, maar al was de wind nu goed, er viel geen cacao-geur te bespeuren.

Ook Blooker zou zijn tijd wel gehad hebben.

Marjolein was punctueel van aard, wist ik, en ook nu zag ik haar op de minuut af komen aanfietsen, het roodblonde haar wapperend in de wind, witte broek en wit jack, het kon niet missen.

Toen ze mij zag remde ze onwillekeurig even af, keek op haar horloge en tufte in een bedaagder tempo voort.

Vlak voor me kwam ze tot stilstand, het gezicht roze verhit, de fiets bleef tussen haar benen staan.

Dag Hans! Jij ook hier?’

‘Ja, ik was toevallig in de buurt en dacht kom.’

‘Soms denk ik dat ook wel.’

We kusten elkaar voorzichtig op beide wangen, het doel van ons contact was niet verwoord, telefonisch hadden we alleen geconcludeerd dat we het leuk zouden vinden elkaar weer eens te zien. Bijna viel haar fiets op de grond en we grepen er tegelijk naar en stootten onze voorhoofden.

Ze lachte haar hese lach en op mijn gezicht voelde ik de schaapachtige grijns ontstaan die ik nooit kon verhinderen.

‘Als we gezien worden met allebei een buil op ons hoofd, zal iemand er dan wat van denken?’ vroeg ik toen we uitgewreven waren.

‘Alleen als ik er een deuk aan overhou en jij een buil en die twee precies op elkaar passen.’

We liepen naar een lantaarnpaal waar zij haar fiets vastlegde en de beschroomdheid daalde over ons neer.

Voor het eerst sinds jaren zag ik haar bij daglicht; wat zou ze nu zijn, vijfendertig, zesendertig? Ze was uiterlijk nauwelijks veranderd sinds ze Robins jonge bruid werd, wat kleine rimpels bij ogen en mond, het vertederend vermoeden van een misschien ooit uitbrekende onderkin.

‘Wat kijk je?’ vroeg ze.

‘Je bent volwassen geworden,’ zei ik, ‘en nog mooier dan je al was.’

‘En jij bent nu echt oud en verweerd.’ Ze lachte naar me om te laten zien dat het maar half gemeend was.

‘Stokoud,’ gaf ik toe, ‘binnenkort Abraham te zien, de eerste hartaanval ligt op de loer, tenzij de longkanker het wint. Jonge mensen op kantoor moet ik echt bedreigen voordat ze me willen tutoyeren. Weet je wat ik het ergste vind?’

Ik nam haar bij de hand toen we het weggetje overstaken naar Zorgvlied en ze greep stevig terug, ik was niet de enige die wat hulp nodig had bij het bestrijden van de zenuwen.

Bij de ingang van het kerkhof keek een graftu-
nier indringend naar ons en even overviel me de
angst dat hij in zijn bruine werkcorduroy naar
ons toe zou lopen om te vragen waar we heen
wilden.

‘Hé daar, waar gaat dat naar toe?’

‘Zomaar een beetje rondwandelen meneer.’

‘Dit is geen pretpark, hier wordt gerouwd.’

‘Neem me niet kwalijk.’

Maar hij liet het bij kijken en even verder begon
het ruisen van de bomen over de grafstenen.

‘En wat vind je het ergst?’

‘Het ergste is dat ik me helemaal niet voel zoals
ik er uitzie. Een week geleden moest ik pasfoto’s
laten maken. Best een interessant zakenmannen-
hoofd, diepe zorglijnen, me dunkte daar kan je
wel wat aan toevertrouwen. Maar ik vóél me he-
lemaal geen meneer, altijd een veertienjarige die
naar een film van achttien jaar en ouder gaat. Ze-
nuwachtig, en klaar om betrap te worden.’

Ze keek me lacherig van opzij aan. ‘Neem dan
wat toneellessen.’

‘O, dat is het punt niet. De essentie van ouder
worden is juist dat je je leert gedragen zoals je
eruitziet. Ik zit voortdurend te vergaderen met
anderen die net zoals ik precies weten welke
tekst bij hun rol hoort. En vaak krijg ik het ge-
voel dat dat ook oude veertienjarigen zijn die
zich gedragen als bedaagde heren. Maar niemand
durft dat te laten merken.’

Ze had mijn hand losgelaten, ik was aan het redeneren geslagen en op de een of andere manier leidde dat altijd tot verlies van contact.

Ik bedwong het gevoel van onvermogen en in eendrachtig zwijgen liepen we de paden af.

Ook in de rouw zijn Hollanders verzakelijkt, terwijl nog maar een eeuw geleden het poëtisch gezammer niet van de lucht was. Waarom overal grauwwaardig en nergens een portret van de overledene, een lok haar, of iets anders dat de passanten zou meeslepen in de geschiedenis van wat daar een geraamte lag te zijn. Mien Duymaer van Twist kwamen we voorbij en een korte flits van een zwaargebouwde dragonder schoot in mijn herinnering en weer eruit. Potige actrice met potige tekst, of was ik in de war met de pathetische trilpudding Magda Janssens of zelfs met Heintje Davids, het zingende kunstgebit? Eindelijk kwamen we bij een grafmonument dat aan mijn wensen van royale aanpak voldeed, een hoog en breed stenen bruidsbed met een dak op pilaren.

‘Even kijken,’ en terwijl Marjolein afwachting toekende stapte ik de treden op en stond versteld. Links en rechts van het formidabele familiegraf een glazen hoedendoos waarin gedroogde rouwbloemen te zien waren.

En op het graf de inscripties Dorrepaal en Mirandolle.

‘Jezus,’ zei ik, ‘hoe is het mogelijk.’

Ze klom nieuwsgierig het trapje op, keek gepast geïnteresseerd naar de honderd jaar oude droogbloemen en nam puzzelend plaats op het bankje dat ik een eindje verder vond.

Dorrepaal en Mirandolle, hoe is het mogelijk,' herhaalde ik.

'Het is vast heel vreemd,' zei Marjolein, 'maar hoezo?'

'O, niks bijzonders eigenlijk. Ik heb op school ooit een studie gemaakt van Sicco Roorda van Eysinga, een vriend van Multatuli. Hij werd uit Indië verbannen vanwege een artikel in de Java-bode. Dorrepaal was een bankier in Semarang, Mirandolle was zijn schoonzoon, een advocaat en samen hebben ze Roorda het land uit gewerkt. En nu liggen die schavuiten hier in een praalgraf. Al honderd jaar! En ik ben vermoedelijk de enige die nog iets van ze weet.'

Het sprak Marjolein niet echt aan, kon ik merken, maar ze vroeg welwillend door naar de belevissen van Sicco Roorda, terwijl ze met haar linkervoet putjes draaide in het zandpad. Ik was net bezig uit te leggen dat Dorrepaal Roorda's Droogstoppel was toen ze opsprong.

'Wat is er?' vroeg ik verschrikt.

'Ja, sorry, ik doe mijn best maar ik voel me niet zo thuis op begraafplaatsen. Al die zielige mensen, die daar liggen te rotten.'

Maar ze zijn toch dood? wilde ik antwoorden, tot ineens de stommiteit tot me doordrong. Hoe was ik op het idiote idee gekomen, Zorgvlied te kiezen voor een romantische ontmoeting?

‘Een béétje gek ben je wel,’ zei Marjolein toen we in lichte draf het terrein verlieten, hand in hand, terwijl ik me uitputte in verontschuldigen.

‘Gewoon veertien,’ zei ik, ‘dom als een kwartel.’
‘Doof.’

‘Te dom om te merken dat ze doof zijn.’

Ze lachte en buiten het ijzeren hek vatte ik al mijn moed bij elkaar en kuste haar en na een paniekblik links en rechts (keek iemand naar ons?) kuste ze terug.

We hadden er eindeloos kunnen staan, er komt geen eind aan de behoefte elkaar te laten weten dat je verliefd bent, maar een naderende begrafenisstoet brak ons op.

Beducht liepen we naar het Amstelpark.

‘Dit kan eigenlijk niet, weet je,’ zei Marjolein onderweg, ‘al vind ik het heerlijk. Daar moeten we het echt over hebben.’

Uitstellen, afweren. ‘Laten we ervan genieten zolang het kan,’ zei ik, ‘en ik verwacht echt niets.’

In het Amstelpark was ik jaren niet geweest en het bleek een statig park geworden, met geplande stukken wildgroei.

Marjolein stond erop voor ons een ijsje te kopen in restaurant de Hop, met een air van 'toevallig heb ik ook geld' en een blik opzij of ik wellicht te macho was om een consumptie van een dame te gebruiken. Ze wist de weg naar Land in Wording, een gebied waar het riet van de vijver vocht met manshoge brandnetels.

Terzijde van het pad vonden we een plekje om naast elkaar te liggen. De zon scheen magertjes, muggen zoemden om ons heen en Marjolein vertelde over haar vader die scheepskapitein was geweest en elk halfjaar een maand thuis bleef. Dan werd er in restaurants gegeten en hoorde zij tot laat in de nacht haar moeder giechelen in de slaapkamer, het bassend geluid van haar vader ertussendoor. Tot hij gepensioneerd werd en thuis bleef en de halfjaarlijkse euforie veranderde in een nimmer eindigend gehakketak. Soms was hij weken weg om met oude kameraden door te zakken.

Ze was lang bij haar ouders blijven wonen, hun enig kind, een laatkomertje, het licht zou uit hun leven verdwijnen als ze vertrok.

'Het waren net kinderen,' zei ze, 'ze hadden twintig jaar lang wittebroodsweken gehad en nooit geleerd langer dan een maand met elkaar te leven.'

'En waar zijn ze nu?' vroeg ik.

‘Moeder is dood, en vader zit in een bejaarden-huis van zeelieden. Zijn neus wordt elk jaar roder en hij herkent me nauwelijks meer. Totaal verzoepen. Maar hij is nog steeds aardig, vol verhalen en altijd op zoek naar souvenirs voor de thuisblijvers. Hij weet niet meer dat hij al lang thuis is.’

Ze trok aan een grasspriet en kauwde erop. Ik keek naar haar profiel en voelde de nabijheid van haar warme lijf en streelde haar haar. Besluiteloos, hoopvol, bang.

‘Houdt het je bezig?’ vroeg ik om wat te vragen.

‘Het doet me een beetje denken aan Robin en mij. Hij is ook vol attenties, maar eigenlijk nooit gesettled. Ons huis is zijn hotel, soms komt hij weken achtereen alleen maar thuis om te slapen. Of helemaal niet. En dan is de affaire over en komt hij weer thuis van weggeweest. En dat pik ik dan niet, en soms maken we zo’n ruzie dat hij meteen weer vertrekt. Ik heb hem ook wel eens het huis uitgegoid.’

Portret van een huwelijk, onbegrijpelijk dat het toch al weer jaren meeging.

Ze keerde zich naar mij toe en stak haar hand uit naar mijn wang. ‘Jij bent nooit zo’n vreemgaander geweest, hè?’

Ik bewoog ongemakkelijk. ‘Eén keer maar, in twintig jaar. ‘

‘Dat was met Alma, hè? Ik heb haar benijd.’

‘O?’ Goed nieuws kwam altijd onverwacht, en vaak te laat.

Ze trok een nieuw grassprietje uit. ‘Als Robin weer eens een tijdje op scharrelpad was, nam ik me vaak voor ook een vriendje te zoeken. En dan fantaseerde ik wel eens over jou. Maar het leek wel of alles wat niet met het werk te maken had langs je afgleed, je was altijd zo serieus bezig met het bedrijf als je bij ons thuis was. Je zag me niet eens. En toen had je ineens die affaire met Alma, hoe heeft ze dat voor elkaar gekregen?’ Ik boog me over haar heen en keek in haar ogen, de iris vol blauwe streepjes, van zo dichtbij zat er geen uitdrukking in. Ik kuste haar voorzichtig op het puntje van haar neus en ze trok me naar zich toe.

Vergetelheid, de warmte van haar jonge lijf, tongdansen, benen verstrengeld, mijn hand op zoek naar haar zachte borsten onder de dunne blouse. Een wandelaar werd achter ons hoorbaar en betrapt stopten we met onze verkenning. Ze ging overeind zitten.

‘Ik moet terug.’

‘Heb ik iets verkeerd gedaan?’

‘Welnee. Je bent heel lief en ik zou zo graag met je willen vrijen. Maar als ik dat doe is het meteen uit met Robin. Zo zit het nu eenmaal in elkaar.

Hij permitteert zich van alles en als ik er kwaad om word zegt hij dat het niets betekent. Maar als ik zo iets doe ploft hij van jaloezie en is alles over en voorbij. Daar ben ik niet aan toe. En jij ook niet, denk ik.’

Ik had haar verteld over mijn laatste ontmoeting met Marina, en ze had het goed begrepen. Wonderlijk, hoe makkelijk we over elkaars partners konden praten zonder dat het onze verliefdheid aantastte. Integendeel, het leek wel alsof het erbij hoorde en diepte gaf aan ons verlangen naar elkaar.

We wandelden terug naar Marjoleins fiets. Na een lang afscheid stapte ze op, keerde na tien meter terug om me nog een zoen te geven, en fietste vervolgens weg zo hard ze kon. Ik keek naar na tot ze uit het gezicht verdwenen was.

We hadden geen afspraak gemaakt om elkaar nog eens te ontmoeten en in somber gepeins zocht ik mijn auto op.

Op de Amstel werd nog steeds vlijtig geroeid, de rivier verdroeg het geduldig en wiste de sporen geroutineerd uit.

Jaap van Minden was niet helemaal op zijn gemak, kon ik zien in de paar keer dat de camera een overzicht gaf van de aanwezigen.

Hij zat wat eenzaam terzijde achter een tafeltje, bladerend in paperassen.

De vervangende presentator was een mopshondje, uit op oergezellig contact met het publiek.

‘Robin van Leiden is ons vandaag ontvallen,’ meldde hij monter, ‘maar we gaan het toch maar hebben over ouderdom. Brengt ouderdom eenzaamheid?, dat is de vraag van de dag en we hebben vandaag een hele meute, o wat zeg ik nou, een heel goede selectie van ouderen die hun bejaard zijn op verschillende manieren beleven.

Meneer Landré, om met u te beginnen, maar u bent nog niet oud hè? De duvel is oud, hoor ik u altijd op de radio zeggen.’

‘Meneer De Leeuw, ik zeg altijd maar je bent zo oud als je je voelt.’

‘En zo is het. Zijn er hier nog meer die er zo over denken. Of juist niet? U bij voorbeeld?’

‘Nou, eh...’ Jaap wist hier niet zo goed raad mee, maar de mopshond danste al weer weg met de microfoon die hij maar heel kort aan de aanwezigen wilde afstaan.

‘Op straat voel ik mij oud,’ slaagde een dame erin mee te delen, maar hij was al weer verder:

‘En u?’

‘Nee hoor,’ zei een kleine dikke man.

‘Zo ziet u maar. Meningingen verschillen en zoals gebruikelijk heeft bureau Marco, sorry Marcom daarover wat vragen losgelaten op het Nederlandse publiek. En aan dit tafeltje zit de heer Van Minden, die het ons allemaal uit de doeken zal doen. Hij werkt bij het bureau van Robin van Leiden. En hoe bevalt dat u?’

O, dat beviel Jaap uitstekend, meldde hij in de verkeerde camera, het was zijn levenslange ambitie om vast te leggen wat de meningen van mensen waren. Als historisch socioloog van origine was het hem altijd opgevallen dat men in het duister tastte over wat mensen in het verleden eigenlijk vonden van wat er op dat moment gebeurde. De Franse Revolutie bij voorbeeld, werd die gedragen door het volk of hadden we alleen maar achteraf die indruk? Wie weet wist een groot deel van het volk toen niets af van wat er gebeurde. Er waren immers niet de moderne communicatiemiddelen zoals wij die kenden. Het gerucht speelde een belangrijke rol bij voorbeeld en uiteraard...

‘Ja, ja, en als ik u even onderbreken mag, wat is nu het gerucht over de eenzaamheid van bejaarden?’ vroeg de mopshond.

‘Eh, dat kan ik wel laten zien aan de hand van wat cijfers.’

Hij gaf een competent overzicht van de resultaten van het onderzoek en even begon ik eraan te twifelen of hij inderdaad zo slecht was als ik dacht. Presenteren kon hij in elk geval wel.

‘En wat vindt u van deze enquête,’ vroeg de presentator aan de vrouw die hij al eerder had gehad. Ze greep nu voor alle zekerheid de microfoon vast die hij voor haar hield.

‘De stoplichten staan voor ouderen wat te krap afgesteld,’ antwoordde zij, ‘hoe vaak overkomt het mij niet dat ik bezig ben over te steken en dan wordt het halverwege rood. Reken maar niet dat het verkeer op mij wacht, dat schiet links en rechts langs je heen, je staat doodsangsten uit. En elk jaar wordt het erger. Is dat de manier om te bezuinigen op de Aow? Heeft meneer hier uitgezocht hoeveel bejaarden er in het verkeer aangereden worden? En daaraan doodgaan? Het is een georganiseerde moordpartij!’

Een paar uur later arriveerde Jaap als een pauw zo trots op het werk. Helaas hadden maar weinigen het programma gezien, zodat hij een wat ontmoedigende indruk maakte toen ik hem aansprak. ‘Jaap, heb je even tijd voor mij?’

‘Als het gaat over dat Rotanco-rapport, ik ben bezig geweest met de ontbijtshow, ik had echt geen tijd.’

‘Nee, het gaat juist over die ontbijtshow.’

‘Je gaf een mooie presentatie,’ zei ik vijf minuten later toen we met een vers kopje koffie in de kleine spreekkamer zaten, ‘jammer dat het onderzoek niet gebeurd is.’

Hij lachte. ‘Hoezo niet gebeurd? Ik heb zelf de opdracht doorgegeven en vanmorgen de tabellen opgehaald.’

‘Vreemd. Robin vroeg me om te checken of alles goed gegaan was, want er schijnen wel eerder problemen met je geweest te zijn. Maar ik kon niets vinden van het onderzoek, en bij de telefonische unit wisten ze ook van niets.’

‘Belachelijk. Wacht, ik pak even de tabellen.’

Hij kon best snel zijn als hij wilde, en was in een minuut weer terug met de drie tabelletjes waar het onderzoek uit bestond. Triomfantelijk legde hij ze één voor één op het tafeltje.

‘Kijk. Wat men de drie grootste problemen van de ouderdom vindt. Of men bejaarde ouders in huis wil hebben. En wie is de meest bewonderde bejaarde. Voilà.’

‘Verdraaid,’ zei ik, ‘het ziet ernaar uit dat je gelijk hebt.’

‘Hm,’ zei hij, ‘ik neem daar toch geen genoeg mee. Ik heb er mijn buik van vol om steeds door jou gekoeioneerd te worden. Ik wil dit met de directie bespreken, want zo gaat het niet langer.’ Lef had hij wel, jammer dat dat het enige sympathieke aan hem was.

‘Ik kan je geen ongelijk geven,’ zei ik en nam de tabellen nog eens ter hand. ‘Vreemd, dat er op deze tabellen geen projectnummer staat en ook geen unitcode. Het lijkt wel alsof ze op een gewone PC gemaakt zijn. En niet uitgedraaid door de IBM.’

Hij haalde zijn schouders op, dronk de laatste slok koffie en maakte aanstalten om te vertrekken. ‘Ik heb geen idee,’ zei hij. ‘Het zal me een zorg zijn hoe de telefonische unit z’n tabellen maakt.’

‘Misschien zou je je daar toch eens in moeten verdiepen. Zó doen ze het in elk geval niet. En moet je eens kijken naar deze leeftijdsuitsplitsing. Tel die groepen op en dan zijn er ineens 501 ondervraagden. Terwijl de steekproef vijfhonderd was. Dat kan natuurlijk helemaal niet in het systeem.’

‘Laat mij eens kijken.’ Hij bestudeerde de tabellen, keek en keek nog eens en ik zag dat hij geschrokken was.

‘Eerlijk gezegd lijkt het er toch wel op alsof er iets raars aan de hand is met dit onderzoek,’ zei ik. ‘Misschien heb je wel vergeten het te laten houden en heb je vanochtend deze tabelletjes op je PC zitten verzinnen. Je krijgt natuurlijk alle kans om je gelijk te bewijzen. Over een uur verwacht ik je reactie.’

Blazend van woede stond hij op en vertrok, wapperend met de tabellen. Ik begon me door de stapel marktonderzoekbladen te werken die ter leering en vermaak in de spreekkamer bewaard werden. Leuk vak, jammer dat je al doende nooit tijd had er wat bij te leren.

Al na een half uur was Jaap terug, rode vlekken in zijn gezicht. ‘Niemand weet van dat onderzoek, het lijkt wel alsof het verdomme niet gebeurd is!’

‘Dat probeerde ik je al de hele tijd duidelijk te maken.’

Hij ging zitten, kwaad en meer ontredderd dan ik verwacht had.

‘Wat is er toch aan de hand?’ vroeg hij, ‘dit kan helemaal niet.’

Nu even doorbijten, had ik het in me om hem erin te luizen? Het moest maar.

‘Doe je best eens, Jaap. Deze situatie moet je bekend voorkomen.’

Hij dacht na.

‘Godverdomme, heeft het met Robin te maken? Die oude zaak?’

Ik knikte en hij lachte ongelovig.

‘Hebben jullie echt deze hele toestand opgezet?’

‘Nou voel je zelf eens wat je hem een halfjaar geleden hebt aangedaan.’

‘Ik heb hem niets gedaan. Hij heeft zelf die cijfers uit zijn duim gezogen.’

‘Dat was stom van hem. En fout. Maar als jij je werk gedaan had, dan had hij die rare stunt niet uitgehaald. Toch?’

Hij schudde zijn hoofd.

‘Je zal me toch wel niet geloven, want Max geloofde het ook niet. Maar ik heb van Robin helemaal geen opdracht gehad voor dat onderzoek. Hij dacht dat hij het gedaan had, maar het was helemaal niet zo.’

Ik keek naar hem en hij keek strak terug. Hij kon gelijk hebben, maar ik geloofde hem niet. Daarvoor had hij al te veel steken laten vallen. En ik moest me nu ook niet van mijn apropos laten brengen.

‘Hoe dan ook,’ zei ik, ‘laten we proberen twee leien schoon te vegen. Die van jou en die van Robin. Jij geeft mij dat briefje dat je van Robin hebt en in ruil geef ik jou een bewijs dat je dat bejaardenonderzoek wél gehouden hebt.’

‘Het is wél gehouden? Goddank.’

‘Nee, dat zeg ik niet. Ik zeg alleen dat ik je een bewijs kan geven dat jou ontlast.’

‘Maar wat staat daar dan in?’

‘Als ik je dat vertel heb ik niets meer om mee te onderhandelen.’

Dat begreep hij, maar hij was ook slim genoeg om te begrijpen dat ik hem een kat in de zak zou kunnen verkopen.

Het duurde een half uur voordat we elkaar afdoende uitgelegd hadden dat we bij gelijk oversteken allebei een risico liepen, tenslotte kon hij mij ook elk willekeurig velletje overhandigen.

‘Boeven moeten elkaar vertrouwen, er zit niets anders op,’ zei ik uiteindelijk, maar dat viel in verkeerde aarde.

‘Hoezo boef, ik heb niets gedaan dat niet deugde.’

Toch haalde hij daarna het briefje uit zijn portefeuille en ik overhandigde hem een stapeltje computervellen.

Snel keek ik of het wel Robins notitie was, en in zijn kriebelhandschrift las ik inderdaad ‘onderzoek niet verricht... laatste druppel... ontslag op staande voet’.

Jaap bladerde al even haastig de tabellen door die ik hem had gegeven.

‘Wat is dit?’ vroeg hij. ‘Het zijn dezelfde tabellen als die ik al had. Heb je me verdomme zitten belazeren?’

‘Kijk nou even. Er staat een projectnummer boven. En de naam van het team dat het onderzoek deed.’

‘Verzekeringsunit. Je hebt het door Dirk zijn club laten doen! Jezus, wat heb ik me laten bedriegen.’

‘Ik dacht wel dat je niet verder zou kijken dan je neus lang was.’

Hij stond op. Zijn dunnende haar was in de war geraakt, hij zag er moe en klein uit, en hij trilde van kwaadheid.

Zelf voelde ik me ook leeg na de confrontatie, beschaamd, treurig. Er is niet aan te ontkomen dat je je in zo’n situatie vereenzelvigd met de ander, en ik deelde zijn machteloze woede, hij was verneukt.

‘Ik zal maar snel een andere baan gaan zoeken,’ zei hij, ‘wat me hier overkomen is gaat echt te ver. Of ontsla je me ook meteen nu ik dat beschermende briefje kwijt ben? Dat moet dan via de rechter, ik waarschuw maar.’

Ik schudde nee.

‘Dan mag ik nog niet eens mopperen vermoedelijk.’

Wat een menselijk bedrijf is dit toch.’

Hij vertrok, en ik kon hem niet kwalijk nemen dat hij de deur hard achter zich dichtsliep.

‘Om dit papiertje ging het dus,’ zei Max, ‘wat een zegen dat we van die druk af zijn.’

Hij verraste me met een klein rondedansje en liep naar de ijskast. ‘Man, wat kijk je sip, neem een neutje.’

‘Nee, het is geen goed jaar voor een neutje.’

‘Maar wat zit je dwars dan?’

Ik kon het niet formuleren.

‘Weet je wat, waarom breng je het niet zelf naar Robin? Hij zal niet weten wat hij ziet. Hij belde me een uur geleden nog op, razend was hij.

Waarom hadden we uitgerekend Jaap naar de ontbijtshow gestuurd en waarom niet jou? Ik heb gezegd dat jij een plannetje had om Jaap in te pakken en dat hij nog zou horen of het gelukt was.’

Robin deed zelf open en was alleen thuis. Een tegenvaller, ik had gehoopt Marjolein te zien.

‘Let niet op mijn kaak,’ zei hij, ‘ik zie er niet uit.’

Hij had een elegante donkerrode kamerjas aan en er was aan zijn kaak niets te zien.

‘Slagers zijn het,’ zei hij terwijl hij me voorging, ‘weet je dat dat uitbikken heet, het weghalen van een verstandskies? En zo voelt het aan ook. Timmeren en wrikken, en je hoort het bot kraken. Zo’n kies houdt zich vast met alle wortels die hij heeft, je zou er bijna medelijden mee krijgen. Godzijdank was het de onderkaak, want anders heb je ook nog het gevoel dat ze in je hersens aan het porren zijn. Biertje? Koffie is te moeilijk, ik weet niet hoe het apparaat werkt en Marjolein is naar de RAI-computerbeurs. Vrouwen! Nog even en ze wil een kind, want de biologische klok begint alarm te -slaan.’

Hij maakte een nerveuze, springerige indruk en in de keuken hoorde ik een glas breken toen hij de pils haalde.

‘Excuseer de nervositeit, dat heb ik altijd als ik een nacht royaal geslapen heb. Het hele systeem is dan in de war. Vertel eens, wat is er aan de hand. Max deed zo geheimzinnig.’

Ik gaf hem het papiertje, hij keek er even verbijs-terd naar en maakte op zijn beurt een danspasje.

‘Dit is het beste nieuws sinds jaren. Hoe heb je dat voor elkaar gekregen?’

‘0, dat ging eigenlijk heel makkelijk. Toen je gisteren belde dat je de ontbijtshow niet kon presenteren en dat iemand er heen moest om iets te vertellen over de onderzoekresultaten, stond Alma erbij en die zei dat Jaap er altijd op gevestigd had om iets op de tv te doen. Dat gaf mij een gemeen idee, dus ik vroeg hem of hij wilde. Nou, hij aarzelde geen seconde, en hij vond het eigenlijk maar minnetjes dat hij alleen wat tabellen kon presenteren. Maar goed, alles beter dan niks, zag ik hem denken, beter één vogel in de hand dan de kans op vijf.’

‘Tien.’

‘Nee, dat geldt voor prime time, niet voor de ochtend. Je kent de kijkcijfers?’

‘Ga door mens, laat me niet popelen.’

‘Waar ik op rekende was dat Jaap zijn luie zelf zou blijven. In zijn geval zou ik die avond gebleven zijn om mee te luisteren met de enquêtes en de tabellen mee naar bed nemen om ze uit mijn hoofd te leren. Maar hij niet dus. Hij ging om half zes weg, legde jouw vragenlijstje gewoon in het bakje van de avondomnibus en rekende erop dat het wel in orde zou komen. En dat ging anders, want ik haalde het weer uit dat bakje en vroeg Dirk of hij het kon laten meelopen met het verzekeringsonderzoek van zijn team. Dat was prima, en ‘s avonds laat haalde ik de tabelletjes op, wiste de teamaanduiding en het projectnummer en bracht er een kleine optelfout in aan. En daar ging Jaap dus vanochtend mee op pad, nietsvermoedend. Mooie kamerjas trouwens, die je daar hebt. Waarom doe je daar de ontbijtshow eigenlijk niet in?’

‘Omdat Marjolein dan niets heeft om aan te trekken, als er iemand aanbelt. Wil je nou je verhaal afmaken?’

‘Onderbreek me dan niet elke keer. Nou, Jaap kwam dus triomfantelijk terug en ik moet hem nageven, hij had de resultaten goed gepresenteerd. Maar toen kwam dus de klap. Ik zei tegen hem dat er bij de omnibus-unit niets bekend was van het onderzoek en dat het erop leek dat hij de resultaten zelf verzonnen had. Hij op zoek, maar niemand wist iets van het project en hij kwam natuurlijk niet op de gedachte om verder te kijken. Nou ja, we hebben onderhandeld en uiteindelijk gaf hij jouw briefje in ruil voor het bewijs dat zijn onderzoek echt gehouden was.’

‘Briljant. En mijn redding, want ik ging er wel onder gebukt hoor, die stommiteit.’

Hij ging zitten en hield het papiertje voor zich uit.

‘Wat zal ik ermee doen? Inlijsten zou het beste zijn, als waarschuwing aan mezelf. Maar toch te link.’

Hij nam zijn aansteker en ik keek toe hoe hij plechtig het papiertje verbrandde, en in de asbak de restanten nog eens door elkaar roerde.

‘Dat was dat. Een pak van mijn hart, eerlijk waar. Op naar een nieuwe toekomst. Ik wist wel dat ik op jullie kon rekenen. Die Max, dat is toch een prachtkerel, de loyaliteit zelf. En jij blijft nu toch ook bij ons, hoop ik, we hebben je nodig, man.’

Ik reageerde niet meteen en het sociaal instinct dat hem op de tv zo'n succes maakte, pakte het onmiddellijk op.

'Zit je nog steeds te aarzelen over die Bunninck? In die vleestroep hoor je toch niet thuis, Hans. Of gaat het om Marina?' Een nieuw schrikbeeld kwam bij hem op: 'Of denk je dat Jaap fotokopieën heeft van mijn briefje? Nee, die zijn niet rechtsgeldig, daar kan je van alles mee uitspoken.'

Het begon buiten al een beetje donker te worden terwijl het pas vier uur in de middag was. En nog maar een paar dagen geleden had ik met Marjolein de nazomer beleefd. De korte flits van herinnering bezorgde me een kreunende pijn; dat lieve lijf liep dagelijks in dit huis rond en zorgde voor dit verwende briljante kind.

'Ik weet het niet, Robin. Misschien heeft hij wel een kopie, maar ik denk niet dat hij die zal gebruiken. Dat is nu juist het rare van de hele zaak. Ik krijg de indruk dat hij helemaal niet zo'n kwaai kerel is, al is hij lui en eigenwijs. Hij wil gewoon eerlijk behandeld worden, en hij beweert bij hoog en bij laag dat hij geen vragenlijstje van jou gehad heeft, die keer dat je in de fout ging. Kan dat?'

Robin wierp me een schattende blik toe die ik moeilijk kon plaatsen, sluw was misschien de beste beschrijving.

‘Ik zou het niet meer weten,’ zei hij, ‘het is ook al weer een half jaar geleden en het was een hec-tische tijd.’

‘Maar is het denkbaar dat je hem beschuldigd hebt, terwijl het eigenlijk helemaal je eigen fout was?’

‘Ik zal nog een pilsje voor je halen.’

Hij liep naar de keuken en ik hoorde hem vele kastdeuren openen en dichtgooien. ‘Verdomme, de pils is op, Marjolein is ook niet meer wat ze was. Maar ik heb nog een staartje whisky gevonden.’

Ik weigerde, aan hoofdpijn had ik geen behoefte.

‘Waarom wil je dat eigenlijk weten, Hans?’

‘Ik hou niet van losse eindjes in een verhaal. En het maakt toch wel wat uit of het jouw stomme fout was of zijn stomme fout dat je die ochtend zonder cijfers zat?’

Hij zweeg. In de verte hoorde ik het geruis van de centrale verwarming, die nodig eens ontlucht moest worden.

In dit huis was veel niet meer wat het geweest was.

‘Hoor eens,’ zei hij ten slotte, ‘ik geef toe dat ik er later wel eens aan getwijfeld heb of ik Jaap die instructies echt gegeven heb. Het leven is vol onduidelijke woelingen en ik ben ook maar een blind visje in de golven.’

Hij keek me aan met wat hij vroeger wel eens zijn Roemeense blik noemde, peilloze melancholie en verachting voor wat het lot zou bieden. Er hoorde een wegwerpend gebaar bij, en ik vond het altijd meer Couperus.

Nu zeker, met die kamerjas.

‘Ik vind dat je het wel erg makkelijk neemt, Robin,’ zei ik, ‘als je dat soort dingen niet meer zeker weet, is er een draadje los. Gevaarlijk, als je een bedrijf wilt runnen.’

‘Ach Hans, beste Hans,’ dit was gegarandeerd Erven Couperus, ‘je hebt geen idee wat een druk het leven legt op een ontvankelijk gemoed. Al die indrukken, al die emoties. Een strenge geest als de jouwe zondert zich daarvan af, weigert de speling van het lot, stelt zich niet bloot aan het ongewisse, de vrijmakende vreugde van de overgave.’

‘Ja, het is goed, lul,’ zei ik gemelijk. Zo kon hij uren doorgaan en ik was er niet tegen opgewassen. Zijn horloge piepte en hij sprong op en wierp de kamerjas af.

Daaronder had hij al een keurige pantalon en overhemd aan.

‘Oma De Groot wacht, ik moet weg. Blijf gerust zo lang je wilt, neem een whisky, Marjolein zal zo wel thuiskomen. O jezus nee, ik had een afspraak dat ik haar zou oppikken bij de RAI. Ach, zou jij dat willen doen?’

Als het niet om Marjolein ging had ik hem laten barsten, maar nu reageerde ik zo gretig dat het hem opviel.

Hij legde weer die vermaledijde hand op mijn schouder: 'Het is voor jou natuurlijk ook geen lolletje om nu in je eentje in Amsterdam te zitten, het spijt me dat we 's avonds niet vaker samen kunnen optrekken.'

'Marjolein is goed gezelschap, in jouw geval zou ik haar verkiezen boven opoe De Groot.'

'Ja man, je kan het niet altijd krijgen zoals je het hebben wilt.'

Van deze conversatie begrepen we allebei maar de helft en in gepast zwijgen daalden we de trappen naar buiten af.

'Ik denk dat ik Marjolein maar een hapje eten aanbied,' zei ik. 'Hoe laat ben je thuis, dan zorg ik dat je niet te lang alleen zit.'

'O,' zei hij luchtig, 'dat kan heel laat worden, misschien blijf ik wel in Hilversum overnachten. Gedraag je!'

'Jij ook!'

Hij was het niet van plan, en ik had op z'n minst mijn twijfels.

We hadden kort gegeten en zaten lang in het café en praatten al die tijd eigenlijk alleen over Robin. Hoe aardig hij kon zijn en hoe goedgehumeurd hij altijd was, en hoe hij alle problemen langs zich af liet glijden en overal ongeschonden uit kwam. En hoeveel hij eigenlijk tegelijk deed, en hoe weinig hij rekening hield met anderen en hoe snel hij zichzelf aan het opbranden was. En hoe moeilijk het was om contact met hem te krijgen, zelfs als je met hem getrouwd was, zoals zij, Marjolein, toch dagelijks nog merkte.

En hoe weinig scrupules hij soms toch had, terwijl hij anderen altijd de les las over de juiste handelwijze.

En hoe aardig hij kon zijn, altijd goedgehumeurd ook.

Kortom, hoezeer we ook ons best deden, Robin was tussen ons niet weg te branden. Welk onderwerp we ook aansneden, na een paar minuten kwamen we toch weer op hem terecht, en in mijn wanhoop daarover bestelde ik iets te vaak een nieuw pilsje.

‘Zal ik eens bellen of hij al thuis is?’ vroeg ik rond elf uur.

‘Geen sprake van. Hij heeft me laten stikken vanavond en ik vind het veel te leuk bij jou.’

Dat brak de ban en we eindigden de avond als verliefd paar, stiekem hand in hand, genietend van elkaar.

Na sluitingstijd besloten we toch maar de auto te nemen, ik stuurde en Marjolein keek en lacherig bereikten we haar adres. Het was donker, Robin was er nog niet of sliep al.

Er viel een stilte, zoals ook de vorige keren, en we zoenden en namen afscheid en zoenden elkaar ten afscheid, en er kwam geen eind aan.

‘Ik wil met je naar bed,’ zei Marjolein ten slotte.

Ik had het idee al lang van me afgezet, te ingewikkelde toestand, en we waren moe en dronken.

Morgen moest ik om negen uur in Alkmaar zijn bij Celtonna, Uw Koekjes van Eigen Deeg, om half acht op. Het zou nu ongeveer twee uur zijn.

‘Ik ook,’ zei ik, ‘met jou. Maar is het verstandig?’

‘Nee, maar we mogen toch wel eens iets doms doen?’

‘Nu?’ vroeg ik.

‘Ja nu,’ zei ze, en ging rechtop zitten.

Of nooit, vermoedelijk. Zorgelijk dacht ik na.

Nuchter zou zij het nimmer voorstellen, en als een vrouw moest wachten tot ik het initiatief nam zaten we al in verschillende bejaardenhuizen. In liefdeszaken was ik altijd het vleesgeworden uitsel geweest, te bang het niet goed te doen, door de mand te vallen als saai, lelijk, no fun. Te bang risico’s te nemen. Dat moest maar eens uit zijn.

Een kwartier later zaten we in mijn miniflatje, allebei toch wat beducht voor wat komen ging. In het ijskastje vond ik nog een aangebroken fles wijn van drie dagen geleden en een zak pinda's en in de cassette recorder huisde altijd het bandje Mozart.

Ik vertelde haar over Jan Arends en zijn mislukte vliegpoging, en over Johnny's eetangst en praatte ons romantisch moment bijna het archief in.

Maar toen ik haar nog eens inschonk nam ik ineens het besluit dat nodig was, en kuste haar. Een beetje een kameraad was zij immers al, er was geen reden voor angst. Ik hield van haar lijf, van haar driftigheid en intelligentie, van haar manier van reageren. Het viel niet uit te leggen, ik hield gewoon van haar.

'Zullen we dan maar?' had ik bijna gezegd, maar opende een knoopje van haar blouse en kuste haar borsten, en zij opende een knoopje van mijn overhemd en verder ging het vanzelf.

Zij was mooi. En véél.

Eenmaal op het smalle bed leek het alsof we samen nooit anders gedaan hadden dan dit en al zoenend en strelend duurde het enige tijd voordat ik merkte dat er iets niet in orde was. Ten slotte wentelde ik me op mijn rug, daar was nog net ruimte voor.

'Verdomme.'

'Wat is er?' vroeg ze verschrikt.

‘Hij doet het niet,’ zei ik, klaaglijk wijzend, ‘en ik heb zo’n zin in je.’

Zelden had ik zo’n klein, korzelig in elkaar gekropen lulletje gehad. Geen trek baas, ik ben dronken, sorry. Je zou hem toch. Mes! Machteloos voelde ik me, en ook beschaamd: het was geen compliment voor Marjolein dat hij niet meedeed.

Ik hoorde haar lachen. ‘Het is de drank, wacht maar even.’

Ze kwam overeind, ik zag haar glimlachende gezicht, een beetje verhit. Koesterend nam ze het dode vogeltje in haar hand en bracht haar mond naar beneden, maar ik schrok ervan: in de haast had ik hem maar vluchtig gewassen, het zou daar niet fris ruiken.

Ik trok haar snel weer naar me toe, wat had zij toch een heerlijk en royaal lijf, en wat verlangde ik naar haar.

‘Het geeft niet,’ zei Marjolein, ‘morgen beter.’

Dat stelde me gerust, er was een morgen.

‘Ben je mal, ik ben niet voor één gat te vangen. O sorry!’

En terwijl zij lachte om de onbedoelde dubbelzinnigheid zocht ik met mijn tong haar intiemste plekje op en merkte met vertedering dat zij zich meteen overgaf aan het grote genieten, luidruchtig en gretig, haar handen in de mijne knijpend als het erom spande.

‘Je bent lief,’ zei ze toen ik ten slotte weer naast haar lag, ‘je bent heel lief. Mag ik hier blijven slapen? Of moet ik weg?’

Ik trok de deken over haar heen, en we gingen lepelteje liggen, ik kuste haar in de hals en streelde haar haar. Na een paar minuten hoorde ik haar ademhaling veranderen, ze sliep en maakte al slapend af en toe een klein snurkje dat van zijn eigen geluid schrok en zich meteen weer stilhield.

Het zou heerlijk zijn als ik ook kon slapen, maar mijn hart klopte luid tegen de wanden van mijn borstkas, en golven alcohol spoelden door mijn hersens.

Het ergste was de kwaadheid, en de schrik. Impotent op zo’n moment, wat vernederend en wat beledigend ook. Nooit meer drinken, dat was wel het minste. Een beetje meer aan sport doen. Op wat langere termijn stoppen met roken, niet alles tegelijk.

Maar zou het helpen? Ik zag het al voor me, haar omhelzen en voortdurend opletten of het mannetje in mijn kruis opgehitst werd. Totale verlamming ongetwijfeld.

En zou er nog een kans komen? Morgen was ze nuchter, de romantische stemming voorbij en Robin de man aan wie ze nog met hart en ziel vast zat.

En terwijl ik aan haar borsten dacht en aan haar vrolijke mond, en de zachte warmte van haar slapende lichaam voelde, krabbelde het vermaledijde onding haastig overeind en ging fier ter attentie staan. De ergerlijke kluns.

Maar het stelde me wel gerust. In de verte sloeg een klok vijf, het was het laatste tijdsein dat ik hoorde.

‘Dus volgens u heeft het geen zin om ons nieuwe zoutje op de markt te brengen?’ vroeg de kort-aangebonden directeur, die al twee keer op zijn horloge gekeken had. De produktmanager schoof op zijn stoel heen en weer.

‘Nee, dat zeg ik niet,’ antwoordde ik, ‘alleen blijkt uit het onderzoek dat het te weinig nieuws biedt. De vorm is anders dan de wokkel, maar de speciale rooksmaak wordt niet spontaan opgemerkt en als we het erbij zeggen werkt het ook niet positief. De rooksmaak heeft nu eenmaal altijd al een kleine markt gehad.’ Maar wie weet werkt het verslavend, lag op mijn lip.

‘Ik zei al tegen je dat het niks was, John,’ zei de directeur.

De produktmanager wist wanneer hij verloren had en nam meteen afstand: ‘Maar de vorm sprak wel aan. Dan gaan we daarop door. Misschien is het iets voor de zoetwarendivisie.’

Wazig reed ik terug naar Amsterdam. Wonderbaarlijk dat ik met mijn hoofd vol watten toch nog coherente zinnen had kunnen formuleren, vol commerciële wijsheden van het twee-is-meer-dan-één-type.

Toen die ochtend om half acht de wekker ging schoot Marjolein overeind en keek verwilderd om zich heen.

‘Rustig maar,’ zei ik, ‘je bent bij mij. Slaap maar lekker door.’

Ze knikte zwijgend, en stak haar warme armen naar mij uit. Ik kuste haar mond en de weerloze roze tepels van haar borsten, en ze glimlachte en zakte als een zombie weer omlaag.

Ik liet een briefje voor haar achter op de vloer bij het bed: ‘Lieve Marjolein. Ik hou van je en kom zo snel mogelijk na mijn afspraak terug (11 uur? zo iets). Wil je op me wachten, of anders een boodschap achterlaten? Ik denk aan je. Hans.’

Maar het flatje was leeg toen ik terugkwam. Ze had het bed opgemaakt, de wijnglazen omgewassen, de pinda’s in een glas gedaan. Ze was weg. Het duurde even voordat ik op de schrijfmachine haar briefje vond: ‘Lieve Hans. Ik hou ook veel van jou. Ik heb naar huis gebeld en met Robin een afspraak gemaakt om het allemaal uit te praten. Want zo gaat het niet verder. Dank voor de mooie avond. En nacht. Ik bel of schrijf je.’

Ze had vergeten te ondertekenen.

In Nederland, Europa, de hele Wereld zaten nu mannen en vrouwen tegen dit soort briefjes aan te kijken en te zoeken naar de betekenis achter de woorden. Maar ik voelde me toch erg alleen.

‘Ik hou ook veel van jou.’ Hier was het woordje ‘ook’ verdacht, het leek te veel op een plichtmatige retournering van een compliment. De tweede en derde zin openden perspectief, ze ging uiteindelijk de confrontatie met Robin aan, en dat moest toch wel betekenen dat ons contact haar iets deed. Maar ‘ik bel of schrijf je’ was weer erg afstandelijk, niet erg verlangend.

Ik was vergeten hoeveel problemen er aan verliefdheid vast zaten, het eeuwige verlangen naar de ander, en de twijfels of dat wel wederzijds was. En alle platitudes van hoop en vrezen.

Niet gaan zitten kniezen nu, snel op pad voordat de depressie toe zou slaan.

Ik vervoerde mijn wazige hoofd per fiets naar kantoor.

Er stond een harde koude wind en ik hapte zoveel verse zuurstof als ik kon.

Terneergeslagen, maar tamelijk fris kwam ik aan en de eerste die ik tegenkwam was Alma, die een pak tabellen naar haar werkplek droeg.

‘Tjonge, wat zie jij er doorgedraaid uit,’ zei ze opgewekt.

Even dacht ik erover haar in vertrouwen te nemen, maar dat kon natuurlijk van geen kant.

‘Ja, het mannetje wordt oud,’ antwoordde ik lamelendig en zwijgend stonden we een minuut in de lift.

‘Er is iets mis met Van Minden,’ zei ze toen de deur weer openging, ‘volgens mij is hij zijn boeltje aan het pakken. Is hij eindelijk ontslagen?’

‘Was het maar waar.’

‘Het lijkt er toch op,’ zei ze en stapte fluitend weg.

Max zat alleen in de directiekamer en keek verstoord van zijn werk op.

‘Fluitende vrouwen, die zijn er niet veel,’ zei ik, ‘kunnen ze het niet of hebben ze weinig reden tot fluiten?’

Wat denk je?’

‘Ik doe niet aan quizvragen, ik heb genoeg echte problemen op mijn bord.’

‘Is er iets met Jaap? Ik hoorde dat hij zijn boeltje aan het pakken is.’

‘Ja, goddank. Hij is niet meer gemotiveerd genoeg, kwam hij vanochtend vertellen, de lul, en hij kan een baan bij de universiteit krijgen. Daar was hij natuurlijk al lang mee bezig, zo iets valt niet uit de lucht. Ik heb hem royaal aangeboden dat hij de rest van de maand uitbetaald krijgt en meteen kon vertrekken.’

Ik was nog op tijd om afscheid van hem te nemen.

‘Kom je kijken of ik spullen van de zaak meeneem?’ vroeg hij en zette zijn tas open voor me neer, ‘tape met de adressen van het panel bij voorbeeld?’

De gedachte was inderdaad bij me opgekomen, en onwillekeurig sloeg ik een blik op zijn tas. 'Nee, ik wilde je alleen maar zeggen dat het me achteraf spijt dat ik je gisteren zo hard heb aangepakt. Robin was fouter dan ik dacht.'

'Maar hij mag blijven, nietwaar?'

'Ja, het is tenslotte zijn bedrijf. Maar afgezien daarvan, hij is belangrijk voor de firma.'

'En dan mag je liegen en bedriegen?'

'Je hebt in elk geval meer krediet. Zo is het nu eenmaal. Vind je dat gek?'

Hij wreef zijn snorretje op en deed zijn tas dicht. 'Ik vind het fout,' zei hij, zwaaide naar zijn teamleden en wandelde langs mijn uitgestoken hand naar de lift.

Een mooie exit, waar hij ongetwijfeld vanavond nog met genoeg aan terug zou denken. Ik wilde het hem van harte; met zijn onaangename persoonlijkheid zou hij het nog moeilijk genoeg krijgen in het leven.

Uit het team dat hij achterliet was al een nieuwe leidster naar voren gekomen en een uur lang genoot ik mee in de euforie van het plannen maken. Toen ging de telefoon. 'Hans,' zei mijn lief, 'ik bel je maar even want ik heb net gepraat met Robin. En hij is razend.'

'Hoezo razend?'

‘Nou, hij was vroeg thuis gisteravond, want zijn kaak begon op te spelen en hij weet dus dat ik niet thuis ben gekomen. Hij is ontzettend jaloers, eigenlijk.’

‘Daar heeft hij weinig recht op, na zijn eigen escapades.’

‘Ja, maar hij vindt dat dat heel iets anders is. En eigenlijk is dat ook wel zo.’

Het team luisterde zonder enige gêne mee, zag ik.

‘Kan ik je zo terugbellen? Waar zit je?’

‘Thuis.’

Ik trok een lange neus naar de luisterende dames en zocht met de dood in het hart de kleine spreekkamer op.

Een confrontatie met Robin was onvermijdelijk, maar ik was er eigenlijk niet fit genoeg voor.

‘Vertel het maar,’ zei ik gelaten toen ik haar weer aan de telefoon kreeg.

‘Ik probeerde uit te leggen wat er aan de hand was, maar hij is zo vreselijk opvliegerig, ik raakte de draad kwijt. Hij is net de deur uit, op weg naar Marcom. Hij zou het verder met jou wel opnemen, zei hij.’

Ik wist even niets te zeggen, het hart was gaan bonken en een grote woede begon zich te verzamelen, voorlopig nog ergens in mijn maag.

‘Hans?’

‘Maak je geen zorgen over Robin en mij, ik kan hem wel aan. Maar wat wil jij zelf? Wil je verder met hem, of wat?’

Waar bleef ik nu met mijn aanbod? Ik moest zeggen dat ik van haar hield, haar vragen om samen te gaan wonen, of ten minste hulp aanbieden als zij weg wilde uit dat huis. Maar het kwam er niet uit. De eeuwige voorzichtigheid, twijfel over wat ik wilde, angst om afgewezen te worden, Marina die ik nog steeds niet opgegeven had. Kon ik maar helder denken, de dot watten in mijn hoofd kende alleen de stereotiepe reacties.

‘Ik weet het niet, Hans. Als hij er is hebben we voortdurend ruzie, als hij er niet is wil ik hem ogenblikkelijk thuis. Het is een ramp. Ik denk dat ik van hem hou. Sorry. Jezus wat moeilijk is dit.’ Door de telefoon klinkt een afwijzing kleiner, het was maar een mechanisch geluid dat ik hoorde. ‘Ik wou dat ik je kon aanraken. Dan werd het vast allemaal heel anders.’

Ze zweeg.

‘Daar ben ik ook zo bang voor,’ zei ze heel in de verte.

‘Ach, lieverdje.’

Ik hoorde dat ze huilde en dat bracht me eindelijk tot leven.

‘Niet huilen, alsjeblieft Marjolein. Het kan niet de bedoeling zijn dat je ongelukkig wordt omdat we verliefd op elkaar geraakt zijn. Ik begrijp best dat je nu niet kan kiezen, zover ben ik zelf ook nog lang niet. We hebben elkaar een beetje geluk gegeven, gisteren, en dat is toch al heel wat?’

Wat jammer dat er op zulke momenten altijd clichéteksten uit ieders mond kwamen.

‘Vind je?’

‘Natuurlijk. En als je zoveel van Robin houdt, moet je hem nog een kans geven. Dat is toch wat je het liefste wilt, denk ik. En als dat niet lukt, geef je ons een kans. Ik heb geduld en ik blijf echt wel van je houden.’

‘Denk je?’

‘Ik weet het wel zeker. Maar één dringend verzoek, laat me een volgende keer alleen spa drinken. Ik denk niet dat ik de schande nog een keer overleef.’

Ze lachte. ‘Je was lief. En dat is toch het enige dat telt.’

Was het maar waar. Egoïstische ellendelingen wonnen het altijd.

‘Hans?’

‘Ja?’

‘Ik heb tegen Robin gezegd dat er nog niets tussen jou en mij is voorgevallen. Hij was zo kwaad, ik durfde het niet aan.’

‘Goed dat je het zegt, en technisch klopt het toch ook?’

‘Ik vind het erg dat ik het niet durfde, het is toch een beetje verraad aan jou.’

‘Maak je geen zorgen, ik begrijp het best. In de liefde mag elke leugen.’

We hadden lang nodig voor het afscheid, het op-hangen was een afsluiting die we geen van beiden voor onze rekening wilden nemen. Na veel aarzeling legden we ten slotte gelijktijdig de hoorn neer.

Mijn oor voelde rood en warm aan. Vanzelf wachtte ik nog even of ze misschien toch meteen terug zou bellen.

Ik stelde me haar voor in de flat, rusteloos heen en weer benend en bij het keerpunt de geoefende balletdraai makend waar ik haar overal en altijd aan zou herkennen.

Het toestel rinkelde niet en ik ging naar het toilet om mijn hoofd nat te maken. Onwillekeurig keek ik in de spiegel en schrok van wat ik zag. Een gezicht opgebouwd uit vouwen, rimpels en wallen, tien jaar ouder dan gisteren. Alleen de ogen keken me nog alert aan, geen wonder want ik keek er verschrikt mee naar dat verzopen hoofd waar ze in zaten.

Was het nobel wat ik gedaan had? Het leek me eerder laf en besluiteloos. ‘A nice mess you’ve gotten me into,’ zei de oude man in de spiegel.

Liefde is een soort verdriet, bedacht ik als zeven-
tienjarige scholier in mijn aforismeperiode. Het
klonk wel aardig en ik herinnerde me dat ik me
toen afvroeg of het ook waar zou zijn.

Robin zag er fit en fris uit, een crisis bracht vroeger al een concentratie van energie in hem boven, en dat gold kennelijk nog steeds. Al haalde hij het nu uit een pilletje.

Hij was binnen komen stormen op de panelafdeling waar ik, moeizaam naar mijn woorden zoekend, met het team probeerde een planning te maken voor de komende maand.

‘Hans, ik moet je dringend spreken. Nu!’

Ik was erop geprepareerd en had besloten niet in zijn tempo mee te gaan.

‘Even dit afmaken, Robin, ik ben over tien minuten beschikbaar.’

Hij bleef erbij staan, bladerde enquêteformulieren door, sloeg de krant open die Jaap had achtergelaten en stoorde door zijn ongeduldige aanwezigheid het gesprek zozeer dat ik hem na een paar minuten zijn zin gaf en me excuseerde.

Even later stonden we in de kleine spreekkamer tegenover elkaar.

‘Ik dacht dat ik in jou een vriend had,’ begon hij.

Die toon beviel me niet, en het schuldgevoel dat ik tegenover hem had werd onmiddellijk overspoeld door de woede die ik opgebouwd had.

Waar haalde die blonde babbelaar het lef vandaan om mij ter verantwoording te roepen?

‘Wat stel je je voor bij vriendschap?’

‘Vriendschap, dat is... Begin me nou niet te sarren met die psychologische tegenvragen. Reken maar dat ik je ken. Wat hebben jij en Marjolein achter mijn rug uitgespookt, dat is een duidelijke vraag en ik wil er een duidelijk antwoord op. Dat is mijn goed recht.’

‘Uitgespookt?’

‘Hou daarmee op, wil je?’

‘Waarmee op?’

Ik zag zijn verlangen om zijn vuisten te gebruiken en hoe moe ik ook was, ik keek ernaar uit. Hij was ongetwijfeld de snelste van ons tweeën, maar ik het meest solide gebouwd, staande op twee niet omver te krijgen roeiersbenen.

Onoverwinnelijk was ik eigenlijk. Wel duf, maar dan voel je ook niets van klappen. Ik zou hem omgooien en op hem gaan zitten, en dan zag ik wel weer verder. We keken elkaar strak aan.

‘Laten we anders beginnen,’ zei Robin ten slotte op televisietoon en nam plaats. Eén ding moest ik hem nageven: hij was altijd bereid tot een andere aanpak als die meer succes zou kunnen opleveren. ‘Marjolein en ik hebben een probleem en daar speel jij een rol bij. Wil jij me uitleggen wat er volgens jou aan de hand is? Dan kan ik er misschien iets aan doen.’

Tegen een redelijk verzoek kon ik nooit op en ik ging tegenover hem zitten.

‘Ik denk eerlijk gezegd niet dat het in mijn belang is om het je uit te leggen, maar het is zo eenvoudig dat je het zelf zou kunnen bedenken. Stel je voor dat je getrouwd bent maar je ziet je partner bijna nooit, want die is bezig met zijn bedrijf en met zijn televisieshows en snuift en slikt zijn energie bij elkaar. In zijn vrije tijd scharrelt hij rond met allerlei dames, en geregeld laat hij een collega opdraven om de honneurs waar te nemen, als hij weer eens zo nodig met de piepjonge oma De Groot op pad moet. Die collega vindt haar aardig en dat geldt ook omgekeerd. Eerst is het alleen vriendschappelijk, maar wat denk je dat er toch wel eens zou kunnen gebeuren, na een gezellig avondje praten en een pilsje te veel?’

‘Volgens Marjolein is er niets gebeurd.’

‘Technisch klopt dat,’ zei ik met haat, ‘maar dat neemt niet weg dat er wel een gevoel kan ontstaan. Noem het verliefdheid. Dat is niet ongevoel.’

‘Hm.’ Hij stond op en begon in de kleine ruimte te ijsberen.

‘Ik neem dit Marjolein en jou ernstig kwalijk,’ zei hij ten slotte. ‘Ik weet niet of ik wel bereid ben met haar verder te gaan.’

Ik lachte hem in zijn gezicht uit.

‘Wat heb je haar nou kwalijk te nemen? Gisteren laat je een afspraak met haar schieten om zelf vreemd te gaan met omaatje De Groot, vandaag zegt Marjolein tegen je dat zij en ik elkaar erg aardig zijn gaan vinden op die avond, me dunkt je mag niet mopperen over snelle eerlijkheid.’

‘Wat ik doe heeft geen betekenis, het is niets en Marjolein weet dat. Maar waar jullie mee bezig zijn is veel ernstiger.’

‘Serieuzer.’

‘Ja. En dat is bijzonder kwalijk. Goddomme. Je doet of het een fluitje van een cent is om de vrouw van een vriend op te vrijen. Voel je je dan helemaal niet schuldig?’

‘Natuurlijk wel, Robin. Maar je maakt dat bijna onmogelijk door de manier waarop je reageert. Je hebt zelf een ton boter op je hoofd, goddomme. Je maakt voortdurend misbruik van je charme en van het vertrouwen dat andere mensen in je hebben. Neem die arme Jaap van Minden nou, die heb je opgezadeld met jouw eigen fouten. Max laat je voortdurend de gaten opvullen die jij laat vallen. Marjolein moet maar accepteren wat jij allemaal uitspookt. En zodra jij zelf even aan het kortste eind trekt is het huis te klein. Terwijl het in dit geval echt je eigen stomme schuld is. En als je dat niet wilt toegeven, heb ik er geen schuldgevoel over, maar is het gewoon je verdiende loon als je vrouw het met een ander houdt. Het is jouw vrouw niet, ze is gewoon van zichzelf. En ik vind het een hele eer dat ze mij de moeite waard vond.’

Zo iets was hem in geen jaren verteld en hij had het er moeilijk mee. Te moeilijk. Ik kende hem toch al vele jaren en ik had hem nooit de kwade grijns zien trekken die nu zijn blonde aimabele hoofd vertekende.

‘Dit is mijn bedrijf,’ zei hij, ‘en daar doe ik in wat ik wil. En Marjolein is mijn vrouw en niet meer gewoon van zichzelf, zoals jij dat uitdrukt. En als ze daar problemen mee heeft moet ze die aan mij voorleggen en niet bespreken met de eerste de beste trouwe dienaar, die hem niet eens omhoog kan krijgen als puntje bij paaltje komt. Want zo is het toch gegaan? Of heb ik Marjolein verkeerd begrepen?’

Het deed pijn dat ze hem dat verteld had. Of raadde hij er maar naar?

Hij proefde bloed en kreeg een triomfantelijke blik in zijn ogen.

‘Ik ben bang dat je een sekreet geworden bent, Robin,’ zei ik, ‘maar misschien was je dat altijd al. Jammer voor Marjolein. Jammer voor het bedrijf.’

En ik liep langs hem heen de kamer uit. Ook geen slechte exit.

Het flatje leek nu het leeg was nog kleiner dan toen de paar meubelstukken erin stonden. Ik keek uit het raam naar de tuin beneden; was Jan Arends te midden van de bloemperken gecrasht of op het trottoir aan de voorkant?

Ik prefereerde te denken dat hij de tuinkant gekozen had, dat lag ook meer voor de hand bij een onwennige proefvlucht. Arends was niet goed maar ook niet gek.

‘Blij dat ik je nog net tref!’

Max liep met zijn karakteristieke kleine pas door de open deur naar binnen en drukte mij een voorverpakte cadeaufles in de hand.

‘Ik weet dat je het liefst bier drinkt, maar een krat sjouwen was me te zwaar. Dus hierbij een uitgelezen fles wijn, al zeg ik het zelf. Als kleine attentie voor je hulp in de afgelopen maanden.’

Ik was geroerd, wat een aardige kerel bleek hij in de praktijk toch telkens weer te zijn.

Hij hielp me de koffers naar de auto te sjouwen en snoof de ganglucht in. ‘Mmm, hutspot.’

‘Dat is nog van gisteren, van de buurvrouw. Ongelooflijk hoe lang geuren blijven hangen tussen twee klapdeuren.’

‘Goed idee voor een geurmuseum.’

Buiten bij de auto wisten we eigenlijk niets meer tegen elkaar te zeggen.

‘Je hebt het weer mee,’ probeerde Max nog.

‘Voor de tijd van het jaar zéker.’

Hij zwaaide nog een keer toen ik wegreed en in het spiegeltje zag ik hem haastig weglopen. Bij gewone mensen zie je het lichaam op en neer gaan in de cadans van de stappen, maar bij Max leek het wel alsof zijn benen als wielmpjes bewogen onder zijn compacte lichaam.

Misschien was hij toch de eerste androïde, alles wat hij deed had iets computergestuurd en was daardoor vaak verrassend. De eeuwige loyaliteit tegenover Robin, bij voorbeeld, rijmde totaal niet met de eisen die hij aan zichzelf stelde, en zijn algemeen optreden als harde manager.

Mensen bleven een raadsel, hij moest van Robin houden of hem bewonderen op een manier die weinig realistisch was.

Mijn eigen interne computer bracht me naar de Amstel, tegenover Zorgvlied. Het was stil, één enkele skiffeur roeide een grove ritssluiting op het water, de wind ruimde op afstand zijn sporen op. In de verte kwam een witgekleed figuurtje aanfietsen en mijn hart sprong onwillekeurig op, Marjolein?

Ze was het niet en ze kon het ook niet zijn. De vorige dag was ze met Robin naar New York vertrokken voor een Second Honeymoon. Ik had haar nog een keer gebeld, en ze was verontschuldigd maar duidelijk.

‘Hij is helemaal veranderd, Hans. We hebben er een lang gesprek over gehad en hij gaf toe dat hij totaal fout zat. Robin, die z’n ongelijk toegeeft! Dat had jij hem duidelijk gemaakt, zei hij. Hij wil dat tv-gedoe anders aan gaan pakken, geen pepmiddelen meer, geregeld thuis zijn. Het is te mooi om waar te zijn. En hij had tickets besteld voor een week New York, als nieuw begin. Dat kan ik hem toch niet weigeren?’

‘Natuurlijk niet, Marjolein.’

De versierder. Van mij oppikken dat het tijd werd voor een wat nederiger houding, maar toch zelf de reisbestemming van het verzoeningsuitje bepalen, dat was opportunistische klasse. Ze hield van hem.

Ik vertelde haar dat ik weer uit Amsterdam vertrok maar dat ik aan haar zou blijven denken en klaar zou staan als ze me ooit nodig had.

‘Ik zal je missen,’ hoorde ik haar zeggen.

‘Ik jou ook.’

Het werd stil, we waren uitgepraat.

‘Dag lieve Marjolein.’

‘Dag lieve Hans.’

Voorzichtig legde ik de hoorn op de haak en zag in gedachten haar hetzelfde doen en daarna peinzend door de kamer lopen.

Het einde van een mooie liefde, en wat me nog het meest pijn deed was dat we niet lichamelijk hadden liefgehad.

Zo'n herinnering zou het afscheid makkelijker te dragen gemaakt hebben.

'Het had zo mooi kunnen zijn.

En zo heerlijk en zo fijn.

Maar het is weer Hommeles.

O! zo hommeles.'

Alleen mensen van mijn generatie hadden het geluk in misse situaties troost te kunnen putten uit zo'n liedje van Annie M.G. Schmidt.

Ik zette zonder nadenken de autoradio aan en luisterde naar het ordeloze gekift van Welinge-lichte Kringen, het wekelijkse radio-programma van Joop van Tijn. Ditmaal met Piet Grijs, Hofland en Rinus Ferdinandusse.

'Hoe kunt u nou kritiek hebben op een boek dat er nog niet eens is?' 'Ja maar...' 'Nee, nou even voor alle duidelijkheid...' 'Daar gaat het toch in wezen niet om...' 'Daar gaat het wél om!' 'Aan deze tafel zitten mensen die ervan bestaan om te schrijven over ongepubliceerde stukken.' 'Dat zijn journalisten.' 'En?' 'Hoezo en?'

Op de achtergrond klikten biljartballen tegen elkaar, kennelijk was niet iedereen geboeid door de discussie.

Ik moest eens op pad, maar waarheen? De oude Bunninck had een voorstel, toen ik hem een paar dagen geleden belde om te zeggen dat ik klaar was in Amsterdam.

'Uitgespeeld? Ga je weer naar je vrouw terug?'

‘Ik denk niet dat ze daarop zit te wachten, oude heer.’

‘Moderne generatie. Ik wou dat jullie eens leerden gewoon aan je werk te gaan. Nou ja, het zijn mijn zaken niet. Ik heb in Taiwan een blikfabriek gekocht en wil dat je er eens naar gaat kijken.’

‘Waar moet ik dan naar kijken?’

‘Gewoon. Of het loopt. Of die blikjes niet roesten. Of er afzet is. Gebruik je fantasie toch eens, man.’

Klik.

Wat zag die man toch in mij?

Terwijl ik probeerde te luisteren naar het radio-programma stortten ineens alle zenuwen zich op mijn nek.

Achtenveertig jaar en vermoedelijk nog heel wat jaren te gaan, met het eindeloos leveren van presentaties, eindeloos discussiëren met andere flapdrollen over het nut van deze of gene commerciële activiteit. Een nieuwe worst, het anderhalvekiloblik gehakt, de vrijgezellenmaaltijd-in-drie-blikken, moeten we de diepvries niet eens in?

En dan eindelijk het pensioen, als je te oud en te moe was om er nog van te kunnen genieten.

En wat stond me privé te wachten? Eenzaamheid in een vrijgezellenflat, met de vage hoop ooit nog iemand te ontmoeten die met me wilde optrekken.

En dan weer de ergernis van het aanpassen aan de ander, het eeuwig zoeken naar een eigen vrije ruimte.

Sommige mensen waren geschikt voor geluk, en ik hoorde er niet bij.

Ik stapte uit de auto, de god die niet bestond had een stevige hand in mijn nek gelegd en kneep er hard in.

Ik deed de rekoefening die ik ooit uit een yoga-boekje gehaald had. De nekwervels kraakten en mijn hoofd werd warm.

En ineens reikte het geheimzinnige stukje brein in mijn achterhoofd me een rustgevende notitie aan.

Wat kon me eigenlijk gebeuren? Ik had alles al achter de rug wat men nastreeft, alles verloren wat van belang is en alles meegemaakt wat ik zou willen meemaken. En het kon me eigenlijk niet veel schelen wat er verder gebeurde.

Een mooiere bevrijding was nauwelijks denkbaar en in vergelijking met de dood was leven toch in elk geval heel wat afwisselender.

Geen geldzorgen, goed gezond, een auto onder je kont, wat wil de middelbare vrijgezel nog meer?

De pijn week uit mijn nek en ik begon snel plannen te maken, want dit soort euforie duurde bij mij maar kort.

Eerst eens langs de zonen die ik al zo lang niet meer gezien had. Dan naar Marina, kijken hoe Groningen haar beviel. Tochtje voor Bunninck naar Taiwan.

Het leven was zinloos, maar al het andere viel ervan te maken. En Marjolein bleef ook niet eeuwig in New York. Dus wie weet wat de toekomst nog zou bieden.

De auto startte meteen en ik trapte het gaspedaal iets dieper in dan anders.

***** Einde *****